

Juristit kansalaisaloiteprosessissa

Marina Asara

Opinnäytetyö
Johdon assistenttityön ja kielten ko.
2013

Tekijä Marina Asara	Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2009
Raportin nimi Juristit kansalaisaloiteprosessissa	Sivu- ja liitesivumäärä 76 + 22
Ohjaaja Sampo Mielityinen	
<p>Kansalaisaloitetta koskeva perustuslain muutos tuli voimaan 1. maaliskuuta 2012. Vähintään 50 000 äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on siitä lähtien ollut oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään.</p> <p>Muotovaatimuksiltaan laadukkaita ja juridisesti hyvin valmisteltuja kansalaisaloitteita voidaan tämän opinnäytetyön johtoajatuksen mukaan luoda erityisesti oikeudellista asiantuntemusta hyödyntämällä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kvantitatiivisella survey-tutkimuksella selvittää lakimiesten halukkuutta ja valmiutta osallistua kansalaisaloitteiden tekemiseen. Tutkimus toteutettiin anonyyminä sähköisenä kyselynä, joka oli avoinna vastaajille ajalla 31.10.–20.11.2012.</p> <p>Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Avoin ministeriö ry, joka ylläpitää internetissä toimivaa Avoin ministeriö -palvelua. Palvelussa työtetään kansalaisaloitteita vapaaehtoisen joukkoistamisen avulla. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada aikaan tutkimus, jonka tuloksia järjestö voi hyödyntää palvelunsa markkinoinnin oikein kohdentamisessa, sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä sekä toimintansa kehittämisessä.</p> <p>Tutkimuksen teoreettinen osuus koostuu kansalaisaloitteiden eri muotojen, Suomessa käyttöön otetun kansalaisaloitelainsäädännön ja Avoimessa ministeriössä tapahtuvan joukkoistamisen esittelystä.</p> <p>Tutkimuksesta kävi ilmi, että kansalaisaloiteinstituutio ei ainakaan vielä tässä vaiheessa herättänyt lakimieskunnassa suurta mielenkiintoa. Kiinnostuneimpia Avoimen ministeriön mahdollistamasta juridisesta vapaaehtoistyöstä olivat oikeustieteen opiskelijat. Vastaajien ilmoittamien juridisten taitojen perusteella juristien osallistumisesta kansalaisaloiteprosessiin Avoimessa ministeriössä olisi todennäköisesti hyötyä laadukkaiden kansalaisaloitteiden laatimisessa.</p>	
Asiasanat kansalaisaloitteet, oikeustiede, juristit, kansalaisaloitelaki, vapaaehtoistyö, joukkoistaminen	

Degree Programme in Modern Languages and
Business Studies for Management Assistants

<p>Author Marina Asara</p>	<p>Group or year of entry 2009</p>
<p>The title of thesis Lawyers vis-à-vis the Citizens' Initiative Act</p>	<p>Number of pages and appendices 76 + 22</p>
<p>Supervisor Sampo Mielityinen</p>	
<p>An amendment to the constitution regarding the Citizens' Initiative Act came into effect on May 1, 2012. Since then, according to this act, citizens have had the right to present an initiative to the Parliament of Finland, provided that they have the signatures of at least 50,000 Finnish citizens of voting age.</p> <p>The theme of this thesis was that by exploiting legal expertise it is possible to draw up legally prepared citizens' initiatives that meet the requirements of the Citizens' Initiative Act. The main purpose of the thesis was to ascertain lawyers' willingness and preparedness to participate in the making of such citizens' initiatives, through the use of a quantitative survey. The study was based on an anonymous survey poll that was open to respondents from October 31, 2012 to November 20, 2012.</p> <p>The thesis was made as an assignment for the non-profit organization Open Ministry, which maintains an online platform of the same name. This platform enables crowdsourced legislation. The aim of this thesis was that the findings could be exploited by Open Ministry for the purposes of marketing, internal and external communication and developing their platform.</p> <p>The theoretical section of this thesis focuses on different forms of citizens' initiatives, on the Finnish legislation on the Citizens' Initiative Act and on crowdsourced legislation within Open Ministry.</p> <p>The study showed that the Citizens' Initiative Act has not, at least up at this point, especially interested lawyers. Law students were the most interested party as far as participating in juridical voluntary work is concerned, when this work is made possible through Open Ministry. According to the respondents' legal skills, lawyers' involvement in the citizens' initiative process within Open Ministry would probably be advantageous in the creation of high-quality citizens' initiatives.</p>	
<p>Key words citizens' initiatives, law, lawyers, Citizens' Initiative Act, voluntary work, crowdsourcing</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kansalaisaloitteiden eri muodot	3
2.1	Kansalaisaloitteista yleisesti	3
2.2	Sisällöllinen kansalaisaloite Euroopassa	4
3	Valtiollinen kansalaisaloite	9
3.1	Kansalaisaloiteoikeus Suomen perustuslakiin	9
3.1.1	Perustuslaki 2008 -työryhmä	9
3.1.2	Perustuslain tarkastamiskomitea	11
3.1.3	Lausuntokierros ja eduskuntakäsittely	13
3.2	Kansalaisaloitelain valmistelu	15
3.3	Kansalaisaloitelain sisältö	17
4	Joukkoistaminen Avoimessa ministeriössä	25
5	Tutkimus juristeista kansalaisaloiteprosessissa	29
5.1	Kyselyyn vastanneet	30
5.2	Juridiikan asiantuntijuus	36
5.3	Juridinen vapaaehtoistyö	38
5.4	Mielipide kansalaisaloitelaista	41
5.5	Kannatusilmoitukset	44
5.6	Aikomus toimia vireillepanijana, edustajana tai varaedustajana	46
5.7	Avoin ministeriö	48
5.8	Osallistuminen kansalaisaloiteprosessiin AM:ssä	53
5.9	Lainvalmistelu Avoimessa ministeriössä	56
5.10	Osallistumistapa	58
5.11	Osallistumiseen vaikuttavat tekijät	59
5.12	Osallistumattomuuteen vaikuttavat tekijät	60
6	Päätelmät	61
6.1	Juristien halukkuus ja valmius osallistua kansalaisaloiteprosessiin	61
6.2	Tutkimuksen tulosten luotettavuus ja eettiset näkökohdat	65
6.3	Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi	66
	Lähteet	68

Liitteet.....	77
Liite 1. Lyhenneluettelo.....	77
Liite 2. Kyselylomake.....	78
Liite 3. juridiikan asiantuntijuus	96
Liite 4. Vastaajien juridiset taidot.....	97
Liite 5. Aikomus ryhtyä vireillepanijaksi, edustajaksi tai varaedustajaksi	98

1 Johdanto

Vuosi 2012 oli Suomen demokratian kannalta historiallinen. Perustuslain muutoksella edustuksellista demokratiaamme täydennettiin yhdellä suoran demokratian muodolla, kansalaisaloitteella. Äänioikeutetuilla Suomen kansalaisilla on tämän myötä ollut käytössään väline, jolla he voivat nostaa asioita suoraan lainsäädäntövaltaa käyttävän eduskunnan asialistalle. Kansalaisaloitejärjestelmiä on viime vuosina otettu käyttöön monissa eri maissa pyrkimyksenä lisätä kansalaisten suoran vaikuttamisen mahdollisuuksia. Suomessa on käytössä kaksi eri kansalaisaloitteen muotoa. Aloitteen voi tehdä joko säädöstekstin muotoon *lakiehdotukseksi* tai väljempään muotoon *ehdotukseksi lainvalmisteluun ryhtymisestä*.

Kansalaisaloite on kansalaisvaikuttamisen muotona niin tuore, että arvioita sen soveltumisesta suomalaiseen poliittiseen järjestelmään voidaan ehkä tehdä vasta myöhemmin. Koska kansalaisaloitteet ovat kuitenkin nimenomaan kansalaisten tekemiä aloitteita, voidaan tässä vaiheessa perustellusti tutkia kansalaisaloitteiden tekemiseen osallistumisen kiinnostavuutta. Tutkimuksen johtajatuksena on, että muotovaatimuksiltaan laadukkaita ja juridisesti hyvin valmisteltuja kansalaisaloitteita voidaan luoda erityisesti oikeudellista asiantuntemusta hyödyntämällä. Tästä syystä selvitän tutkimuksessa erilaisien juristien halukkuutta ja valmiutta osallistua kansalaisaloiteprosessiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kvantitatiivisella survey-tutkimuksella selvittää laajan lakimieskentän osallistumishalukkuutta ja -valmiutta vapaaehtoiseen kansalaisaloitteiden tekemiseen. Tutkimus toteutettiin syksyllä 2012 sähköisenä kyselynä, josta lähetettiin tieto noin 11 000 oikeustieteellisen tutkinnon omaavalle tai oikeustieteitä opiskelevalle henkilölle. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi poliittisesti ja ideologisesti sitoutumaton Avoin ministeriö ry, joka ylläpitää internetissä Avoin ministeriö -palvelua. Palvelussa on tarkoituksena työstää kansalaisaloitteita idea-asteelta laadukkaiksi laki- ja toimenpideoitteiksi vapaaehtoisen joukkoistamisen avulla. Tällä hetkellä Avoin ministeriö on vakiintunein ja käytetyin alusta kansalaisaloitteiden yhdessä tekemiseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada aikaan tutkimus, jonka tuloksia järjestö voi hyödyntää palvelunsa markkinoinnin oikein kohdentamisessa, sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä sekä toimintansa kehittämisessä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään kansalaisaloitteita ja joukkoistamista Avoimessa ministeriössä. Kansalaisaloitteiden eri muotoja, painottaen erityisesti sisällöllistä kansalaisaloitetta ja sen Euroopassa käytössä olevia muotoja, käsitellään opinnäytetyön toisessa luvussa. Tässä kansainvälisessä osuudessa käytän lähteinä muun muassa Turun yliopiston akatemiaturkija Maija Setälän julkaisuja. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa käsittelen Suomessa käyttöön otetun kansalaisaloitelainsäädännön sisältöä ja sen syntyhistoriaa. Oikeuslähteinä käytän kansallisia säädöksiä, komiteamietintöjä, työryhmämietintöjä, valtiopäiväasiakirjoja ja EU-säädöksiä. Joukkoistamista Avoimessa ministeriössä käsitellään opinnäytetyön neljännessä luvussa. Opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus esitellään viidennessä luvussa ja siitä johdetut päätelmät löytyvät luvusta kuusi.

Opinnäytetyön toteutumisesta kiitän erityisesti Avointa ministeriötä, joka innostui opinnäytetyöaiheesta sekä tarjosi tutkijalle tukea ja opastusta. Lisäksi haluan kiittää tutkimuksen kyselyn linkin levityksessä apunsa tarjonneita Suomen Asianajajaliitto ry:tä ja Suomen Lakimiesliitto ry:tä sekä ainejärjestöjä Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Lex ry ja Justus ry/rf.

2 Kansalaisaloitteiden eri muodot

2.1 Kansalaisaloitteista yleisesti

Kansalaisaloitetta pidetään kansanäänestyksen ohella suoran demokratian muotona. Sen perimmäisenä ideana on, että tietty määrä kansalaisia voi tehdä tietystä asiasta aloitteen poliittisen päätöksenteon asialistalle. Kansalaisaloitteita on lukuisia eri muotoja. Yksi rajanveto niiden laajassa kirjossa voidaan tehdä: ne voivat joko johtaa suoraan kansanäänestykseen (*full-scale initiative*) tai ne voivat päätyä edustuselimen käsiteltäväksi (*agenda initiative*). (Setälä & Schiller 2012, 1.) Tämäkään rajanveto ei kuitenkaan ole vedenpitävä, sillä joissain maissa kansalaisaloitelainsäädännössä yhdistetään sekä parlamentaariset menettelyt että kansanäänestys (Setälä & Schiller 2012, 8).

Kansanäänestykseen johtavia *suoria kansalaisaloitteita* on kenties sopivinta verrata muihin väyliin, jotka johtavat kansanäänestyksiin. Kansanäänestyksen järjestäminen voi kansalaisten tekemän aloitteen lisäksi perustua joko perustuslain vaatimukseen (*pakollinen kansanäänestys*) tai parlamentin enemmistön tekemään aloitteeseen. (Setälä 2009, 3.) Mielenkiintoinen seikka on kansanäänestyksen suhde edustukselliseen päätöksentekoon ja erityisesti se, kuinka vahva hallitusten kontrolli on näissä kolmessa eri tapauksessa. Setälän selvityksen (2009, 18) mukaan kansalaisaloitteiden kautta järjestettyihin kansanäänestyksiin hallituksilla ei ole juurikaan kontrollointimahdollisuuksia. Sen sijaan parlamentin enemmistön tekemiin kansanäänestyksiin hallitukset voivat vaikuttaa suuresti, koska niiden järjestämiseksi tarvittava enemmistö koostuu useimmissa tapauksissa hallitusta tukevista edustajista (Setälä 2009, 5). Hallituksilla on lisäksi suuret vaikutusmahdollisuudet parlamentin esityslistaan. Tästä syystä myös pakolliset äänestykset, jotka perustuvat perustuslain vaatimukseen kansanäänestyksen järjestämisestä tietyntyyppisissä lakimuutoksissa, ovat kohtalaisesti hallitusten kontrolloimia (Setälä 2009, 18).

Englanninkielinen termi *agenda initiative* on suomennettu useissa oikeuslähteissä *sisällölliseksi kansalaisaloitteeksi*, mutta siitä on myös käytetty nimitystä epäsuora kansalaisaloite. Sisällölliseen kansalaisaloitteeseen ei itsessään liity kansanäänestyksen mahdollisuutta, mutta esimerkiksi Suomessa kansalaisaloitteella voidaan kuitenkin tehdä aloite neuvonantavan kansanäänestyksen järjestämistä koskevan lain säätämiseen. Setälän (2009, 20)

mukaan sisällöllinen kansalaisaloite vaikuttaa suoran demokratian muodoista edustuksellisen demokratian toimintaperiaatteisiin vähiten, koska siinä vaaleilla valituilla edustajilla säilyy edelleen päätösvalta ja -vastuu. Useimmiten kansalaisaloitejärjestelmissä parlamentilla on lopullinen päätösvalta aloitteen hyväksynnässä.

Sisällöllistä kansalaisaloitetta pidetään usein heikkona vaikutuskeinona (Setälä & Schiller 2012, 6). Kansalaisaloitteen vaikuttavuus ja muodostuminen varteenotettavaksi kansalaisvaikuttamisen muodoksi riippuu kuitenkin paljon sille lainsäädännössä asetetuista vaatimuksista. Vaatimuksista merkittävimpiä ovat muun muassa aloitteen tekemiseksi vaadittavien allekirjoitusten määrä ja keruutapa, aloitteen muotoa ja sisältöä koskevat rajoitukset sekä aloitteen käsittelytapa edustuselimissä. Ihannetilanteena sisällöllisille kansalaisaloitteille voitaisiin pitää sellaista, jossa aloitteiden tekemiseen osallistuu ihmisiä laajasti eri väestöryhmistä (lisää aloitteen edustavuutta), niiden tekemiseen on tarjolla tarpeeksi tukea ja aloitteen käsittelyyn ottava edustuselin suhtautuu aloitteeseen vakavasti.

Median roolia kansalaisaloitejärjestelmässä ei myöskään tule unohtaa. Kansalaisaloitteita tehdään usein tarkoituksena nostaa asioita julkiseen keskusteluun (Lutz 2012, 27).

Suomen vasta vauvaniässä olevaa kansalaisaloitejärjestelmää on käsitelty mediassa melko hyvin – etenkin ensimmäisenä 50 000 allekirjoitusta kerännyt turkistarhauksen kieltämiseen tähtäävä kansalaisaloite on saanut tähän mennessä paljon medianäkyvyyttä.

Nähtäväksi jää miten tilanne jatkossa Suomessa kehittyi. Setälän ja Schillerin (2012, 12) mukaan näyttää siltä, että sisällöllisillä kansalaisaloitteilla on kansanäänestykseen johtaviin kansalaisaloitteisiin verrattuna pienemmät vaikutukset julkiseen keskusteluun.

Koska Suomessa on kuitenkin käytössä vain sisällöllinen kansalaisaloite, on tilanne täällä lähtökohdiltaan erilainen.

2.2 Sisällöllinen kansalaisaloite Euroopassa

Euroopassa sisällöllisiä kansalaisaloitteita on käytössä monissa eri maissa. Tällä hetkellä Suomi on Pohjoismaista ainoa, jolla on käytössä valtiollinen sisällöllinen kansalaisaloite. Käsittelen Suomessa käytössä olevaa kansalaisaloitetta tarkemmin luvussa 3. Tässä alaluvussa käsittelen sisällöllisen kansalaisaloitteen tekemiseksi vaadittavien allekirjoitusten

määrää ja keruutapaa, aloitteen muotoa ja sisältöä koskevia rajoituksia sekä aloitteen käsittelytapaa edustuselimissä kolmessa Euroopan valtiossa (Espanja, Itävalta ja Puola), joissa Suomen tapaan on käytössä vain sisällöllinen kansalaisaloite. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on merkitty keskeisimmät vaatimukset aloitteen tekemiselle näissä maissa.

Taulukko 1. Sisällöllisen kansalaisaloitteen tekemisen keskeisimmät vaatimukset kolmessa Euroopan valtiossa (OMML 21/2011, 25–30)

Valtio (järjestelmän käyttöönottovuosi)	Allekirjoitusten määrä ja keruutapa	Aloitteen muoto ja sisällölliset rajoitukset	Aloitteen käsittelytapa edustuselimessä
Espanja (perustuslaissa ja kansalaisaloitelaissa vuodesta 1984)	500 000 vaaliluetteloon merkityn täysikäisen henkilön allekirjoitus (noin 1,5 % äänioikeutetuista); kerätään 9 kuukaudessa; aloite ennakkohyväksyttävä	Jäsennelty lakiehdotus perusteluineen; ei voi koskea esim. perustuslakia, verotusta tai budjettia	Parlamentti käsittelee; käsittelylle 6 kuukauden määräaika; käsittelyyn voi osallistua myös kansalaisaloitteen alullepanijoiden valitsema henkilö
Itävalta (perustuslaissa vuodesta 1920, kansalaisaloitelaissa vuodesta 1973)	100 000 äänioikeutetun kansalaisen allekirjoitus (noin 1,2 % äänioikeutetuista); vireille 8 000 äänioikeutetun toimesta; aloite ennakkohyväksyttävä; kerätään pääsääntöisesti kahdeksana perättäisenä päivänä virastoissa	Lyhyt lakiehdotus perusteluineen; ei tiukkoja muotovaatimuksia; aiheen tulee kuulua liittovaltion säädösvaltaan; voi koskea uuden lain säätämistä sekä voimassa olevan lain muuttamista tai kumoamista	Ei erikseen säädelty
Puola (perustuslaissa vuodesta 1997, kansalaisaloitelaissa vuodesta 1999)	100 000 äänioikeutetun kansalaisen allekirjoitus (noin 0,3 % äänioikeutetuista); vireille 1 000 allekirjoittajan toimesta; aloite ennakkohyväksyttävä; kerätään 3 kuukaudessa	Lakialoite perusteluineen ja vaikutusarviointeinen, ehdotus aloitteen rahoituksesta, yhdenmukaisuus EULainsäädännön kanssa; ei voi koskea perustuslakia, budjettilakeja tai valtion velanottoon liittyviä lakeja	Käsitellään parlamentissa kolmen kuukauden sisällä; kansalaisaloitekomitean jäsen voi osallistua parlamenttikäsittelyyn tarkkailijana

Kansalaisaloitejärjestelmä otettiin Espanjassa käyttöön vuonna 1984. Aloitteella tulee olla 500 000 vaaliluetteloon merkityn täysi-ikäisen henkilön allekirjoitus, joka vastaa noin 1,5 % äänioikeutetuista. Allekirjoitukset tulee kerätä 9 kuukaudessa. Ennen allekirjoitusten keräämistä parlamentin puhemiestön tulee hyväksyä aloite-ehdotus parlamentin käsittelyyn. Aloitteen tulee olla jäsenelty lakiehdotuksen muotoon ja sen tulee sisältää perustelut. Aloitteen sisältöä on rajoitettu niin, että se ei saa koskea perustuslaia täydentäviä, verotusta koskevia tai kansainvälisiin asioihin liittyviä lakeja. Lisäksi se ei saa koskea valtionbudjetin laatimista tai hyväksymistä parlamentissa eikä armahduksia. Allekirjoitusten keräämistä valvoo keskusvaalilautakunta, joka myös tarkistaa allekirjoitukset, kun niitä on kerätty vaadittava määrä. Parlamentin tulee käsitellä asia kuuden kuukauden sisällä ja käsittelyyn voi osallistua aloitteen alullepanijoiden valitsema henkilö. (OMML 21/2011, 25–26.)

Espanjassa ainoastaan yksi kansalaisaloite on johtanut lainsäädäntömuutoksiin (OMML 21/2011, 26). Víctor Cuesta-Lópezin empiirisessä tutkimuksessa (2008, teoksessa Cuesta-López 2012, 209) kävi ilmi kolme syytä sille, miksi suurin osa aloitteista kaatuu: kansalaisaloitteen sisällölliset rajoitukset, liian suuri vaadittu allekirjoittajien määrä ja parlamentin enemmistön vastustus.

Itävallassa kansalaisaloite on löytynyt perustuslaista jo vuodesta 1920, mutta erillinen kansalaisaloitelaki tuli voimaan vuonna 1973. Kansalaisaloitteen saa vireille hakemuksella, joka tehdään liittovaltion sisäasiainministeriölle. Hakemukseen liitetään aloitteen perustelut, korkeintaan kahden vuoden aikana kerättyjen noin 8 000 vireillepanijan tuenilmaukset (1 % äänioikeutetuista kansalaisista) sekä tiedot aloitteen valtuutetusta ja hänen sijaisestaan. Hakemuksen hyväksynnän jälkeen alkaa tavallisesti noin kahdeksan päivän pituinen tuenilmausten keräämisaika, jolloin 100 000 äänioikeutetun kansalaisen allekirjoitukset kerätään virastoissa (vireillepanijat voivat olla tässä luvussa mukana). Aloitteen valtuutettu joutuu maksamaan tuenilmausten keräämisen järjestämisestä 2 000 euroa sisäasiainministeriölle, mutta saa summan viisinkertaisena takaisin, jos aloite päätyy parlamenttiin. Sitä, miten parlamentti käsittelee kansalaisaloitteen, ei ole erikseen säädelty. (OMML 21/2011, 27–28.)

Kansalaisaloitteen käyttö Itävallassa on lisääntynyt tasaisesti viime vuosikymmenten aikana, mutta niillä ei ole ollut merkittävää vaikutusta liittovaltion oikeusjärjestelmään ja niitä käytetään lähinnä oppositiopolitiikan välineinä (Giese 2012, 189–190). Setälän mukaan kansalaisaloitteilla on Itävallassa ollut kuitenkin vaikutusta ja ne ovat vaikuttaneet julkiseen keskusteluun (Setälä 21.5.2012a). Giese (2012, 190) näkee välttämättömänä sen, että kansalaisyhteiskunta ottaisi kansalaisaloitejärjestelmän valtaansa. Tällöin parlamentin enemmistö voisi kenties suhtautua kansalaisaloitteisiin ennakkoluulottomammin.

Puolassa kansalaisaloitelaki tuli voimaan vuonna 1999. Kansalaisaloitejärjestelmän keskiössä on niin sanottu lakialoitekomitea, joka kerää rekisteröidyiltä äänioikeutetuilta ensimmäiset 1 000 tuenilmausta aloitteelle. Tämän jälkeen, jos aloite hyväksytään parlamentin puhemiehistössä, alkaa kolmen kuukauden 100 000 äänioikeutetun kansalaisen allekirjoitusten keräämisaika. Kansalaisaloitteella on Puolassa erittäin tiukat muotovaatimukset. Kansalaisaloitteiden tulee, kuten muidenkin lakialoitteiden, sisältää perustelut, aloitteen vaikutusarviointi ja ehdotus aloitteen rahoituksen järjestämisestä. Lisäksi aloitteen tulee olla yhdenmukainen EU-lainsäädännön kanssa. Aloitteelle on asetettu myös sisällöllisiä rajoitteita, joiden mukaan se ei voi koskea perustuslakia, budjettilakeja tai valtion velanottoon liittyviä lakeja. Parlamentin tulee käsitellä kansalaisaloite kolmessa kuukaudessa. Käsittelyyn voi osallistua tarkkailijan roolissa yksi lakialoitekomitean edustaja. (OMML 21/2011, 29–30.) Huomionarvoista on, että parlamentti voi muokata lakialoitetta mielensä mukaan (Rytel-Warzocha 2012, 225).

Puolassa kansalaisten suorien vaikutusmahdollisuuksien parantaminen juontaa juurensa Neuvostoliiton valtapiiriin kuulumisen aikana syntyneeseen luottamuspulaan edustuksellista demokratiaa kohtaan sekä yleiseen demokratiavajeeseen (Rytel-Warzocha 2012, 212). On kuitenkin nähtävissä, että kansalaisaloitejärjestelmän toiminnan kannalta kansalaisaloitteille asetetut muotovaatimukset ovat liian tiukat, koska vuosina 1999–2009 vain 11 aloitetta 79:stä on parlamentin puhemiehistön päätösten mukaan alun alkaen täyttänyt niille asetetut vaatimukset (Rytel-Warzocha 2012, 217). Vaikka puhemiehistön hylkäämille aloitteille annetaan kahden viikon muokkaus aika, jolloin lakialoitekomitea voi korjata niissä olevat puutteet, eivät kaikki lakialoitekomiteat olleet käyttäneet tätä

oikeutta (OMML 21/2011, 29; Rytel-Warzocha 2012, 220). Setälän (21.5.2012a) mukaan Puolassa on kuitenkin kansalaisaloitteiden avulla saatu aikaiseksi verrattain merkittäviä työlainsäädäntöön ja sosiaaliturvaan liittyviä uudistuksia.

3 Valtiollinen kansalaisaloite

Perustuslain (731/1999) 53 § on antanut 1. maaliskuuta 2012 voimaantulleen muutoksen myötä vähintään 50 000 äänioikeutetulle Suomen kansalaiselle oikeuden tehdä eduskunnalle aloitteen lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään. Eduskunnalla on velvoite ottaa kansalaisaloite käsittelyyn. Kansalaisaloitteiden tekemisessä noudatettavasta menettelystä säädetään kansalaisaloitelaisissa (12/2012). Kansalaisaloitetta koskevan sääntelykokonaisuuden kolmantena osana on eduskunnan työjärjestys, johon tehtiin eduskunnan päätöksellä (1272/2011) kansalaisaloitteen eduskuntakäsittelystä johtuvat tarpeelliset muutokset.

Ennen perustuslain muutosta, Suomen kansalaisilla oli kuntalain (365/1995) 28 § mukaan käytettävissään aloiteoikeus ainoastaan kunnallisella tasolla. Tässä luvussa esittelen perustuslain kansalaisaloitetta koskevan säännöksen (Luku 3.1), kansalaisaloitelain valmistelun (Luku 3.2) ja lopulta kansalaisaloitelain sisällön (Luku 3.3).

3.1 Kansalaisaloiteoikeus Suomen perustuslakiin

Suomen perustuslain säätämisyjärjestyksen (PL 73 §) mukaisesti perustuslain muuttaminen on mahdollista vain niin sanotussa vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä. Tämä tarkoittaa sitä, että ehdotus perustuslain muuttamisesta jätetään eduskunnan hyväksymänä lepäämään eduskuntavaalien yli, jonka jälkeen se valiokunnan mietinnön valmistuttua hyväksytään asiasisällöltään muuttumattomana eduskunnan täysistunnossa kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen Suomen perustuslain 1. maaliskuuta 2012 voimaan tulleen, nimenomaan kansalaisaloitetta koskevan, 53 §:n 3 momentin syntyä kronologisessa järjestyksessä jättäen muut tuolloin voimaan tulleet muutokset perustuslakiin käsittelyn ulkopuolelle.

3.1.1 Perustuslaki 2008 -työryhmä

Tuolloin hieman alle kymmenen vuotta voimassa olleen Suomen perustuslain toivuutta ja mahdollisia muutostarpeita lähdettiin kartoittamaan oikeusministeriön tammi-kuussa 2008 asettamassa Perustuslaki 2008 -työryhmässä. Työryhmän tuottama muistio

toimi myöhemmin asetetun parlamentaarisen valmisteluelimen (Perustuslain tarkastamiskomitea) työskentelyn pohjana.

Perustuslaki 2008 -työryhmän kannanoton mukaan (OMTR 2008:8, 36) perustuslain muuttamisen yhteydessä tulisi harkita kansalaisaloitejärjestelmän käyttöönottoa. Syiksi suoran demokratian välineiden käyttöönotolle mainittiin muun muassa äänestysaktiivisuuden laskeminen ja kansalaisten jakautuminen yhä selvemmin eri leireihin demokraattisen osallistumisen suhteen (OMTR 2008:8, 33). Tuoreena esimerkkinä äänestysvilkkauksen laskemisesta voidaan nostaa esiin vuoden 2012 lokakuussa järjestetyt kunnallisvaalit, joissa äänestysaktiivisuus tippui jälleen alle 60 %:n – ääntään käytti vaaleissa vain 58,2 % äänioikeutetuista (SVT 2012a, 2). Alhaisimman äänestysvilkkauksen kunnassa Vantaalla valtuutetut päättävät seuraavan neljän vuoden ajan kuntalaisten asioista vain 51 % mandaatilla (Yle 2012a).

Suoran demokratian välineen käyttöönottoa puolsi Perustuslaki 2008 -työryhmän muistion mukaan myös yleinen kansainvälinen suoran demokratian vahvistumisen kehitys. Lisäksi muistiossa mainittiin Euroopan unionin kansalaisaloite, jonka säännöistä ja menettelyistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 211/2011, ja joka annettiin lopulta helmikuussa 2011 Perustuslaki 2008 -työryhmän työskentelyn jo päätyttyä. Jo tuolloin oli kuitenkin nähtävissä, että suunniteltu eurooppalainen kansalaisaloite ei tulisi rinnastumaan Suomessa käyttöön otettuun kansalaisaloitteeseen, koska aloite annetaan Euroopan parlamentin sijaan Euroopan komissiolle. (OMTR 2008:8, 33.)

Muistiossaan työryhmä päätyi siihen, että kansalaisaloite olisi suoran demokratian keinona kansanäänestyksen tuloksen oikeudellista sitovuutta merkittävämpi askel edustuksellisen järjestelmän vahvistamiseen. Työryhmä piti luontevimpana kansalaisaloitevaihtoehtona niin sanottua sisällöllistä kansanaloitetta (ks. Luku 2.1). Työryhmän mukaan kansanaloitteita kannattavien määrän tulee olla merkittävä, jos eduskunta velvoitetaan käsittelemään aloite. (OMTR 2008:8, 36.)

3.1.2 Perustuslain tarkastamiskomitea

Perustuslain tarkastamiskomitea aloitti työskentelynsä Suomen perustuslain tarpeellisten muutosten valmistelemiseksi Perustuslaki 2008 -työryhmän muistion pohjalta lokakuussa 2008. Tämän parlamentaarisen ohjausryhmän asettaminen oli pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa (Valtioneuvoston kanslia 2007, 18). Komitea kuuli työskentelynsä aikana valtion ylimpien toimielinten, valtion keskushallinnon ja ylimpien tuomioistuinten edustajia.

Erityisesti kansalaisaloitetta koskevaa perustuslain muutosta varten komitea kuuli valtion ylimmistä toimielimistä eduskunnan hallinnosta vastaavan eduskunnan kanslian pääsihteerin Seppo Tiitistä (OMML 9/2010, 29). Kansalaisaloitteen käyttöönoton tiedettiin jo tuolloin tuovan eduskunnalle jonkinlaista lisätyötä (OMML 9/2010, 70), mutta tarkkoja vaikutuksia eduskunnan toimintaan ei vielä tässä perustuslain muutosta valmisteluvaiheessa voitu arvioida. Vaikutukset tarkentuisivat vasta myöhemmin kansalaisaloitelain valmisteluvaiheessa. Mietinnössä ennakoitiin kuitenkin kansalaisaloitteen vaikutuksia eduskunnan työjärjestykseen. Alustavan selvityksen perusteella muutostarvetta olisi puhemiesneuvoston tehtävissä, asioiden ilmoittamisessa täysistunnossa, asioiden lähettämisessä valiokuntaan ja aloitetta koskevien asiakirjojen julkaisemisessa osana valtiopäiväasiakirjoja (OMML 9/2010, 74). Komitean mietinnön mukaan (9/2010, 71) uuden valtiollisen kansalaisaloitteen taloudelliset vaikutukset (lähinnä hallinnolliset ja eduskunnan toimintaan liittyvät kustannukset) riippuvat siitä kuinka paljon kansalaisaloitteita eduskuntaan päätyy.

Koska komitean käytettävissä ei ollut erillisselvityksiä suoran demokratian käytännöistä ja sisällöllisistä kansalaisaloitteista, teetti komitea sellaiset Turun yliopiston akatemiatutkija Maija Setälällä (OMML 9/2010, 29). Komitea järjesti kaksi seminaaria suoran demokratian kehittämiseksi, joista toinen oli laaja asiantuntijaseminaari ja toinen suunnattu erityisesti kansalaisjärjestöille. Kansalaisten oli mahdollista osallistua keskusteluun suorasta demokratiasta ja sen käyttöönotosta valtionhallinnon keskustelufoorumilla osoitteessa www.otakantaa.fi (sittemmin uudistunut toimintatavaltaan). (OMML 9/2010, 73–74.)

Muistion (OMML 9/2010, 41) valtiosääntökehityksen piirteitä Euroopassa selvittävästä osasta käy ilmi, että kansalaisaloiteoikeudesta säädetään yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (Alankomaat) perustuslaissa. Kansalaisaloiteoikeus on yleensä kirjattu perustuslakeihin hyvin yleisellä tasolla jättäen muut osat säädettäväksi alemmalla tasolla. Perustuslain tarkastamiskomitea päätyi ehdottamaan kansalaisaloitesäännöksen lisäystä perustuslain 53 §:ään, jossa aikaisemmin säädettiin neuvoa antavasta kansanäänestyksestä, jota pidetään myös suoran demokratian muotona. Ehdotetun PL 53.3 §:n mukaan vähintään viidelläkymmenellä tuhatta äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään.

Perustuslaissa säädettäisiin siis ehdotuksen mukaan siitä, kenellä on oikeus kansalaisaloitteen tekemiseen, vaadittavasta allekirjoittajien määrästä, aloitteen osoittamisesta lainsäätäjälle ja aloitteen kohdistumisesta lainsäädäntöasioihin. Oikeus käyttää valtiollisen tason vaikutusmahdollisuutta rajattaisiin äänioikeutetuille Suomen kansalaisille. Kansalaisaloitteelle vaadittujen allekirjoittajien määrä (noin 0,9 % Suomen väestöstä ja 1,2 % äänioikeutetuista Suomen kansalaisista) olisi linjassa eräiden muiden Euroopan maiden säädösten kanssa. Suomessa lainsäädäntövalta kuuluu eduskunnalle, joten kansalaisaloite osoitettaisiin sille. Eduskunta päättäisi aloitteen hyväksymisestä ja siihen mahdollisesti tehtävistä muutoksista. Kansalaisaloitteella voisi tehdä aloitteen lain säätämiseksi eli se ei voisi kohdistua muihin eduskunnan toimivaltaan kuuluviiin asioihin. Kansalaisaloitteella ei siis voisi esimerkiksi hyväksyä kansainvälisiä velvoitteita tai niiden irtisanomista. Myöskään valtion talousarvioasiat eivät kuuluisi kansalaisaloiteoikeuden piiriin. Eduskunnan lainsäädäntövallan mukaisesti kansalaisaloite voisi kohdistua voimassaolevan lainsäädännön muuttamiseen tai kumoamiseen, uuden lain säätämiseen ja perustuslain muuttamiseen. Lisäksi sillä voitaisiin tehdä aloite neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestämistä koskevan lain säätämiseen. Kansalaisaloite saisi esityksen mukaan etusijan niihin kansanedustajien aloitteisiin nähden, joita kannattaisi alle 100 kansanedustajaa. (OMML 9/2010, 85–86.)

Perustuslain muuttamisen yksityiskohtaisissa perusteluissa (OMML 9/2010, 85) todettiin kansalaisaloitteen olevan uusi edustuksellista demokratiaa täydentävä kansalaisten vaikuttamismahdollisuus valtiollisella tasolla. Sen avulla kansalaiset voisivat suoraan vaikuttaa eduskunnan agendaan. Tarkastamiskomitea totesi silloisesta perustuslaista

löytyneiden kansanvaltaista valtiojärjestystä (PL 2.2 §) ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia (PL 14.3 §) koskevien säännösten puoltavan kansalaisaloitetta.

Perustuslain tarkastamiskomitea luovutti mietintönsä kymmenen vuotta voimassa olleen Suomen perustuslain muuttamisesta valtioneuvostolle helmikuussa 2010. Perustuslain muuttamiseen liittyvää tarkkaa harkintaa ja pitkää valmistelutyötä kuvastaa, että komitean määräaika jatkettiin kahteen otteeseen yhteensä neljällä kuukaudella. Kansalaisten suorien osallistumismahdollisuuksien kehittäminen oli komitean (OMML 9/2010, 15) mukaan yksi perustuslain tarkastamisen päätavoitteista. Ehdotettujen muutosten ja kansalaisaloitteen osalta alemman tason lainsäädännön oli tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan 1. maaliskuuta 2012.

3.1.3 Lausuntokierros ja eduskuntakäsittely

Hallituksen esitys laiksi Suomen perustuslain muuttamisesta (HE 60/2010 vp) annettiin eduskunnalle toukokuussa 2010. Ennen tätä oikeusministeriö toimeenpani lausuntokierroksen, jonka jälkeen oli nähtävissä, että ehdotukseen kansalaisaloitteesta suhtauduttiin pääosin myönteisesti.

Lausuntomuistion (Majuri 2010, 3) mukaan varauksellisesti kansalaisaloitejärjestelmään suhtautui kuitenkin Ruotsalainen kansanpuolue. Kristillisdemokraatit olivat sitä mieltä, että vaadittujen allekirjoitusten määrä oli liian alhainen ja se tulisi mahdollisen sähköisen allekirjoituksen hyväksymisen vuoksi nostaa 75 000–100 000:een. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) lausunnossa (STM 2010) nostettiin esiin, että kansalaisaloitteen käytännön toteuttamisessa tarvittaneen usein sen lakiteknistä viimeistelyä eduskunnassa tai ministeriössä. Lisäksi eduskunta voisi STM:n mukaan pyytää ministeriöltä selvityksiä kansalaisaloitteiden taloudellisista vaikutuksista tai vaikutuksista muuhun lainsäädäntöön. STM:n mukaan kansalaisaloitteiden hallinnollisia ja taloudellisia vaikutuksia tulisi arvioida tarkemmin myös ministeriöiden kannalta. Ympäristöministeriön lausunnossa (YM 2010) oltiin huolissaan siitä, miten kansalaisten tekemissä aloitteissa huolehditaan laadukkaan lainsäädännön valmistelun edellytyksistä, kuten vaikutusten arvioinnista.

Lähetekeskustelu perustuslain muuttamisesta käytiin täysistunnoissa 26.–27.5.2010. Istuntopöytäkirjoista (PTK 56/2010 vp; PTK 57/2010 vp) on nähtävissä, että kansalaisaloite ei herättänyt niin suurta keskustelua kuin muut hallituksen esityksen kohdat, kuten presidentin valtaoikeudet. Oppositiossa olleet sosialidemokraattinen, vasemmistoliiton ja perussuomalaisten eduskuntaryhmät eivät esimerkiksi nostaneet ryhmäpuheenvuoroissaan kansalaisaloitetta ollenkaan esille. Reijo Kallio (sd.) piti puheenvuorossaan kansalaisaloitejärjestelmän luomista sekä muita hallituksen esityksen vähemmän tärkeitä muutoksia rekvisiittana, jolla pyritään laillistamaan presidentin valtaoikeuksien kaventaminen.

Hallituksessa ollut vihreiden eduskuntaryhmä suhtautui kansalaisaloitteeseen myönteisimmän mielisimmän ja piti kansalaisaloitteen tuloa perustuslakiin ryhmäpuheenvuorossaan erittäin hyvänä asiana. Keskustan eduskuntaryhmä piti ryhmäpuheenvuorossaan kansalaisaloitteen käyttöönottoa myönteisenä ja toivoi, että sitä mahdollisuutta käytettäisiin rakentavalla tavalla. Myös kokoomuksen eduskuntaryhmä piti kansalaisaloitetta perusteltuna ja toivoi, että siitä tulisi arvokas kansalaisvaikuttamisen keino.

Kriittisimmän kansalaisaloitteen lisäämiseen perustuslakiin suhtautuivat hallituksessa ollut ruotsalainen eduskuntaryhmä ja oppositiossa olleet kristillisdemokraatit. Ruotsalainen eduskuntaryhmä kannatti ryhmäpuheenvuorossaan edustuksellista demokratiaa ja näki, että eduskunta-, kunta-, presidentin- ja europarlamenttivaalit antavat kansalaisille hyvät ja säännölliset kanavat demokraattiseen vaikuttamiseen. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorosta loisti epäily laadukkaiden kansalaisaloitteiden mahdollisuudesta. Ryhmän puheenvuorossa nähtiin kansalaisaloitteiden mahdollisesti nostavan esiin ”outoja”, perustuslain vastaisia aloitteita. Ryhmä näki ongelmallisena sen, että eduskunta ja perustuslakivaliokunta tulisivat toimimaan tuomareina kansalaisaloitteille, ja näki eurooppalaisessa kansalaisaloitteessa hyvänä puolena sen, että komissio toimii aloitteiden ennakkotarkastusmekanismina. Oppositiossa ollut kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä kyseenalaisti jälleen 50 000 allekirjoittajan kansalaisaloitteen merkityksen sillä perusteella, että 150 kansanedustajankaan allekirjoittamat lakialoitteet eivät johda mihinkään.

Lähetekeskustelun jälkeen hallituksen esitys meni perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Kannanotoissaan (PeVM 9/20120 vp) valiokunta piti tärkeänä, että kansalaisaloitteen muotovaatimuksista ei tehdä liian tiukkoja. Perustuslakivaliokunnan mietintöön sisältyi vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kansanedustaja Veijo Puhjon vastalause, jossa hän vastusti hallituksen esitystä muilta osin, mutta kannatti ehdotusta kansalaisaloiteoikeuden säätämisestä, ja kertoi tämän olevan myös vasemmistoliiton kanta asiassa.

Valiokunnan mietinnön pohjalta 9.–10.2.2011 käydyssä ensimmäisen käsittelyn yleiskeskustelussa (PTK 152/2010 vp; PTK 153/2010 vp) kansalaisaloitetta pidettiin laajasti hyvänä uudistuksena ja eduskunta hyväksyi valiokunnan mietinnössä ehdotetun kansalaisaloitetta koskevan pykälän sisällön (PTK 154/2010 vp). Toisessa käsittelyssä 16.2.2011 eduskunta äänesti lakiehdotuksen lepäämään perustuslainsäätämisen järjestyksen (PL 73 §) mukaisesti ensimmäisiin eduskuntavaalien jälkeisiin valtiopäiviin.

Lepäämässä oleva lakiehdotus lähetettiin eduskuntavaalien jälkeen 13.9.2011 lähetekeskustelun loputtua perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Valiokunnan mietintö panttiin pöydälle 19.10.2011 pidettyyn täysistuntoon. Ehdotus perustuslain muuttamisesta hyväksyttiin yhden käsittelyn asiana kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä 21. lokakuuta 2011. Kansalaisen oikeus tehdä kansalaisaloite kirjattiin Suomen perustuslakiin lainmuutoksella (1112/2011), joka tuli voimaan 1.3.2012.

3.2 Kansalaisaloitelain valmistelu

Oikeusministeriö asetti 1. lokakuuta 2010 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntöä hallituksen esitykseen laiksi Suomen perustuslain muuttumisesta sisältyvään ehdotukseen valtiollisesta kansalaisaloitteesta. Kansalaisaloitetyöryhmän tehtävänä oli valmistella kansalaisaloitelakiluonnos sekä ehdotukset eduskunnan työjärjestykseen tehtävistä muutoksista. (OM 13/41/2010.)

Kansalaisaloitetyöryhmä kuuli työnsä aikana laajasti kansalaisjärjestöjä. Kuulemistilaisuudesta tehdystä muistiosta (Kansalaisaloitetyöryhmä 2010) käy ilmi, että kansalaisaloitteen käyttöönottoa kannatettiin kansalaisjärjestöjen parissa. Ilmeisen suurta huolta

kansalaisjärjestöjen edustajien keskuudessa aiheutti kuitenkin pelko siitä, että kansalaisaloitteen muotovaatimukset tehtäisiin sellaisiksi, että aloitteen tekemiseen tarvitsisi juridista osaamista. Tästä syystä puheenvuoroissa kannatettiin lakialoitteen lisäksi myös toimenpidealoitteen sallimista. Laadukkaan lakialoitteen laatimiseen todettiin tarvittavan usein ministeriötason valmistelua tai vaihtoehtoisesti juridista apua, joka vaatisi taloudellisia resursseja. Puheenvuoroissa pidettiin myös tärkeänä, että kansalaisaloitteen tekemiseen olisi tarjolla neuvontaa – erityisesti juridista osaamista vaativien kysymysten kohdalla. Samat huolenaiheet nousivat esille myös valtionhallinnon Otakantaa.fi-verkkokeskustelupalstalla käydyssä kansalaiskeskustelussa, joka oli yleisölle avoinna kahden kuukauden ajan 1.12.2010–31.1.2011. Kommenteissa pidettiin niin ikään tärkeänä sitä, että aloitteen laatijoiden saatavilla on riittävästi asiantuntijatukea ja informaatiota (Suoniemi 2011).

Kansalaisaloitetyöryhmä laati mietintöönsä ehdotuksen kansalaisaloitelaiksi ja laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta hallituksen esityksen muotoon (OMML 21/2011). Kansanedustajat Johanna Sumuvuori (vihr.) ja Kari Uotila (vas.) jättivät mietintöön eriävän mielipiteensä; he ehdottivat vahvan sähköisen tunnistamisen vaatimuksen poistamista sähköistä kannatusilmoitusta jätettäessä. Hallituksen esitys kansalaisaloitelaista (HE 46/2011 vp) annettiin eduskunnalle 5.10.2011. Hallituksen esityksestä käytiin melko vähäpuhevuoroinen lähetekeskustelu 19.11.2011, jossa kiinnitettiin huomiota kansalaisaloitetta kannattavien allekirjoitusten julkisuuteen ja siihen, että verkossa allekirjoittaminen vaatii vahvan sähköisen tunnistamisen (PTK 55/2011 vp). Edelleen muutamassa puheenvuorossa pohdittiin kansalaisten mahdollisesti tekemiä hölmöjä aloitteita. Vasemmistoliiton kansanedustaja Kari Uotila kommentoi salissa vallinnutta kansalaisten aloitteiden aliarvioimista sanomalla, että lakialoitteita voi hassuina tulla joskus tästäkin [eduskunta]talosta. Asia lähetettiin keskustelun päätyttyä perustuslakivaliokuntaan.

Perustuslakivaliokunta päätyi ehdottamaan eduskunnalle lakiehdotuksen hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutoksin muutettuna (PeVM 6/2011 vp). Kansalaisaloitelaki hyväksyttiin eduskunnassa valiokunnan ehdotuksen mukaisesti 7.12.2011. Laki tuli voimaan 1.3.2012, lukuun ottamatta oikeusministeriön verkkopalvelua koskevia pykälä

(8, 9.2 §), jotka tulivat voimaan vasta 1.12.2012. Seuraavassa luvussa esittelen kansalaisaloitelain pykälät tärkeimpine perusteluineen.

3.3 Kansalaisaloitelain sisältö

Kansalaisaloitelain (12/2012) 1.1 §:stä käy ilmi lain pääasiallinen tarkoitus eli siinä säädetään kansalaisaloitteen tekemisessä noudatettavasta menettelystä. Pykälän 2 momentissa säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 211/2011 täydentäen Euroopan unionin kansalaisaloitteen tekemisestä. Sen mukaan eurooppalaisen kansalaisaloitteen tekemiseen sovelletaan kansalaisaloitelain 10 ja 15 §:ää. Lain 2 §:ssä viitataan aloiteoikeudesta säädettyihin perustuslaissa (53.3 §).

Kansalaisaloitteen tekemisen käynnistäjänä voi toimia yksi tai useampi vireillepanija (3.1 §). Vireillepanijan tulee olla äänioikeutettu Suomen kansalainen eli luonnollinen henkilö. Hän huolehtii kansalaisaloitteen valmistelusta ja tuen keräämisestä aloitteelle. Aloitteen vireillepanijan tai vireillepanijoiden on nimettävä itselleen vähintään yksi edustaja ja varaedustaja (3.2 §). Edustaja voi olla esimerkiksi aloitteen vireillepanija. Edustajan tulee toimittaa kansalaisaloitteen tukemiseksi kerätyt kannatusilmoitukset Väestörekisterikeskukselle, joka vastaa niiden oikeellisuuden ja kelpoisuuden tarkastamisesta (9.1 §). Edustajaa velvoittaa myös lain 11 §, jonka mukaan hän toimittaa kansalaisaloitteen eduskunnan käsiteltäväksi.

Vireillepanijan ja edustajan yhteisellä vastuulla on, että kansalaisaloitteen allekirjoitusten kerääminen tapahtuu lain 5–7 §:n mukaisesti (HE 46/2011, 26–27). Vireillepanijaa ja tämän edustajaa velvoittaa myös lain 12 §, jonka mukaan he ovat osaltaan vastuussa siitä, että kannatusilmoituksissa kerättyjä henkilötietoja käytetään laissa säädetyllä tavalla. Lisäksi heidän tulee ilmoittaa aloitteen tekemistä varten saadusta taloudellisesta tuesta ja sen antajasta (13, 14 §). Lain 3.3 §:n mukaan vireillepanijan, edustajan ja varaedustajan yhteystiedot on ilmoitettava yhteydenpitoa varten viranomaisille. Ilmoitusvelvoite on kytketty asiointiin eli esimerkiksi oikeusministeriölle yhteystiedot tulee luovuttaa, jos kannatusilmoituksia kerätään oikeusministeriön verkkopalvelussa (HE 46/2011, 27). Aloitteen vireillepanijaan ja edustajaan voivat myös kohdistua 16 §:n mukaiset rangaitussäännökset.

Kansalaisaloitteen muotovaatimuksista säädetään 4 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan kansalaisaloite sisältää joko lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä. Molempien ehdotusmuotojen tulee sisältää perustelut. Aloitteella tulee olla sisältöä kuvaava otsikko ja se tulee päivätä. Aloitteen päiväyksestä alkaa kuluu lain 5 §:n mukainen kuuden kuukauden kannatusilmoitusten keräämisaika, jonka aikana aloitetta ei luonnollisestikaan saa enää muuttaa. Aloitteen vireillepanija valitsee itse kumpaa kahdesta aloitemuodosta käyttää. Muotovalinta vaikuttaa aloitteen käsittelyjärjestyksen eduskunnassa. Lakiehdotus eli lakitekstin muotoon valmisteltu aloite käsitellään eduskunnassa perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä tai 73 §:n mukaisessa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä taas käsitellään eduskunnassa ainoan käsittelyn asiana (PL 41 §). Se sisältää ehdotuksen siitä, että valtioneuvosto käynnistäisi lainvalmistelun jostakin asiasta, ja rinnastuu sisällöltään kansanedustajan lainsäädäntöasiaa koskevaan toimenpideohjelmaan. Kansalaisaloitteen perusteluvaatimus rinnastuu kansanedustajien eduskunta-aloitteisiin, jotka on perusteltava lyhyesti (TJ 21.1 §). Kansalaisaloitteen ei siis tarvitse olla laadittu hallituksen esityksen muotoon. (HE 46/2011, 28.)

Yksi kansalaisaloite saa koskea vain yhtä asiaa eli siihen ei saa sisällyttää erilaisia aloitteita (4.2 §). Tämäkin vaatimus rinnastuu kansanedustajien eduskunta-aloitteisiin. Asiakokonaisuuksia tulee siis olla vain yksi, mutta aloite voi tulla sisältää useampia lakiehdotuksia. Vireillepanijat voivat laatia aloitteen joko suomen tai ruotsin kielellä tai molemmilla kielillä (4.3 §). Aloitteen päätyessä eduskuntakäsittelyyn, se käännetään toiselle kansalliskielelle eduskunnan toimesta. Tämä lisää eduskunnassa tehtävää käännöstyötä (HE 46/2011, 23).

Kannatusilmoitusten eli kansalaisaloitetta tukevien allekirjoitusten keräämisen perussäännöksistä säädetään lain 5 §:ssä. Kannatusilmoituksia voidaan kerätä paperimuodossa ja sähköisesti tietoverkossa. Paperimuotoinen kannatusilmoitus on tehtävä lomakkeelle, jonka vakiomuodosta säädetään oikeusministeriön asetuksella (86/2012). Asetus helpottaa Väestörekisterikeskuksessa tehtävää kannatusilmoitusten oikeellisuuden ja kelpoisuuden tarkastamista, josta säädetään lain 9 §:ssä. Väestörekisterikeskus on lisäksi antanut määräyksen (VRK 736/330/12) sähköisessä tietoverkossa kerättyjen kannatusilmoitusten käsittelyä koskevia ohjeita.

tusilmoitusten tietojen toimittamisen vakiomuodosta, jotta ne voidaan yhdistää väestötietojärjestelmän tietoihin. Sekä paperimuotoisen että verkossa kerätyn kannatusilmoituksen allekirjoittajan nähtävissä tulee olla aloite (otsikko, päiväys ja aloite perusteluineen), tieto sen vireillepanijasta ja edustajasta sekä edustajan yhteystiedot (5.3 §). Paperimuotoisen kannatusilmoituksen tapauksessa näiden tietojen tulee olla allekirjoittajan nähtävissä kannatusilmoitusta täytettäessä tai jätettäessä – viittaus tietojen löytymiseen internetistä ei riitä. Verkkokeräyksessä näiden tietojen tulee löytyä verkkosivustolta, jossa allekirjoituksia kerätään. (HE 46/2011, 27–28.)

Lain 6 §:ssä säädetään kannatusilmoituksen sisällöstä eli niistä tiedoista, joita kansalaisaloitteen allekirjoittaminen vaatii. Kannatusilmoituksen tulee sisältää kansalaisaloitteen otsikko ja päiväys, aloitteen allekirjoittajan täydellinen nimi, syntymäaika ja kotikunta sekä kannatusilmoituksen päiväys. Lisäksi aloitteen allekirjoittajan tulee antaa vakuutus siitä, että hän on äänioikeutettu Suomen kansalainen, eikä hän ole allekirjoittanut samaa aloitetta useammin kuin kerran. Hallituksen ehdotuksessa (HE 46/2011, 30) tämä pykälä sisälsi kohdan, jossa allekirjoittajan tuli antaa suostumus henkilötietojensa luovuttamisesta muille kuin Väestörekisterikeskukselle, joka tarkoitti, että vireillepanija olisi voinut antaa tiedon kannatusilmoituksesta ja allekirjoittajan tiedoista myös muille, esimerkiksi yleisön nähtäville internetiin. Käytännössä tuo pykälä olisi mahdollistanut aloitteen julkisen tukemisen. Lisäksi hallituksen esityksen 12 §:n mukaan kannatusilmoituksissa kerättyjä henkilötietoja olisi ilman tätä suostumusta saanut käyttää vain kansalaisaloitteen tekemiseen, kannatusilmoitusten tarkistamiseen ja hyväksytyjen kannatusilmoitusten vahvistamiseen. Perustuslakivaliokunta linjasi kuitenkin mietinnössään, että kansalaisaloitteen kaltaisen valtiollisen toimen tekijät eli kannatusilmoitusten allekirjoittajat eivät voi jäädä salaan. Siksi perustuslakivaliokunta ehdotti pykälää muutettavaksi tältä henkilötietojen julkisuuden osalta siten, että viranomaisten hallussa olevat tiedot ovat julkisia, mutta vasta kannatusilmoitusten keräämisen jälkeen, jos perustuslaissa säädetty allekirjoitusvaatimus täyttyy. (PeVM 6/2011.)

Sähköisen menettelyn teknisistä vaatimuksista eli siitä, miten kannatusilmoituksia voidaan kerätä sähköisesti tietoverkossa, säädetään lain 7 §:ssä. Tietojärjestelmän, jossa kannatusilmoituksia kerätään, tulee ensinnäkin olla Viestintäviraston hyväksymä. Viestintäviraston hyväksynnästä ei peritä maksua ja hyväksynnän tulee olla kansalaisaloit-

teen allekirjoittajien nähtävissä verkkosivustolla (7.3, 7.4 §). Tietojärjestelmän hyväksynnän ehdot on lueteltu 1 momentin kolmessa kohdassa. Nostan näistä ehdoista esille eniten keskustelua aiheuttaneen kohdan 1, jonka mukaan tietojärjestelmässä on käytettävä vahvaa sähköistä tunnistamista (laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009)). Tämän kohdan myötä sähköisten kannatusilmoitusten kerääminen poikkeaa merkittävällä tavalla paperimuotoisten kannatusilmoitusten keräämisestä, jossa allekirjoittajan henkilöllisyyttä ei tarvitse lainkaan todistaa.

Hallituksen esityksen (HE 46/2011, 31) mukaan vahva sähköinen tunnistaminen estää tekaistujen kannatusilmoitusten laatimisen ja vähentää Väestörekisterikeskuksen kannatusilmoitusten tarkastustyötä. Käytännössä vaatimuksesta saattaa kuitenkin aiheutua kuluja, koska osa liiketoimintaperiaatteella toimivista pankeista ja operaattoreista, jotka nykykäytännössä tarjoavat tunnistautumispalveluita, veloittaa näiden palveluiden käytöstä. Kulut voivat koitua palveluntarjoajan, vireillepanijan, edustajan tai kannatusilmoituksen allekirjoittajan itse maksettavaksi. Näin tapahtui 1.10.2012 lähtien ensimmäisenä palveluntarjoajana sähköisten kannatusilmoitusten keräämisen mahdollistavan Avoimen ministeriön kohdalla. Osa pankeista peri sähköisestä tunnistautumisesta aiheutuneet kulut Avoimelta ministeriöltä, joka taas joutui siirtämään kulut kannatusilmoituksen allekirjoittajan itse maksettavaksi. Sähköisten kannatusilmoitusten kansalaisille näennäisesti maksuton allekirjoittaminen (kulut maksetaan verovaroista) oli mahdollista vasta 1.12.2012 lähtien, jolloin oikeusministeriön ylläpitämä Kansalaisaloite.fi-verkkopalvelu avautui.

Oikeusministeriön Kansalaisaloite.fi-verkkopalvelusta eli omaehtoisen keräysjärjestelmän vaihtoehdosta säädetään kansalaisaloitelain 8 ja 9.2 §:ssä. Jo hallituksen esitystä tehtäessä oli nähtävillä, että oikeusministeriön palvelun perustaminen vaatii vielä valmistelua. Tämän vuoksi kyseiset lain pykälät tulivat voimaan vasta 1. joulukuuta 2012 eli kahdeksan kuukautta kansalaisaloitelain muiden pykälien voimaantulosta. 8.1 §:ssä säädetään niistä edellytyksistä, joiden täytyttyä kannatusilmoituksia voidaan oikeusministeriön palvelussa kerätä. Hallituksen esityksen mukaan kansalaisaloitteiden suora pääsy ministeriön verkkopalveluun olisi epätarkoituksenmukaista ja lisäksi palvelun ylläpidon työläyttä. Tämän vuoksi edellytyksenä on, että kansalaisaloitteella on jo vähintään 50 kannatusilmoitusta. Lisäksi kansalaisaloitteen tulee täyttää kansalaisaloitelain vaati-

mukset. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oikeusministeriö tarkastaa vireillepanijan ja aloitteen ensimmäisten 50 allekirjoittajan Suomen kansalaisuuden ja äänioikeuden väestötietojärjestelmästä. Lisäksi ministeriö tarkastaa, että aloite täyttää lain 3 ja 4 §:ssä säädetty vaatimukset. Jos vaatimukset eivät täyty, aloitetta ei oteta verkkopalveluun allekirjoitusten keräystä varten. Lain 8.1 §:n mukaan oikeusministeriön verkkopalvelun tulee myös täyttää 7 § säädetty sähköisen menettelyn tekniset vaatimukset. Verkkopalvelun ylläpidosta ja kannatusilmoitusten keräyksestä aiheutuvat kulut jäävät oikeusministeriön eli käytännössä veronmaksajien vastattaviksi (8.3 §). Lain 9.2 §:n mukaan oikeusministeriö on velvollinen toimittamaan verkkopalvelussaan kerätyt kannatusilmoitukset Väestörekisterikeskukselle niiden tarkastusta varten kansalaisaloitteen edustajan pyynnöstä.

Kansalaisaloitteen kannatusilmoitusten oikeellisuuden ja kelpoisuuden tarkastaminen tapahtuu lain 9 §:n mukaan Väestörekisterikeskuksessa. Väestörekisterikeskus vahvistaa maksuttoman tarkastamisen jälkeen kannatusilmoitusten määrän edustajalle päätöksellä. Väestörekisterikeskus tarkastaa kannatusilmoitukset vertaamalla niiden tietoja väestötietojärjestelmään (laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 661/2009). Kannatusilmoitus hyväksytään, jos sen allekirjoittaja on äänioikeutettu Suomen kansalainen ja jos kannatusilmoitus on allekirjoitettu ennen kuuden kuukauden keräysajan päättymistä. Lisäksi tarkastetaan, että allekirjoittaja on tehnyt kannatusilmoituksen samaan aloitteeseen vain kerran. Paperimuotoisten kannatusilmoitusten tarkastaminen on luonnollisesti hieman työläämpää kuin sähköisten. Hallituksen esityksen mukaan tarkastus voisi ensi vaiheessa perustua satunnaisotantoihin, joiden tulosten perusteella tarkastusta voitaisiin tarvittaessa laajentaa ja syventää (HE 46/2011, 33). Kannatusilmoitusten tarkastusvaiheessa Väestörekisterikeskus on henkilötietolain (523/1999) tarkoittama rekisterinpitäjä.

Eurooppalaiseen kansalaisaloitteeseen liittyviä viranomaistehtäviä käsittelevässä 10 §:ssä säädetään Viestintävirasto toimivaltaiseksi viranomaiseksi kansalaisaloitteesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 211/2011 15 artiklan 1 kohdan mukaan. Viestintävirasto on siis viranomainen, joka vahvistaa eurooppalaisten kansalaisaloitteiden keräyksessä käytettävien tietojärjestelmien vaatimuksenmukaisuuden. Lisäksi pykälässä säädetään Väestörekisterikeskus asetuksen samaisen artiklan 2 kohdan

mukaiseksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi Suomessa tuenilmaisujen tarkastusta ja vahvistusta varten.

Kansalaisaloitteen ja Väestörekisterikeskuksen päätöksen kannatusilmoitusten lukumäärän vahvistamisesta toimittaa eduskunnalle aloitteen edustaja (11.1 §). Toimittamisen ehtoina ovat perustuslain ja kansalaisaloitelain kansalaisaloitetta koskevien edellytysten täyttyminen. Kansalaisaloite raukeaa kokonaan, ellei sitä toimiteta eduskunnalle viimeistään kuuden kuukauden kuluttua Väestörekisterikeskuksen päätöksen antamisesta (11.2 §). Kuuden kuukauden määräaika on hallituksen esityksen (HE 46/2011, 34) mukaan laissa siksi, että kansalaisaloitteen käsittely ei kaatuisi perustuslain asioiden käsittelyn jatkuvuudesta säädetyn 49 §:n vuoksi. Kuuden kuukauden toimitusaika mahdollistaa siis kansalaisaloitteen toimituksen vaalivuosina eduskuntaan vaalikauden lopun sijasta uuden eduskunnan käsiteltäväksi.

Kannatusilmoituksissa kerättyjen henkilötietojen käytöstä säädetään lain 12 §:ssä, jonka mukaan niitä voidaan käyttää vain tässä laissa säädetyllä tavalla ja muutoin niiden käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia. Vireillepanija ja tämän edustaja voivat luovuttaa tietoja vain Väestörekisterikeskukselle, jonka hallussa olevat tiedot tulevat julkisiksi kun 50 000 allekirjoittajaa on kannattanut aloitetta (12.1 §). Vireillepanijan ja edustajan on hävitettävä mahdollisesti hallussaan olevat sekä paperimuotoiset että sähköiset kannatusilmoitukset viimeistään kuuden kuukauden kuluttua Väestörekisterikeskukselta saadun päätöksen antamisesta (12.2 §). Koska oikeusministeriön verkkopalvelussa mahdollisesti aloitteelle kerättyjen kannatusilmoitusten henkilötietolain tarkoittama rekisterinpitäjä on keräysvaiheessa aloitteen vireillepanija, tulee hänen tai hänen edustajansa pyytää oikeusministeriötä hävittämään palvelussaan kerätyt henkilötiedot samassa ajassa. Jos kannatusilmoituksia ei toimiteta Väestörekisterikeskukseen niiden oikeellisuuden ja kelpoisuuden tarkastukseen eli jos esimerkiksi 50 000 allekirjoittajan vaatimus ei täyty, on ne hävitettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua kannatusilmoitusten keräyksen loputtua. 12.3 §:n mukaan Väestörekisterikeskuksen on hävitettävä hallussaan olevat kannatusilmoitukset aloitteen eduskuntakäsittelyn päätyttyä. Jos kansalaisaloitetta ei toimiteta eduskuntaan, Väestörekisterikeskus hävittää kannatusilmoitukset yhdeksän kuukauden kuluttua antamastaan päätöksestä.

Kansalaisaloitteen tekemistä varten saadun taloudellisen tuen ilmoittamisesta ja menettelystä tuen ilmoittamisessa säädetään lain 13 ja 14 §:ssä. Säännöksillä varmistetaan, että kansalaisaloitteen taustarahoitus ja vireillepanijan sidonnaisuudet tulevat avoimesti tietoon (HE 46/2011, 36). Kansalaisaloitteen vireillepanijan ja edustajan on huolehdittava taloudellisen tuen ja sen antajan ilmoittamisesta, jos yksittäisen tuen tai samasta lähteestä saadun tuen yhteisarvo on vähintään 1 500 euroa. Yksityishenkilöltä saatua alle 1 500 euron tukea ei saa yksityiselämän suojan turvaamiseksi ilmoittaa ilman hänen suostumustaan. Ilmoitusvelvollisuuden euromääräinen raja rinnastuu lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009) ja puoluelakiin (10/1969).

Kansalaisaloitelain 13.2 §:n mukaan tueksi luetaan suoritukset, jotka saadaan rahana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla. Tuki, jota ei ole saatu rahana, tulee arvioida rahamääräisenä käypään arvoonsa. Tällaista tukea voisi olla esimerkiksi sanomalehtien tai sähköisen median antama ilmainen ilmoitustila. Ilmoitettavaa tukea on myös, jos yritys tukee kansalaisaloitetta omalla toimialallaan eli esimerkiksi graafisen teollisuuden yritys painaa ilmaiseksi kampanja-aineistoa. Tukena ei kuitenkaan pidetä talkootyötä tai tavanomaisia ilmaispalveluita eli esimerkiksi paperimuotoisia kannatusilmoituksia keräävien henkilöiden työpanosta ei tarvitse arvioida rahamääräisenä. (HE 46/2011, 37.)

Julkaistavaa tukea on lisäksi vain sellainen, joka on saatu aikaisintaan kahta kuukautta ennen kannatusilmoitusten keräämistä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua aloitteen toimittamisesta eduskunnalle (13.3 §). Kielto ottaa vastaan tukea, jonka antajaa ei voida selvittää löytyy 13.4 §:stä. Tämä rinnastuu niin ikään lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta ja puoluelakiin. Tavanomaista keräystoimintaa pykälässä ei kuitenkaan kielletä eli kansalaisaloitteen tukemiseksi voidaan järjestää pienimuotoista tuotemyyntiä tai varainkeruuta.

Tuki on 14.1 §:n mukaan ilmoitettava tietoverkossa aikaisintaan kannatusilmoitusten keräyksen alkaessa ja viimeistään tuen vastaanottamista seuraavan kalenterikuukauden päättyessä. Tiedot tulee poistaa tietoverkosta aloitteen eduskuntakäsittelyn päättyttyä, mutta jos kansalaisaloitetta ei toimiteta eduskuntaan, on tiedot poistettava kannatusilmoitusten keräyksen päättyttyä tai aloitteen rauettua (14.3 §). Verkkosivuston osoite, jossa tuki ilmoitetaan, tulee olla kansalaisaloitteen allekirjoittajan nähtävissä (14.2 §).

Käytännössä paperimuotoisessa keräyksessä osoite tulisi mainita allekirjoittajan nähtävillä olevissa aloiteasiakirjoissa. Verkkokeräyksessä osoitteen tulisi olla näkyvillä sillä verkkosivustolla, jossa kannatusilmoituksia kerätään. Oikeusministeriön verkkopalvelussa on ainoastaan tieto osoitteesta, jossa tuki ilmoitetaan – siellä ei siis voi ilmoittaa tukijoita. (HE 46/2011, 38.)

Viestintäviraston, oikeusministeriön ja Väestörekisterikeskuksen tekemiin hallintopäätöksiin voidaan hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämä 15 §:n muutoksenhaku koskee sekä valtiollisia kansalaisaloitteita että eurooppalaista kansalaisaloitetta. Kansalaisaloitelain 16 §:ssä säädetään kansalaisaloitteen tekemiseen liittyvät rangaistussäännökset, joista säädetään erikseen rikoslaissa (39/1889). Lainsäätäjä on ennakoanut esimerkiksi, että kansalaisaloitteen allekirjoittajat voisivat antaa itsestään kannatusilmoituksissa vääriä henkilötietoja (RL 16 luku 2 §) tai kansalaisaloitteen vireillepanijan edustaja voisi toimittaa Väestörekisterikeskukselle tekaistuja kansalaisaloitteita eli antaa väärän todistuksen viranomaiselle (RL 16 luku 8 §). Pykälässä viitataan lisäksi salassapitorikokseen (RL 38 luku 1 §) ja salassapitorikkomukseen (RL 38 luku 2 §), joilla suojataan aloitteen tekemistä varten kerättyjä tietoja, sekä henkilörekisteririkokseen (RL 38 luku 9 §). Kansalaisaloitelain rangaistussäännöksillä ei suljeta pois muiden rikoslain säännösten soveltuvuutta. (HE 46/2011, 38–39).

Oikeusministeriön 21.5.2012 eduskunnan Pikkuparlamentissa järjestämässä kansalaisaloiteinfossa Maija Setälä vertaili kommenttipuheenvuorossaan suomalaista kansalaisaloitejärjestelmää Euroopassa esiintyviin järjestelmiin. Hän piti valtiolliselle kansalaisaloitteelle vaadittujen allekirjoitusten määrää ja niiden keräämisaikaa sekä sille asetettuja muoto- ja sisältövaatimuksia kohtuullisina. Setälä kuitenkin nosti erikseen esille lakitekstien tuottamisen mahdollisen vaikeuden, mutta totesi Avoimen ministeriön mahdollisesti toimivan tässä tukena. (Setälä 21.5.2012a; Setälä 21.5.2012b).

4 Joukkoistaminen Avoimessa ministeriössä

Poliittisesti ja ideologisesti sitoutumaton Avoin ministeriö ry rekisteröitiin 1.6.2012. Järjestön peruserätyksi ovat *avoimuus* ja *oikeudenmukaisuus*. Toiminnassa on tällä hetkellä mukana parisenkymmentä aktiivista. Nämä Avoin ministeriön vapaaehtoiset talkoo- ja ohjausryhmän jäsenet (*talkoolaiset*) kehittävät nuorta organisaatiota kaikille avoimissa työpajoissa, joihin on mahdollista osallistua myös etänä. Järjestö on kehittänyt talkootyönä kansalaisaloitteiden tekemisen mahdollistavan Avoin ministeriö -palvelun, joka toimii osoitteessa www.avoinministerio.fi. Tämä kansan omaksi ministeriöksiin tituleerattu palvelu toimii vapaaehtoisen joukkoistamisen idealla. Sen lisäksi, että Avoin ministeriö tarjoaa alustan kansalaisaloitteiden yhdessä tekemiselle, se pyrkii myös kokoamaan vapaaehtoisia juristeja ja asiantuntijoita mukaan maallikolle mahdollisesti hankalaksi kansalaisaloiteprosessiin sekä auttamaan julkisuuden saamisessa aloitteelle. Tavoitteena on luoda palvelusta kansainvälisesti esimerkillinen verkkodemokratian ja kansalaisvaikuttamisen väline. (Pekkanen 2012a.)

Termin joukkoistaminen (*crowdsourcing*) keksijänä pidetään journalisti Jeff Howea, joka kirjoitti Wired Magazineen vuonna 2006 artikkelin *The Rise of Crowdsourcing* (Aitamurto, Leiponen & Tee 2011, 2). Howen (2008, teoksessa Aitamurto 2012, 4) mukaan joukkoistamalla kerätään internetissä avoimien tehtävien avulla ihmisten tietoa, taitoa ja kokemusta erilaisiin tarkoituksiin. Joukkoistamista ovat Suomessa harjoittaneet monet organisaatiot, esimerkiksi Nokia ja Kansalliskirjasto (Alkio 2010; Mäntylä 2010). Viimeisimpänä esimerkkinä mainittakoon syksyllä 2012 käynnissä ollut joukkoistamisprosessi ”Joukkoistamista Suomessa”. Valtiovarainministeriön asettama työryhmä pyysi prosessissa kansalaisilta hallinnon avoimuutta edistäviä ideoita. Ideat huomioitiin Suomen Open Government Partnership (OPG) -toimintasuunnitelman laadinnassa. (Joukkoistamista Suomessa 2012.) Käsitelen tässä kappaleessa joukkoistamiseen liittyviä seikkoja Avoin ministeriön tapauksessa.

Joukkoistaminen voi olla kaikille avointa tai se voi olla rajattua jollekin tietylle ryhmälle. Aitamurto (2012, 4) huomauttaa kuitenkin, että kaikilla ei ole pääsyä internetiin eli joukkoistaminen sulkee aina osan kansasta ulkopuolelle. Tilastokeskuksen Tieto- ja viestintäteknologian käyttö -tutkimuksen (SVT 2012b, 25) mukaan 90 % Suomen väestös-

tä on käyttänyt internetiä viimeisen 3 kk aikana. Luku tuntuu suurelta, mutta tulee ottaa myös huomioon, että internetin käytössä on suuret sukupolvierot, jotka käytännössä karsivat osan väestöstä joukkoistamisen ulkopuolelle. Samalla, kun kaikki suomalaiset 16–34-vuotiaat ovat käyttäneet internetiä viimeisen 3kk aikana ainakin kerran, ei kolmannes (32 %) suomalaisista 65–74 vuotiaista ole käyttänyt internetiä koskaan. Internetin käyttö kuitenkin yleistyy 65–74-vuotiaiden ikäryhmässä vuosi vuodelta (SVT 2012b, 1). Iän lisäksi myös koulutuksella on vaikutusta internetin käyttöön. Korkeakoulutetuista suomalaisista lähes neljä viidesosaa (78 %) käyttää internetiä yleensä useita kertoja päivässä. Perusasteen koulutuksen saaneista sama osuus on alle puolet (47 %). (SVT 2012b, 25.)

Avoimessa ministeriössä tapahtuva joukkoistaminen on kaikille avointa eli käyttäjäksi voi rekisteröityä omalla nimellään kuka tahansa. Avoimella ministeriöllä oli 5.12.2012 mennessä 7924 rekisteröitynyttä käyttäjää. Palvelun verkkosivustolle oli samaan päivään mennessä kertynyt 112 374 käyntiä, joista 32 305 käyntiä eli 28,8 % olivat saman vierailijan uusintavierailuja (Rossi 5.12.2012a). Rekisteröityneistä käyttäjistä lähes kolme neljäsosaa (74,2 %) on palvelussa vähintään kerran joko äänestänyt ideoiden puolesta tai niitä vastaan, kommentoinut ideoita, allekirjoittanut sähköisen kannatusilmoituksen tai lisännyt kansalaisaloiteidean palveluun. Palvelun rekisteröityneistä käyttäjistä noin neljäsosa (25,8 %) ei siis rekisteröitymisen lisäksi ole käyttänyt palvelua. (Rossi 5.12.2012b.)

Avoin ministeriö pyrkii kokoamaan käyttäjiensä tueksi laajat asiantuntijaverkostot, jotka voivat tarjota asiantuntijuuttaan Avoimen ministeriön käyttäjien tueksi (Vuorikuru 2012). Juristeja kaivataan mukaan erityisesti lakiehdotusten muotoiluun (Pekkanen 2012b). Heidän oikeudelliselle asiantuntijuudelleen on kuitenkin tarvetta myös kaikissa muissa Avoimen ministeriön rekisteröidyille käyttäjille mahdollisissa toiminnoissa aivan kansalaisaloiteidean alkuvaiheista lähtien. Marraskuuhun 2012 mennessä Avoimen ministeriön toiminnassa on ollut mukana neljä juristia (Pekkanen 29.11.2012). Käyn seuraavaksi läpi tapoja, joilla palvelun rekisteröityneet käyttäjät voivat osallistua kansalaisaloiteprosessiin.

Avoimen ministeriön palveluun on mahdollista ensinnäkin lisätä kansalaisaloiteideoita. Kansalaisaloiteideat voidaan jaotella kahteen pääluokkaan: käyttäjän omiin ideoihin (käyttäjän itse kehittäminen) ja toisten ideoihin (esimerkiksi toisen henkilön tai jonkin kansalaisjärjestön kehittäminen). Käyttäjä voi siis lisätä palveluun itse kehittämiensä idean tai esimerkiksi jonkin kollektiivisesti kehitellyn idean kyseessä olevan kansalaisryhmän puolesta. Muut käyttäjät voivat kommentoida niitä ja äänestää alustavasti niiden puolesta tai niitä vastaan. Tarkoituksena on kehittää ideaa eteenpäin kommenttien avulla. (Pekkanen 2012c.) Ideaalista olisi, että kansalaisaloiteideoiden ympärille syntyisi mahdollisimman paljon keskustelua. Joulukuun alkuun 2012 mennessä palveluun oli lisätty 369 kansalaisaloiteidea. (Rossi 5.12.2012a.)

Koska Avoin ministeriö pyrkii toiminnassaan korostamaan asiantuntijuutta, tietoa ja tutkimusta, on palvelussa kommentoinnin lisäksi mahdollista kirjoittaa asiantuntijalausuntoja kansalaisaloiteideoille. Asiantuntijalausunnot näkyvät kyseisen idean sivustolla korostettuina Asiantuntijalausunnot-otsikon alla ennen muita kommentteja. Asiantuntijalausunnot ovat tärkeässä osassa keskustelun laadun varmistamisessa. (Pekkanen 2012b.) Avoimen ministeriön toiminnassa oli 5.12.2012 mennessä mukana alle 10 asiantuntijaa (Rossi 5.12.2012a).

Palvelussa joistakin kansalaisaloiteideoista tehdään lopulta kansalaisaloitteita eli lakialoitteita tai toimenpideoitteita. Juridinen osaaminen on etenkin tässä lain valmistelun vaiheessa, kun varsinaista lakitekstiä kirjoitetaan, erityisen arvokasta. Lakiehdotusluonnosta työstetään palvelussa niiden aktiivisten käyttäjien toimesta, jotka kyseisen lain valmisteluun haluavat osallistua. Luonnoksen julkinen kommentointi on mahdollista. Lisäksi lähes valmiille luonnokselle voidaan järjestää lausuntokierros, jolloin esimerkiksi viranomaiset tai etujärjestöt voivat antaa lakialoiteluonnokselle lausuntonsa. (Pekkanen 2012c.)

Palvelussa joulukuun 2012 alussa luonnosvaiheessa olevista viidestä lakiehdotuksesta nostan joukkoistamisesimerkkinä esille Järkeä tekijänoikeuslakiin -lakiehdotuksen. Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi lakia tekijänoikeus- ja rikoslain eli niin sanotun Lex Karpelan muuttamiseksi. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistamishankkeen valmistelu alkoi Avoimessa ministeriössä jo alkusyksystä 2012, ja tarkoituksena oli julkistaa

kansalaisaloitehanke katutaiteilija Sampsan Lens Politica -näyttelyssä ”49 999”
28.11.2012. Kampanja päätettiin kuitenkin käynnistää viikkoa aikaisemmin, kun julkisuuteen tuli Chisugate-nimellä sittemmin tunnettu tapaus, jossa 9-vuotiaan tytön tietokone takavarikoitiin, kun tämä oli vahingossa ladannut internetistä Chisun levyn (49999.org 2012; Yle 2012b). Tällä hetkellä (5.12.2012) lakiehdotuksen luonnosdokumenttia työstetään julkisessa web-pohjaisessa toimisto-ohjelmistossa (Google Docs). Luonnokseen voi ehdottaa muutoksia tai tarkennuspyyntöjä tai tehdä korjauksia suoraan dokumenttiin. Järkeä tekijänoikeuslakiin -hanke on esimerkki siitä kuinka nopeasti kansalaisyhteiskunta voi reagoida yhteiskunnassa tapahtuviin asioihin ja halutessaan ryhtyä toimiin lainsäädännön muuttamiseksi.

Kun lakiehdotus on palvelussa työstetty valmiiksi, se julkaistaan kansalaisaloitteena. Tämän jälkeen Avoimen ministeriön palvelussa on mahdollista allekirjoittaa kyseessä olevan kansalaisaloitteen sähköinen kannatusilmoitus. Avoin ministeriö sai syyskuussa 2012 kansalaisaloitelain 7 §:ssä säädetyn Viestintäviraston hyväksynnän palvelunsa tietojärjestelmälle, ja julkisti sähköisten kannatusilmoitusten allekirjoittamismahdollisuuden palvelussaan 1.10.2012. (Pekkanen 2012c). Huomionarvoista on, että vapaaehtoisvoimin tuotettu Avoimen ministeriön palvelu valmistui kaksi kuukautta ennen viranomaisvoimin toteutettua, kansalaisaloitelain 8 §:ssä säädettyä oikeusministeriön verkkopalvelua, joka kansalaisaloitelain voimaantulopykälän (17 §) mukaisesti avattiin 1. joulukuuta 2012.

5 Tutkimus juristeista kansalaisaloiteprosessissa

Opinnäytetyön tutkimusosuudessa selvitettiin juristien halukkuutta ja valmiutta osallistua kansalaisaloiteprosessiin kvantitatiivisella survey-tutkimuksella. Huoli siitä, miten kansalaisaloitteissa huolehditaan laadukkaasti lainsäädännön valmistelun edellytyksistä, nousi esiin jo kansalaisaloitetta koskevaa perustuslain muutosta valmisteltaessa. Tämän lisäksi kansalaisaloitejärjestöt olivat kansalaisaloitelain valmisteluvaiheessa huolissaan siitä, että kansalaisaloitelain muotovaatimuksista tehtäisiin niin tiukat, että aloitteen tekeminen vaatisi juridista osaamista. Näistä huolista nousi tutkimuksen johtoajatus eli se, että muotovaatimuksiltaan laadukkaita ja juridisesti hyvin valmisteltuja kansalaisaloitteita voidaan luoda nimenomaan oikeudellista asiantuntemusta hyödyntämällä. Käytännössä tämä tarkoittaa juristien osallistumista kansalaisaloiteprosessiin. Kansalaisjärjestöjen huolen jakaen tässä tutkimuksessa selvitetään juristien osallistumishalukkuutta ja -valmiutta myös Avoimen ministeriön toimintaan, josta kansalaisten on mahdollista saada juridista apua kansalaisaloitteiden tekemiseen.

Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä, joka oli avoinna vastaajille lopulta lähes kolme viikkoa ajalla 31.10.–20.11.2012. Vastaajia toivottiin laajasti lakimieskunnasta – opiskelijoista jo eläkkeellä oleviin juristeihin. Tutkimuksen kohderyhmästä (oikeustieteellisen tutkinnon omaavat tai oikeustieteen opiskelijat) muistutettiin kyselyn aloitusivulla, jotta välttyttäisiin siltä, että kohderyhmään kuulumattomat vastaisivat kyselyyn. Tutkimusaineisto kerättiin anonyyminä, joten yksittäistä vastaajaa ja vastauksia ei pystytä yhdistämään toisiinsa. Anonymisoidun tutkimusaineiston jatkokäyttö on nykyllä lainsäädännön mukaan sallittua ilman tutkittaville ilmoittamista, jonka vuoksi kyselyllä kerätty tutkimusdata tultaneen julkaisemaan Open research -hengessä (YT 2012). Viimeksi kantaa avoimen tutkimusdatan julkaisemiseen otti Helsingin yliopiston kansleri Ilkka Niiniluoto, joka oli sitä mieltä, että tutkimustiedon avoimuus hyödyttäisi kaikkia (Väisänen 2012).

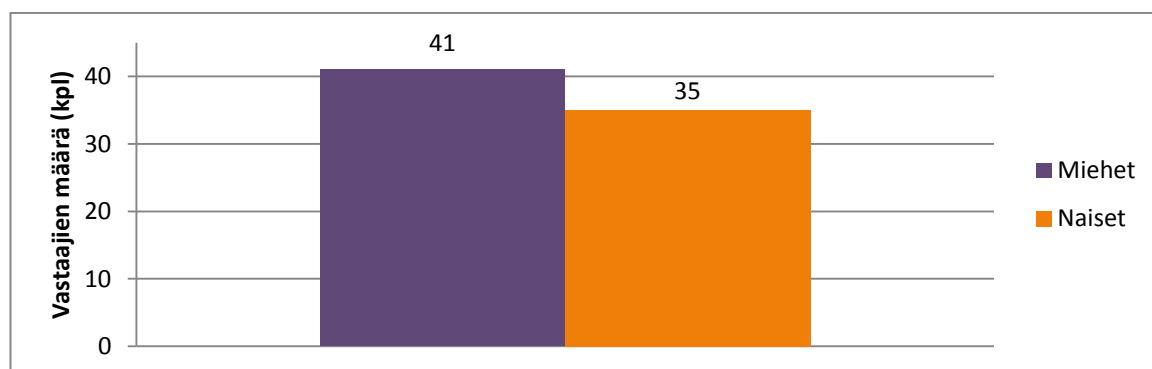
Kyselylomake (Liite 2) sisälsi vastauksista riippuen 36–44 kysymystä ja siihen vastaamiseen kului noin 10–15 minuuttia. Kysely laadittiin suomen kielellä, mutta sille tehtiin lyhyet saatteet molemmilla kotimaisilla kielillä. Lisäksi pidempi suomenkielinen saate oli vastaajien nähtävillä kyselyn etusivulla. Kysymykset jaoteltiin seuraaviin ryhmiin: juridi-

nen asiantuntijuus, juridinen vapaaehtoistyö, mielipide kansalaisaloitelaista, kannatusilmoitukset, aikomus toimia kansalaisaloitteen vireillepanijana, edustajana tai varaedustajana, Avoin ministeriö, osallistuminen kansalaisaloiteprosessiin Avoimessa ministeriössä (lain valmistelu, osallistumistapa, osallistumiseen/osallistumattomuuteen vaikuttavat tekijät) ja kansalaisosallistuminen. Lisäksi vastaajilta kysyttiin tiettyjä taustatietoja, jotka sijoitettiin kyselyn loppuun.

Pääsy kyselyyn tapahtui siihen vievän linkin välityksellä. Linkin levityksessä jäsenistöleen auttoivat Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto sekä oikeustieteen opiskelijajärjestöt Lex ja Justus. Näiden tahojen kautta kyselyn linkki välitettiin noin 11 000 henkilölle. Tieto kyselystä lähetettiin myös Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:lle ja kolmen muuhun opiskelijajärjestöön (Artikla, Pykälä ja Codex). Aineistoa ja tutkimuksen tuloksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että vastaajia ei ole poimittu ennalta otantana. Lopullinen kyselyn vastaajajoukko ei siis täysin edusta kohderyhmänä tavoiteltua lakimieskuntaa ja se on määrittynyt ainoastaan kyselyyn osallistumisen pohjalta.

5.1 Kyselyyn vastanneet

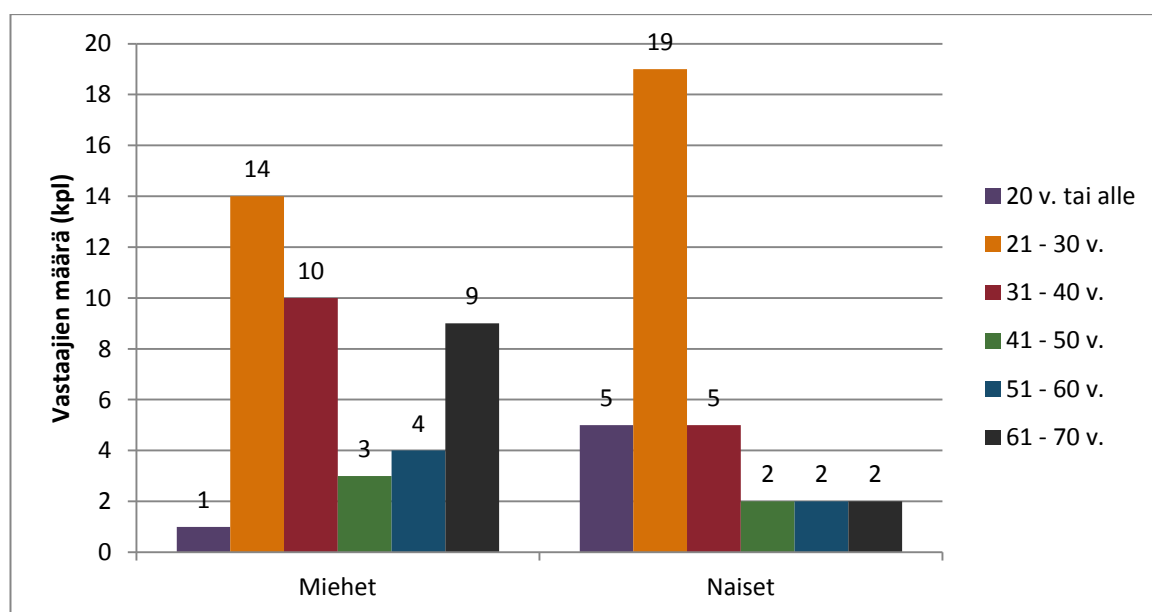
Kyselyyn vastasi yhteensä 76 henkilöä. Kun vastaajien määrä suhteutetaan siihen kuinka monelle henkilölle tieto kyselystä välitettiin, voidaan olettaa, että kansalaisaloiteinstituutio ei itsessään herätä lakimieskunnassa suurta mielenkiintoa. Lisäksi voidaan olettaa, että kiireisellä lakimieskunnalla ei ollut aikaa vastata ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön liittyvään kyselyyn. Kaikista vastaajista miehet vastasivat kyselyyn hieman naisia aktiivisemmin, sillä vastanneista 53,9 % oli miehiä ja 46,1 % naisia (Kuvio 1).

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma (n=76)

Kyselyyn vastanneilta kysyttiin sukupuolen lisäksi myös muita taustatietoja, joiden avulla muodostettiin vastaajista keskenään vertailtavia ryhmiä. Taustatietoina kysyttiin vastaajien syntymävuotta, asuinmaakuntaa, asuinympäristöluonnehdintaa, siviilisäätystä, äidinkieltä, korkeinta oikeustieteellistä tutkintoa, valmistumisvuotta ja yliopistoa, mahdollista varatuomariutta, asemaa työmarkkinoilla, ammatillista asemaa, työkokemusta oikeustieteellistä koulutusta vastaavista tehtävistä, tulotasoa sekä äänestymiskäyttäytymistä. Käyn seuraavaksi läpi osan kerätyistä taustatiedoista.

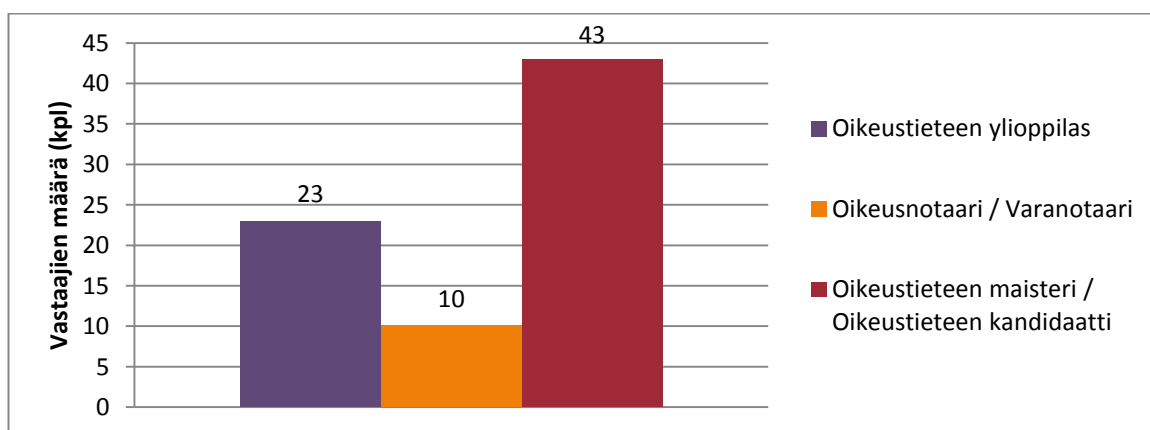
Vastaajia pyydettiin kyselyssä ilmoittamaan ikänsä syntymävuoden mukaan. Kyselyn nuorin vastaaja oli 19-vuotias ja vanhin 70-vuotias. Kaikista vastaajista aktiivisimmin vastannut ikäryhmä oli 21–30 -vuotiaat (43,4 % vastaajista). Tämän jälkeen aktiivisimmin vastasivat 31–40 -vuotiaat, joita on vastaajista lähes viidesosa (19,7 %). Oletuksen mukaan sähköisellä kyselyllä vaikeinta olisi ollut iäkkäimpien vastaajien tavoittaminen, mutta yllättäen vähiten vastaajia kertyikin 41–50 -vuotiaiden juristien joukosta (6,6 %). Vastaajajoukon pienuutta tässä ikäryhmässä voidaan osittain selittää niin sanotuilla *ruuhkavuosilla* eli ajanjaksolla jolloin työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen vaikeutuu esimerkiksi perheen perustamisen tai omista ikääntyneistä vanhemmista huolehtimisen vuoksi (Toivonen 2012, 4). Vanhimpia, 61–70 -vuotiaita vastaajia oli 76 vastaajasta yhteensä 11 (14,5 %). Alla olevassa kuviossa näkyy vastanneiden ikäjakauma sukupuolittain (Kuvio 2).

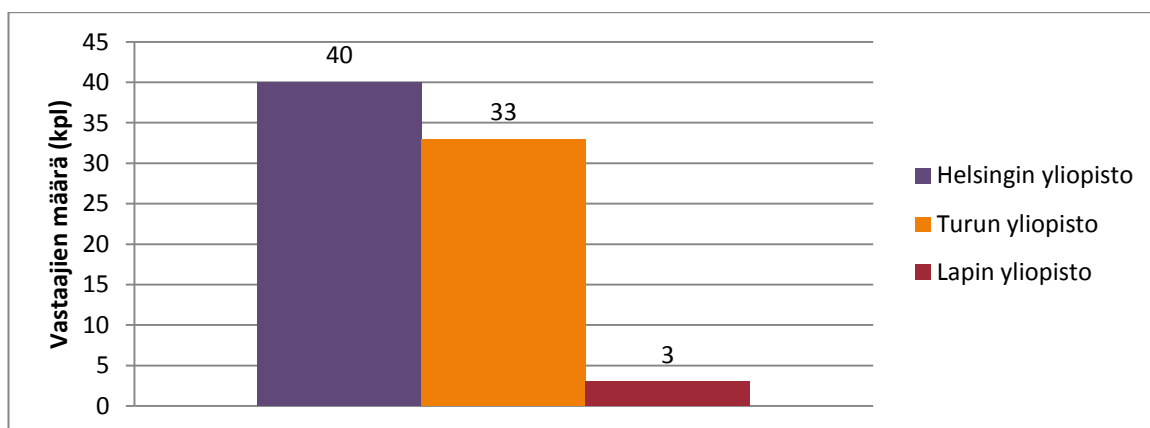
Kuvio 2. Kyselyyn vastanneet iän ja sukupuolen mukaan (n=76)

Kaikki vastaajat kuuluivat kyselyn kohderyhmään eli heillä kaikilla oli oikeustieteellinen tutkinto tai he opiskelivat oikeustieteitä (Kuvio 3). Yli puolet (56,6 %) vastaajista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon eli oikeustieteen maisterin tutkinnon, jonka nimi vuoteen 2005 asti oli oikeustieteen kandidaatti. Vastaajista 13,2 % oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon eli oikeusnotaarin tutkinnon (aikaisemmin varanotaari). Oikeustieteen ylioppilaita vastaajista oli lähes kolmannes (30,3 %). (Kuva 3.)

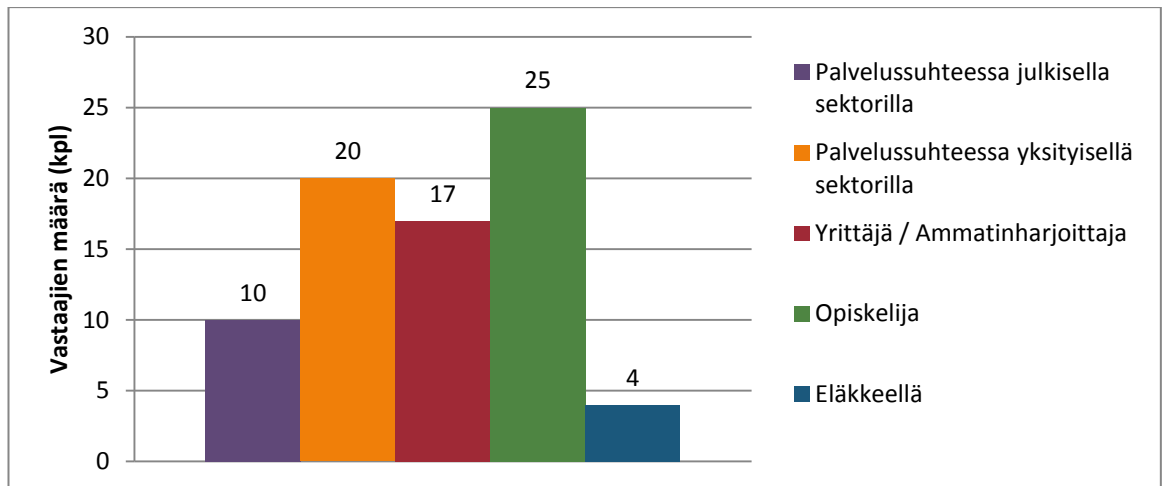
Vastaajilta kysyttiin myös yliopistoa, jossa korkein oikeustieteellinen tutkinto oli suoritettu (Kuvio 4). Hieman yli puolet vastaajista (52,6 %) oli suorittanut tutkinnon Helsingin yliopistossa. Turun yliopistossa tutkintonsa suorittaneita oli vastaajista 43,4 %, joista kaksi vastaajaa oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon muualla kuin luokittelun perustana olevan ylimmän tutkinnon. Lapin yliopistossa tutkintonsa oli suorittanut kolme vastaajaa (3,9 %).

Kuvio 3. Korkein oikeustieteellinen tutkinto (n=76)

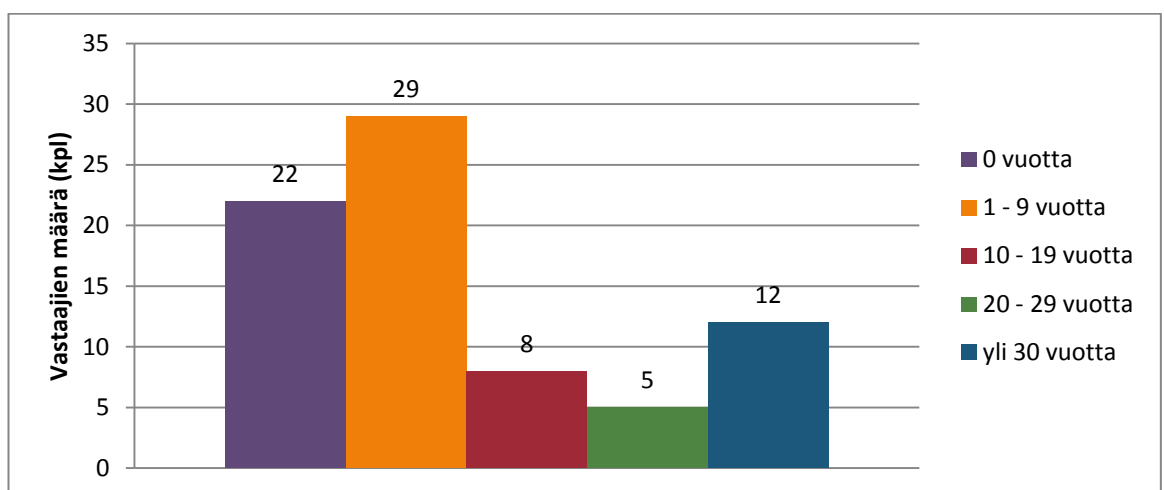
Kuvio 4. Korkeimman oikeustieteellisen tutkinnon suorittamispaikka (n=76)

Kuvio 5. Asema työmarkkinoilla (n=76)

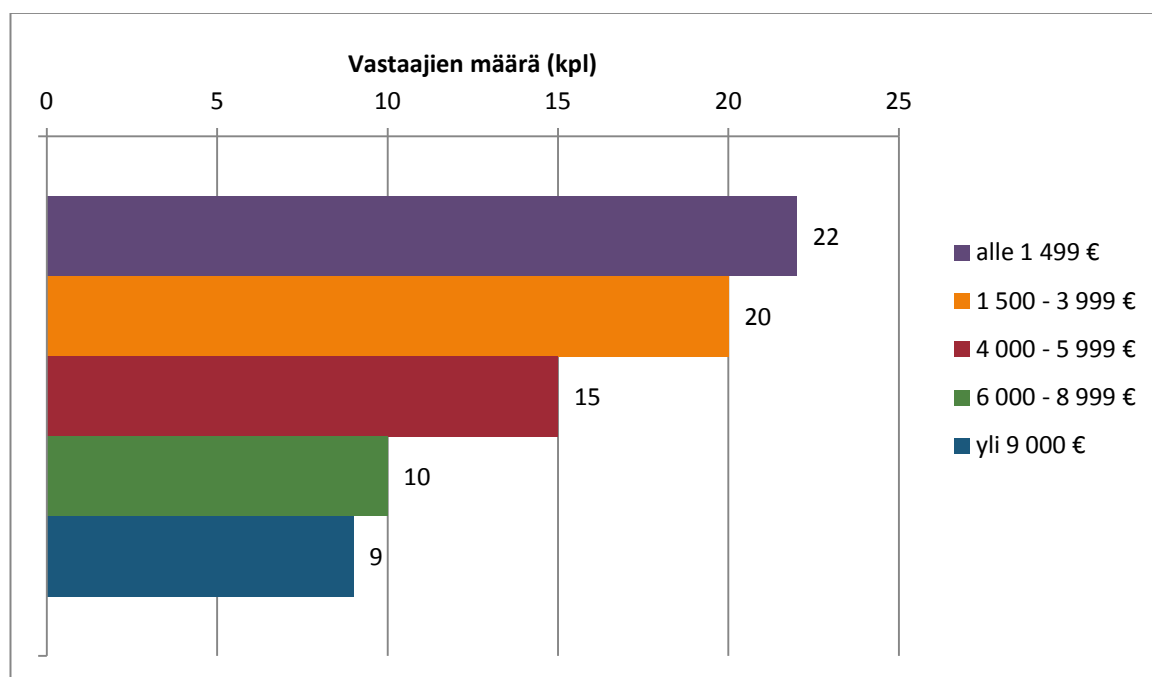
Vastaajista suurin osa (32,9 %) oli opiskelijoita. Seuraavaksi suurin ryhmä vastaajista oli palvelussuhteessa yksityisellä sektorilla (26,3 % vastaajista). Yrittäjiä tai ammatinharjoittajia vastaajista oli hieman yli viidesosa (22,4 %) ja julkisella sektorilla työskenteli 13,2 %. Neljää vastaajaa (5,3 %) oli eläkkeellä. Yksi eläkeläisistä ilmoitti tekevänsä väitöskirjaa yliopistolle ja yksi olevansa projektiluontoisessa osa-aikatyössä. Maininnan arvoista on, että kukaan vastaajista ei ollut työtön. (Kuvio 5.)

Suurimmalla osalla vastaajista (38,2 %) oli 1–9 vuotta työkokemusta oikeustieteellistä koulutusta vastaavista tehtävistä. Toiseksi suurimmalla ryhmällä ei ollut vielä ollenkaan työkokemusta tai he olivat työskennelleet alalla alle vuoden (29,0 %). Vastaajista 10,5 % oli työskennellyt alalla 10–19 vuotta ja 6,6 %:lla oli työkokemusta 20–29 vuotta. Yli 30 vuotta työkokemusta kartuttaneita oli vastaajista 15,8 %. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Työkokemus oikeustieteellistä koulutusta vastaavista tehtävistä (n=76)

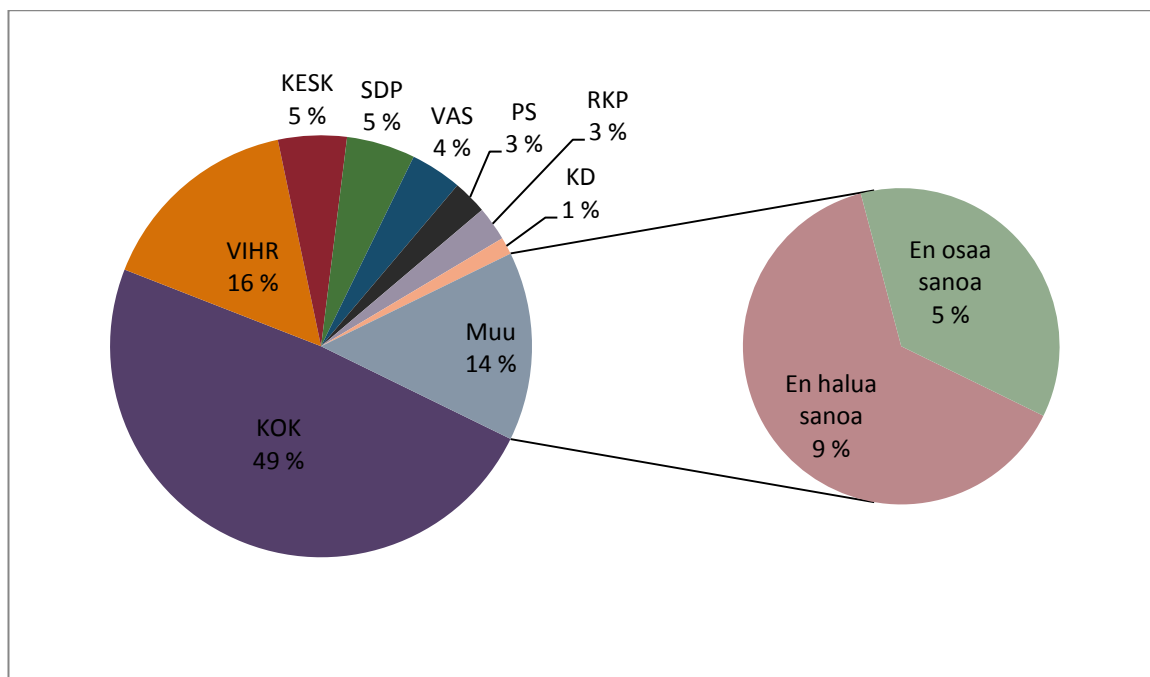
Kotitalous voi saada tuloja muun muassa palkoista, omasta yrityksestä, eläkkeistä, työttömyysturvasta, muista sosiaalietuuksista ja pääomatuloista. Tässä kohdassa tulee huomioida, että vastaajilta kysyttiin heidän *kotitaloutensa keskimääräisiä nettotuloja kuukaudessa* eli ei heidän henkilökohtaista nettotuloaan. Koska opiskelijoiden oletettiin vastaavan kyselyyn aktiivisesti, haluttiin kotitalouden keskimääräisiä nettotuloja kuukaudessa selvittävään kyselyn kohtaan laittaa alimmaksi tuloluokaksi alle 1 499 euroa. Tähän tuloluokkaan ilmoittikin kuuluvansa vastaajista suurin osa (28,9 %). Seuraavaksi suurin kotitalouden tuloluokka vastaajien keskuudessa oli 1 500–3 999 euroa, johon ilmoitti kuuluvansa noin neljäsosa vastaajista (26,3 %). Kuukausinettotuloiltaan 4 000–5 999 euron kotitalouksiin kuului lähes viidesosa (19,7 %) ja 6 000–8 999 euron kotitalouksiin 13,2 % vastaajista. Kotitalouden kuukausinettotuloilta varakkaimpaan (yli 9 000 €/kk) ryhmään kuului vastaajista 11,8 %. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Kotitalouden nettotulot kuukaudessa (n=76)

Kaikki vastaajat olivat äänestäneet eduskuntavaaleissa 2011. Jos eduskuntavaalit olisi pidetty vastaushetkellä, olisi vastaajista noin puolet äänestänyt Kansallista Kokoomusta (KOK). Toiseksi eniten, 16 % vastaajista, olisi äänestänyt Vihreää Liittoa (VIHR). Suomen Keskustaa (KESK) ja Suomen Sosialidemokraattista Puoluetta (SDP) olisi molempia äänestänyt 5 % vastaajista. Viidenneksi eniten ääniä olisi saanut Vasemmistoliitto (VAS). Kolme pienintä puoluetta eli Perussuomalaiset (PS), Ruotsalainen kansan-

puolue (RKP) ja Kristillisdemokraatit (KD) olisivat saaneet vastaajien joukosta vähiten kannatusta. Vastaajista 9 % ei halunnut ja 5 % prosenttia ei osannut sanoa puoluevalintaansa. (Kuvio 8.)

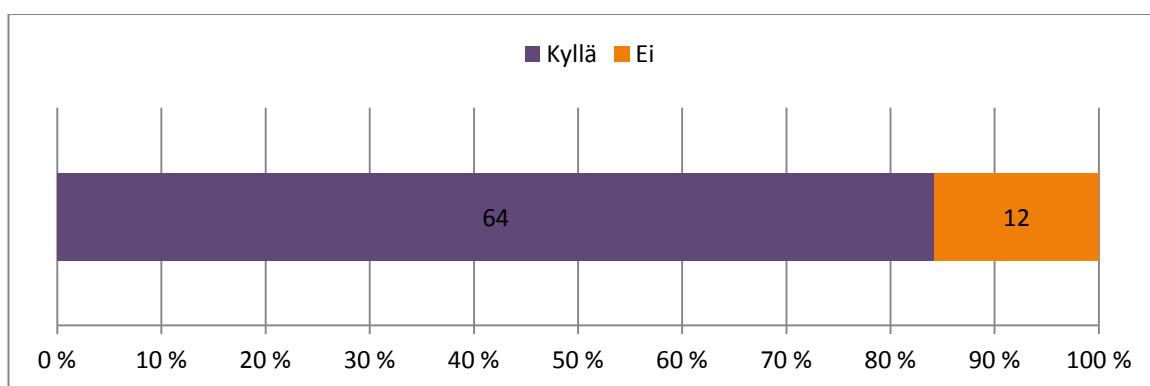
Kuvio 8. Puoluevalinta, jos eduskuntavaalit olisi pidetty vastaushetkellä (n=76)

Taustamuuttajat päätettiin ristiintaulukoida kysymykseen, jolla mitattiin osallistumishalukkuutta Avoimen ministeriön toimintaan, jotta saataisiin tietää mitkä taustamuuttajat erityisesti näyttävät vaikuttavan juristien halukkuuteen osallistua kansalaisaloiteprosessiin. Ristiintaulukoinnin perusteella juristien vastauksia esitellään seuraavissa alaluvuissa (5.2–5.11) osissa kysymyksistä koko vastaajajoukon lisäksi myös tapauskohtaisesti sukupuolen, iän, tutkinnon, työmarkkina-aseman ja/tai työkokemuksen perusteella.

5.2 Juridiikan asiantuntijuus

Kyselyssä haluttiin selvittää ensimmäiseksi kokivatko vastaajat olevansa juridiikan asiantuntijoita. Vastaajille esitettiin Bransfordin, Brownin ja Cockingin (2000, teoksessa Lavonen & Meisalo 2012) määritelmä, jonka mukaan jonkin tiedonalan asiantuntija pystyy tunnistamaan kyseisellä alalla ongelmia ja ratkaisemaan niitä tehokkaasti. Asiantuntija pystyy esimerkiksi havaitsemaan informaatiosta olennaisia asioita ja hahmottamaan suuresta määrästä informaatiota tuttuja rakenteita eli järjestämään tätä informaatiota. Tämän jälkeen vastaajia pyydettiin vastaamaan kokivatko he olevansa tuon määritelmän mukaan juridiikan asiantuntijoita.

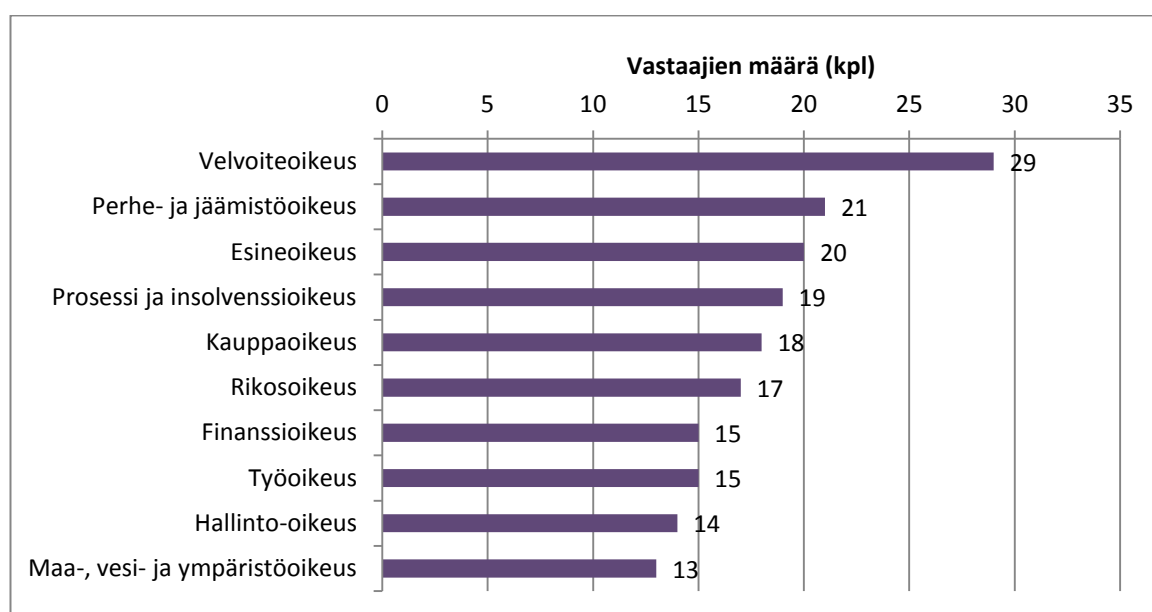
Kuvio 9. Juridiikan asiantuntijuus; kaikki vastaajat (n=76)

Kaikista vastaajista juridiikan asiantuntijoiksi itsensä koki selvä enemmistö eli 84,2 % vastaajista (Kuvio 9). Kun kysymyksen vastauksia käydään läpi taustamuuttujaryhmittäin, korostuu, että miehet pitivät itseään asiantuntijoina naisia useammin, kaikki yli 40-vuotiaat pitivät itseään juridiikan asiantuntijoina, oikeustieteen ylioppilaista 43,5 % ei pitänyt itseään asiantuntijana, ja se, että eniten epävarmoja oli opiskelijoiden joukossa sekä alle 10 vuotta työkokemusta kartuttaneilla (Liite 3).

Miehistä lähes kaikki (92,7 %) pitivät itseään juridiikan asiantuntijoina. Naisista itseään piti asiantuntijoina 74,3 % eli viidennes naisista ei kokenut olevansa juridiikan asiantuntijoita. Ikäryhmistä asiantuntijuudestaan epävarmimpia olivat oletuksen mukaan 20-vuotiaat tai sitä nuoremmat – heistä vain puolet piti itseään asiantuntijoina. Kaikki oikeustieteen maisterit pitivät itseään asiantuntijoina, kun taas oikeustieteen ylioppilaista vain 56,5 % ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista 80 % piti itseään asian-

tuntijoina. Yli puolet (60 %) kaikista opiskelijoista ei pitänyt itseään asiantuntijoina. Kaikki yli kymmenen vuotta oikeustieteellistä työkokemusta kartuttaneet kokivat olevansa asiantuntijoita. 1–9 vuotta alalla työskennelleistä melkein kaikki (89,7 %) pitivät itseään asiantuntijoina. Työkokemusta joko alle vuoden tai ei ollenkaan kartuttaneista noin 40 % ei pitänyt itseään juridiikan asiantuntijoina.

Juridista asiantuntijuutta mittaavassa osuudessa vastaajia pyydettiin myös valitsemaan juridiikan osa-alueista ne, joilla he kokivat olevansa asiantuntijoita. Eniten asiantuntijoita löytyi velvoiteoikeuden, perhe- ja jäämistöoikeuden, esineoikeuden, prosessi- ja insolvenssioikeuden, kauppaoikeuden, rikosoikeuden, finanssioikeuden, työoikeuden, hallinto-oikeuden ja maa-, vesi- ja ympäristöoikeuden parista (Kuvio 10).

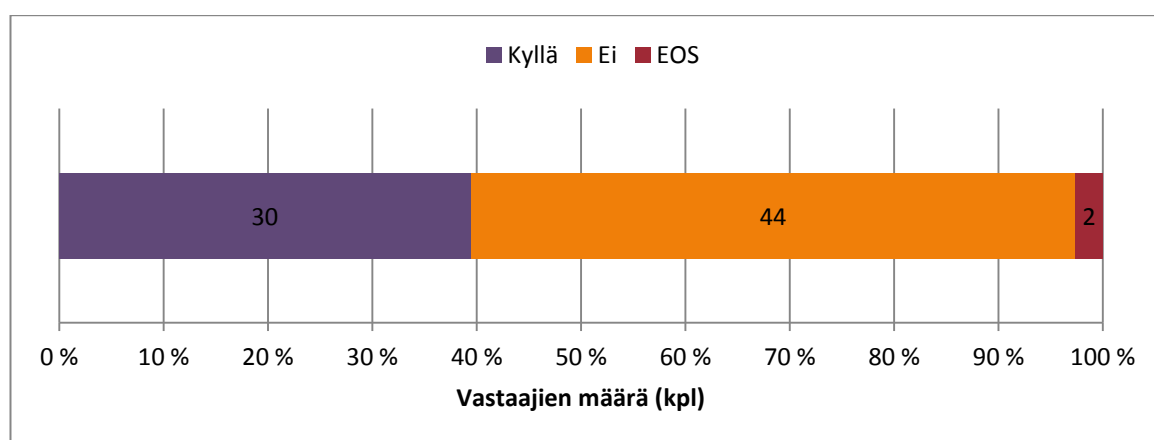
Kuvio 10. Kymmenen juridiikan osa-alueita, joilla eniten asiantuntijoita (n=76)

Kyselyssä haluttiin lisäksi selvittää vastaajien erilaisten juridisten taitojen hallintaa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan heille esitetyistä juridisia taitoja kuvaavista väitteistä ne, joiden he kokevat kuvaavan heitä itseään (Liite 4). Vastaajista yli puolet osasi lukea lakitekstejä sujuvasti (92,1 %), koki kirjallisen ilmaisunsa olevan sujuvaa (85,5 %), seurasi juridisia uutisia (85,5 %), koki suullisen ilmaisunsa olevan sujuvaa (73,7 %), seurasi oman alansa lainsäädäntöä aktiivisesti (67,1 %), oli esiintymistaitoisia (64,5 %) ja osasi arvioida onko lakia sovellettu oikein (60,5 %). Moni koki osaavansa arvioida lakien yhteiskunnallisia vaikutuksia (46,1 %), vaikutuksia viranomaisten toimintaan (36,8 %),

taloudellisia vaikutuksia (30,3 %) ja ympäristövaikutuksia (18,4 %). Hallituksen esitysten muotovaatimukset tunsivat lähes kolmannes vastaajista (31,6 %). **Vain 9,2 % koki osaavansa muotoilla hatarat ideat toimiviksi lakiluonnoksiksi.**

5.3 Juridinen vapaaehtoistyö

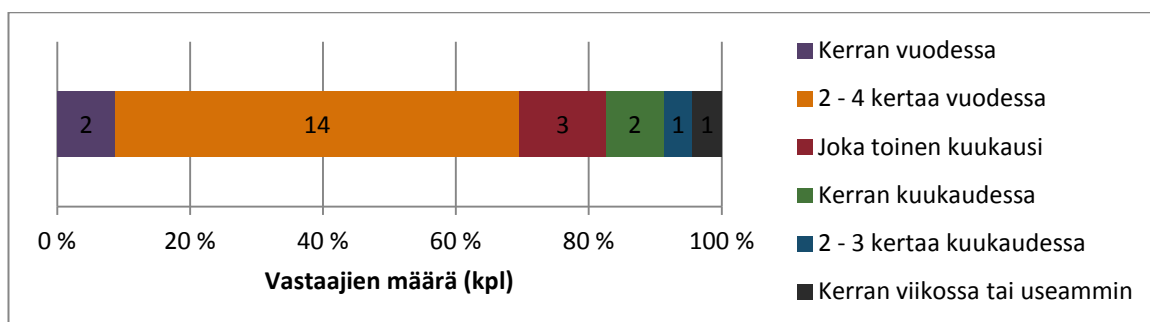
Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnossa aiheesta ”Vapaaehtoistoiminta, sen rooli ja vaikutukset eurooppalaisessa yhteiskunnassa” (2006/C 325/13) todetaan, että EU:n jäsenvaltioissa laadituilla vapaaehtoistyön määritelmillä on yleensä kolme yhteistä piirrettä: (1) vapaaehtoistoimintaan osallistutaan vapaasta tahdosta ja oma-aloitteisesti, eikä se missään muodossa voi olla pakollista, (2) vapaaehtoistoinnasta ei makseta palkkaa, eikä sitä tehdä taloudellisista syistä ja (3) vapaaehtoistoinnin tavoitteena on toimia muiden kuin oman perheen jäsenten hyväksi tai vaihtoehtoisesti muiden yhteiskunnallisten ryhmien hyväksi ja hyödyttää tällä tavoin yhteiskuntaa. Nämä kolme vapaaehtoistyön perusedellytystä näkyivät kyselyn vastaajille, kun heiltä kysyttiin juridiseen vapaaehtoistyöhön liittyviä kysymyksiä.

Kuvio 11. Juridinen vapaaehtoistyö viimeisen vuoden sisällä; kaikki vastaajat (n=76)

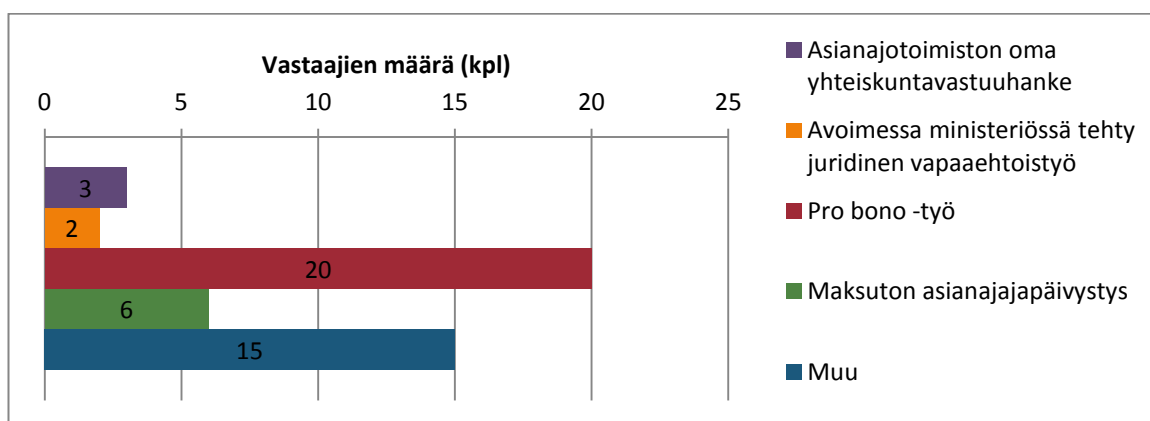
Viimeisen vuoden sisällä juridista vapaaehtoistyötä oli tehnyt noin 40 prosenttia kaikista vastaajista (39,5 %). Lähes 60 % vastaajista (57,9 %) ei ollut viimeisen vuoden sisällä tehnyt juridista vapaaehtoistyötä. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa oliko tehnyt juridista vapaaehtoistyötä. (Kuvio 11.)

Juridista vapaaehtoistyötä viimeisen vuoden aikana tehneistä (n=30) 23 vastaajaa ilmoitti vapaaehtoistyökerrat viime vuonna. **Suurin osa heistä oli tehnyt vapaaehtoistyötä 2–4 kertaa vuodessa (60,9 %).** Joka toinen kuukausi eli kuusi kertaa vuodessa juridista vapaaehtoistyötä oli tehnyt 13,0 %. Lähes joka viikko eli 2–3 kertaa kuukaudessa vapaaehtoistyötä oli tehnyt vain yksi vastaaja. (Kuvio 12.)

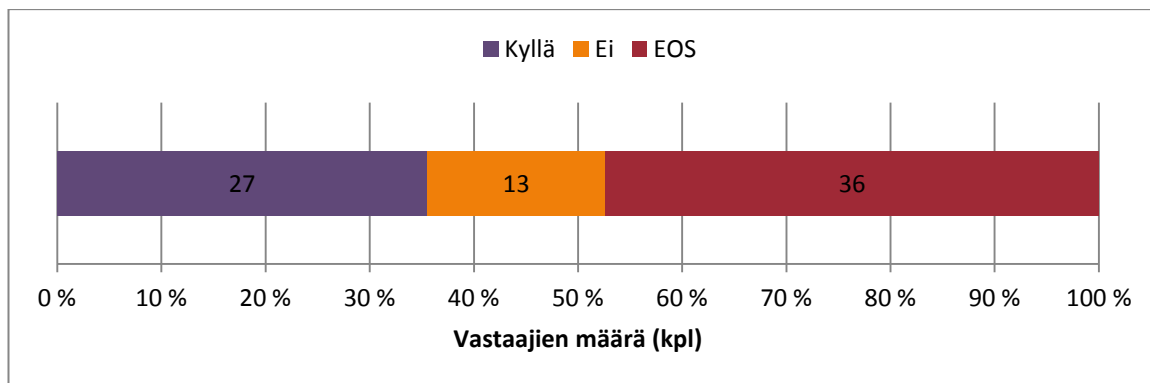

Kuvio 12. Vapaaehtoistyökerrat viimeisen vuoden sisällä (n=23)

Juridista vapaaehtoistyötä tehneiltä (n=30) kysyttiin lisäksi, minkälaisesta vapaaehtoistyöstä oli kyse. **Suurin osa heistä (67 %) oli tehnyt pro bono -työtä.** Suomen Asianajajaliiton maksuttomaan asianajajapäivystykseen oli osallistunut viidesosa vastaajista. Kolme vastaajaa oli osallistunut asianajotoimiston omaan yhteiskuntavastuuhankkeeseen ja kaksi vastaajaa oli osallistunut Avoimessa ministeriössä tehtävään juridiseen vapaaehtoistyöhön. Puolet vastaajista ilmoitti tehneensä muuntyyppistä juridista vapaaehtoistyötä (muun muassa toimintaa erilaisissa järjestöissä ja säätiöissä, juridista neuvontaa työelämässä ja tuttavapiirissä, oikeuskasvatusta kouluissa, julkaisutoimintaa ja oikeusministeriön työryhmän jäsenenä toimimista). (Kuvio 13.)

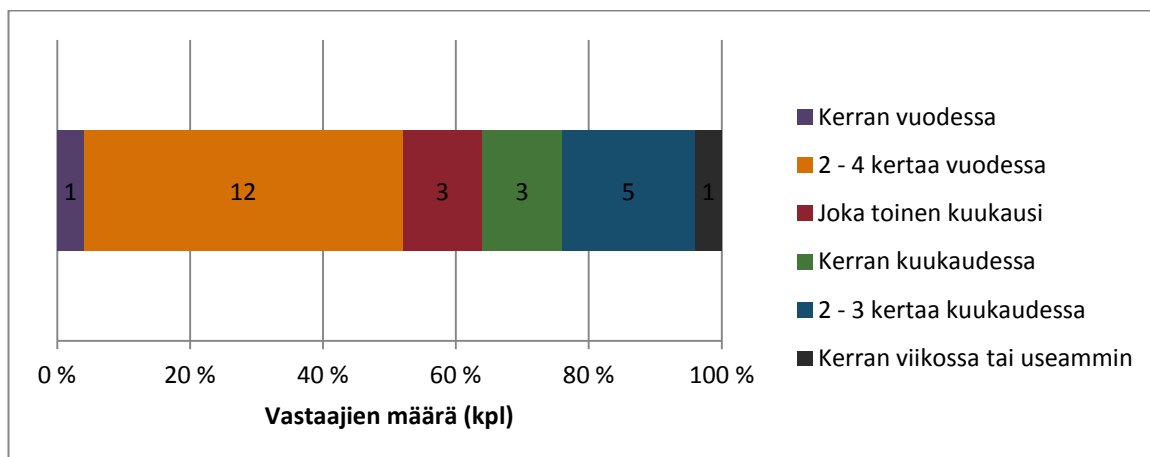

Kuvio 13. Juridisen vapaaehtoistyön muoto, monivalintakysymys; juridista vapaaehtoistyötä tehneet (n=30)

Kuvio 14. Juridinen vapaaehtoistyö seuraavan vuoden aikana; kaikki vastaajat (n=76)

Kun vastaajilta kysyttiin aikovatko he tehdä juridista vapaaehtoistyötä seuraavan vuoden aikana, 35,5 % heistä vastasi myöntävästi. Vastaajista 17,1 % ei aio tehdä juridista vapaaehtoistyötä. Suurin osa vastaajista ei vielä osannut sanoa (47,4 %). (Kuvio 14.) Niiltä, jotka aikovat tehdä juridista vapaaehtoistyötä seuraavan vuoden aikana (n=27), kysyttiin suunniteltuja vapaaehtoistykertoja. Kysymykseen vastanneista 25 vastaajasta lähes puolet (48,0 %) aikoo tehdä juridista vapaaehtoistyötä 2–4 kertaa vuodessa. Huomattavaa on, että edelliseen vuoteen verrattuna 2–3 kertaa kuukaudessa vapaaehtoistyötä tekevien määrä tulee vastausten perusteella nousemaan. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Vapaaehtoistykerrat seuraavan vuoden sisällä (n=25)

5.4 Mieli pide kansalaisaloitelaista

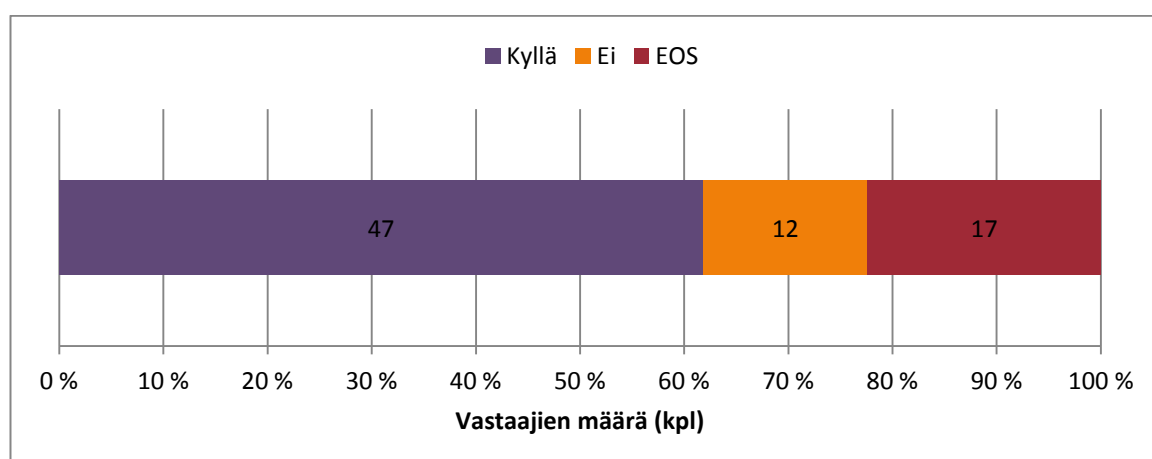
Vastaajista lähes kaksi kolmasosaa (61,8 %) oli sitä mieltä, että kansalaisaloite-lain säätäminen oli tarpeellista. Lain säätäminen ei ollut tarpeellista 15,8 % mielestä. Vastaajista 22,4 % ei osannut sanoa oliko lain säätäminen tarpeellista vai ei. (Kuvio 16.)

”Se on yksi keino lisätä ihmisten osallistumista, parantaa demokratiaa ja vilkastuttaa julkista keskustelua.”

”Kansalaiset voivat huomata yhteiskunnassa epäkohtia ja oikeudellisia aukkoilanteita, joita ministerit ja kansanedustajat eivät huomaa. Toisaalta lain, joka on pistetty alulle kansalaisaloitteella, toteutuminen tuntuu hankalalta ja epätodennäköiseltä.”

”Aloitekanava popularisoi [sic] liikaa lainsäädäntöä ja toimii ainoastaan yhteen teemaan keskittyvän lakialoitteen valmistelussa. Lakien säätäminen on arvokkaampi asia kuin ainoastaan muutaman nettiaktivistin barrastus.”

”Kansalaiset valitsevat eduskunnan, jonka tehtävä on laatia lakeja. Kansanedustajan aloiteoikeus on riittävä nostamaan aidosti tärkeitä asiat esiin ellei ne ministeriöiden virkatöinä muuten nouse. Emme tarvitse niinkään aloitteita ja ideoita vaan pitkälle mietittyjä ja oikeusjärjestyksen kokonaisuuden huomioivia lakeja.”

Kuvio 16. Kansalaisaloitelain säätäminen tarpeellista; kaikki vastaajat (n=76)

Seuraavaksi vastaajille esitettiin seitsemän väitettä kansalaisaloitelaista ja kansalaisaloitesta. Asteikkona käytettiin viisiportaista mielipideasteikkoa; täysin eri mieltä (1), jokseenkin eri mieltä (2), ei samaa eikä eri mieltä (3), jokseenkin samaa mieltä (4), täysin samaa mieltä (5). Vastaajille haluttiin antaa neutraaliutta kuvaava vaihtoehto (ei samaa eikä eri mieltä), koska oletettiin, että kaikki vastaajat eivät olisi vielä ehtineet muodostaa mielipidettä verrattain tuoreesta kansalaisaloitejärjestelmästä. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Mielipiteiden jakautuminen kansalaisaloiteväitteissä; kaikki vastaajat (n=76)

Suurin osa vastaajista (85,5 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa, jonka mukaan kansalaisaloitelaki edistää ja tukee vapaata kansalaisaloitetoimintaa. Väitteen ”kansalaisaloitelaki vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen” kanssa täysin tai jokseenkin

samaa mieltä oli lähes kolme neljäsosaa vastaajista (72,4 %). Kaksi kolmasosaa vastaajista (67,1 %) oli lisäksi täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa, jonka mukaan kansalaisaloite antaa äänestäjille mahdollisuuden vaikuttaa suoraan poliittisen päätöksenteon listaan. Suurin osa vastaajista ei nähnyt kansalaisaloitteita ja vaaleissa äänestämistä yhtä tärkeinä kansalaisvaikuttamisen muotoina – täysin eri tai jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa oli 64,5 % vastaajista. Kysymyksenasettelun vuoksi ei kuitenkaan selviä kumpaa vastaajat pitivät tärkeämpänä. Kansalaisaloitelaki voimaannuttaa kansalaisia -väite sai paljon (47,4 %) neutraaleja vastauksia, jonka voidaan olettaa johtuvan sanan *voimaannuttaa* epäselvyydestä. Alla olevassa taulukossa on esitetty vielä kansalaisaloiteväitteiden saamat keskiarvot ja keskihajonta (Taulukko 2).

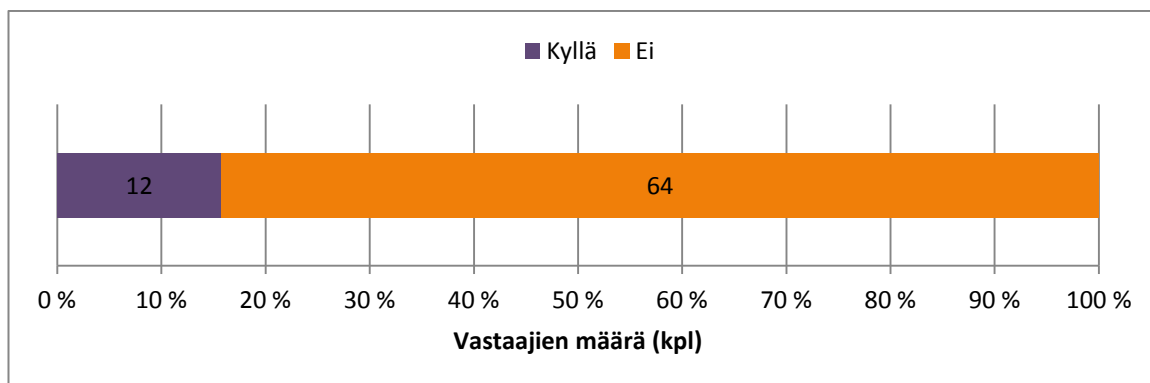
Taulukko 2. Kansalaisaloiteväitteet, keskiarvot ja keskihajonta; kaikki vastaajat (n=76)

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Kansalaisaloitelaki edistää ja tukee vapaata kansalaistoi- mintaa.	4,1	1,0
Kansalaisaloitelaki vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yh- teiskunnan kehittämiseen.	3,8	1,1
Kansalaisaloite antaa äänestäjille mahdollisuuden vaikuttaa suoraan poliittisen päätöksenteon asialistaan.	3,6	1,1
Kansalaisaloitelaki lisää kansalaisten kiinnostusta yhteis- kunnalliseen päätöksentekoon ja toimintaan.	3,3	1,0
Kansalaisaloitelaki ehkäisee poliittista vieraantumista.	3,1	1,0
Kansalaisaloitelaki voimaannuttaa kansalaisia.	2,8	1,0
Kansalaisaloitteet ja vaaleissa äänestäminen ovat kansa- laisvaikuttamisen muotoina yhtä tärkeitä.	2,3	1,1

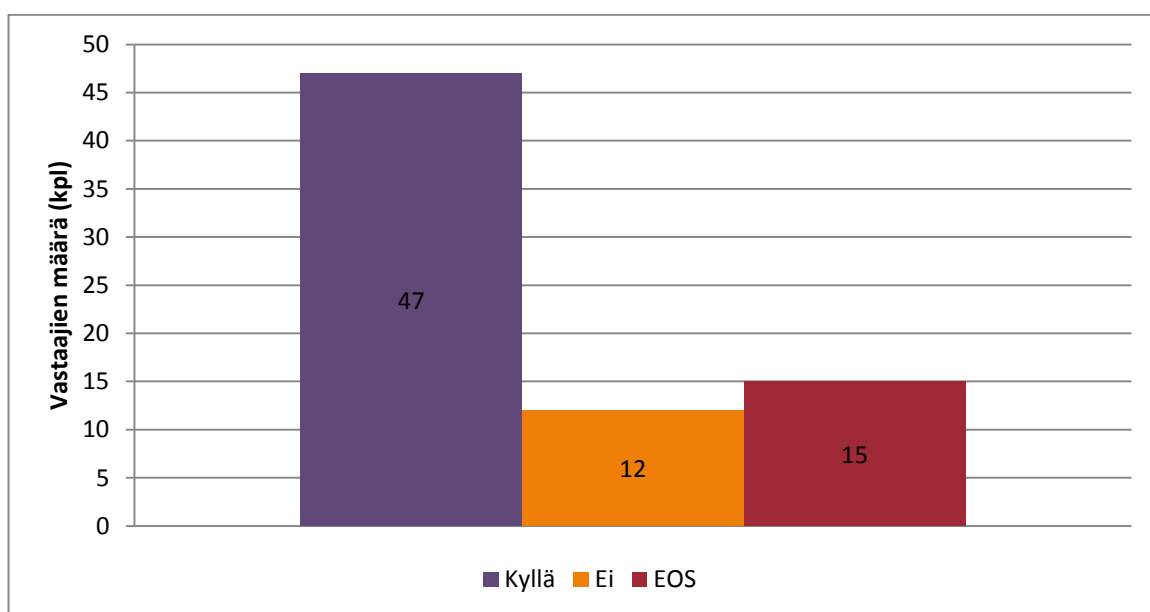
5.5 Kannatusilmoitukset

Kansalaisaloitetta tukevat allekirjoitukset eli kannatusilmoitukset kerätään joko paperimuodossa tai sähköisesti tietoverkossa. Vastaajilta kysyttiin olivatko he vastaushetken mennessä allekirjoittaneet jonkin kansalaisaloitteen kannatusilmoituksen jommassakummassa muodossa. **Kannatusilmoituksen oli allekirjoittanut 15,8 %.** (Kuvio 18.)

Kuvio 18. Allekirjoittanut kannatusilmoituksen; kaikki vastaajat (n=76)

Kyselyssä haluttiin selvittää suosittelisivatko vastaajat tuttavilleen sellaisen kansalaisaloitteen kannatusilmoituksen allekirjoittamista, jota he itse tukisivat. Kysymys ei ollut pakollinen, ja siihen vastasi 74 vastaajaa. **Vastanneista enemmistö (63,5 %) suosittelisi kannatusilmoituksen allekirjoittamista tuttavalleen.** Allekirjoittamista ei suosittelisi vastanneista 16,2 % ja noin viidesosa (20,3 %) ei osannut sanoa. (Kuvio 19.)

Kuvio 19. Kannatusilmoituksen allekirjoittamisen suosittelu tuttavalle (n=74)

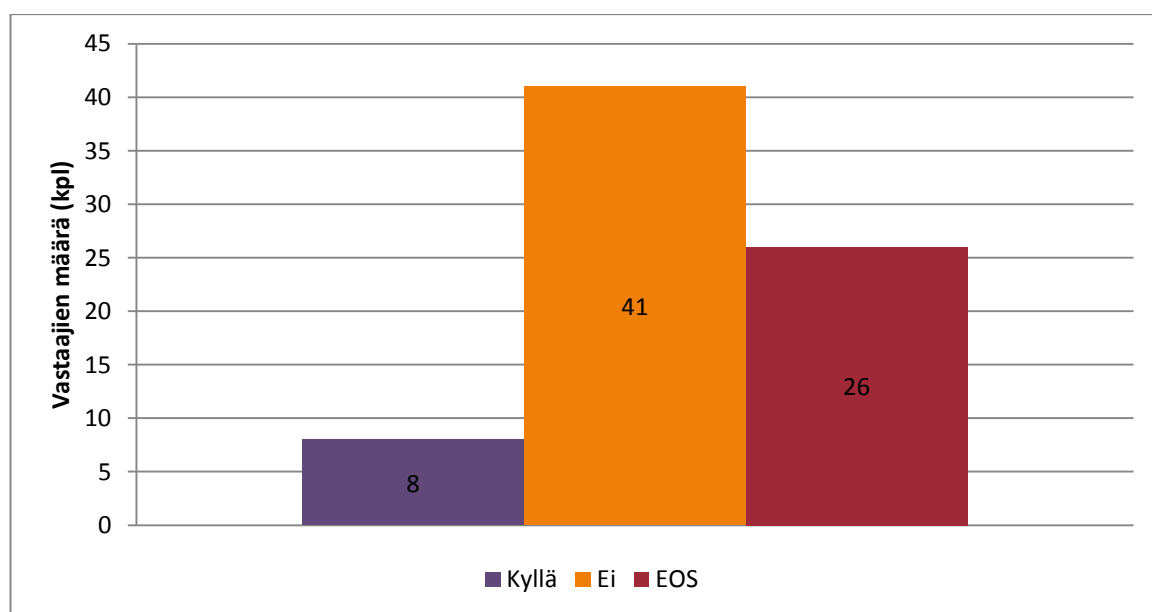
Vastanneiden oli mahdollista perustella vastauksensa. Jotkut vastaajista kokivat suosittelun luonnollisena vaihtoehtona, toiset taas kokivat tärkeänä sen, että jokaisen tulisi päättää osallistumisestaan oma-aloitteisesti. Ei osaa sanoa -vaihtoehdon valinnoista osa kertoi, että mahdollinen suositteleminen riippuisi kyseessä olevan aloitteen sisällöstä.

”Jos lakialoite tuntuu itsestä tärkeältä, tottakai [sic].”

”En sotke politiikkaa ja perhe-elämää / muuta yksityiselämää. Saattaisin kertoa aloitteesta, mutta en missään nimessä tuputtaisi näkemyksiäni.”

”Riippuu täysin aloitteen sisällöstä”

Kyselyllä haluttiin myös selvittää sitä, löytyykö vastaajien joukosta henkilöitä, jotka lähtisivät keräämään allekirjoituksia itse kannattamansa kansalaisaloitteen kannatusilmoitukseen vapaaehtoisena ”perinteiseen malliin” esimerkiksi torille. Kysymys ei ollut pakollinen, ja vastauksia kertyi 75 vastaajalta. Kuvatulla tavalla kannatusilmoituksia lähtisi keräämään vain yksi kymmenestä (10,7 %). Suurin osa (54,7 %) vastasi kieltävästi. Ei osaa sanoa -vaihtoehdon valitsi 34,7 %, joista monet kertoivat perusteluissa sen riippuvan aloitteen sisällöstä ja omasta elämäntilanteesta. (Kuvio 20.)

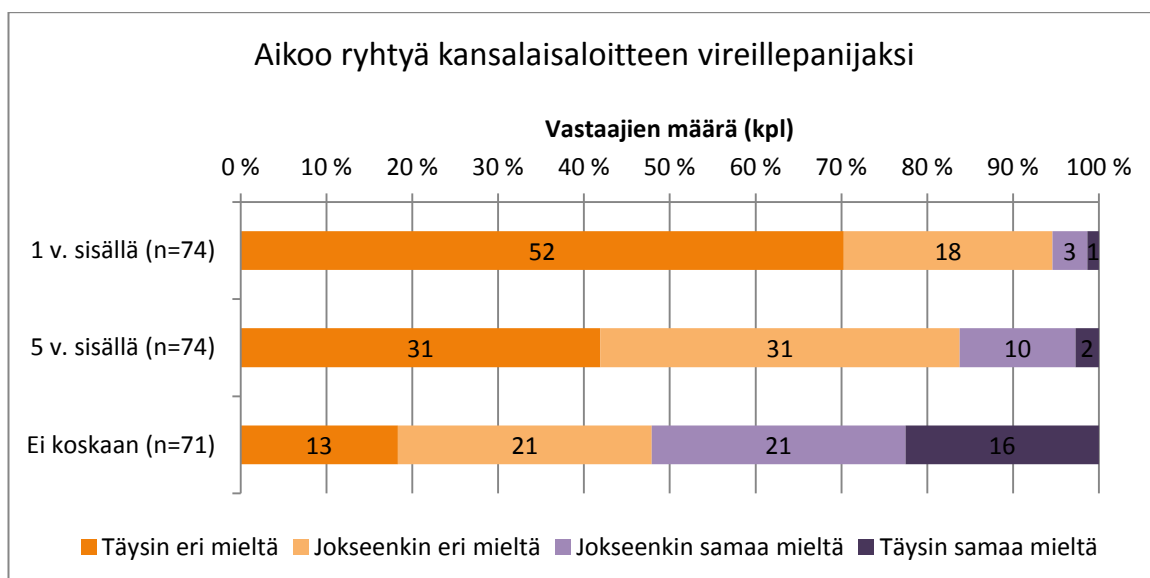
Kuvio 20. Kannatusilmoitusten kerääminen vapaaehtoisena esim. torilla (n=75)

5.6 Aikomus toimia vireillepanijana, edustajana tai varaedustajana

Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän aikomustaan ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi, edustajaksi tai varaedustajaksi. Kansalaisaloitteen vireillepanijuudesta vastaajien nähtävillä oli seuraava lyhyt esittely, koska ajateltiin, että kaikki vastaajat eivät vielä tunne verrattain tuoreen kansalaisaloitelain säännöksiä:

Kansalaisaloitelain 3 §:n mukaan kansalaisaloitteen vireillepanijana voi olla yksi tai useampi äänioikeutettu Suomen kansalainen. Vireillepanija mm. käynnistää kansalaisaloitteen tekemisen, huolehtii aloitteen valmistelusta ja kerää tukea aloitteelle. Lisäksi häneen kohdistuu lain mukaan myös muita toimintavelvoitteita ja vastuita.

Tämän jälkeen vastaajia pyydettiin antamaan mielipiteensä väitteille ”Aion ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi seuraavan vuoden sisällä / seuraavan viiden vuoden sisällä / en koskaan”. Asteikkona käytettiin neliportaista mielipideasteikkoa; täysin eri mieltä (1), jokseenkin eri mieltä (2), jokseenkin samaa mieltä (3), täysin samaa mieltä (4).

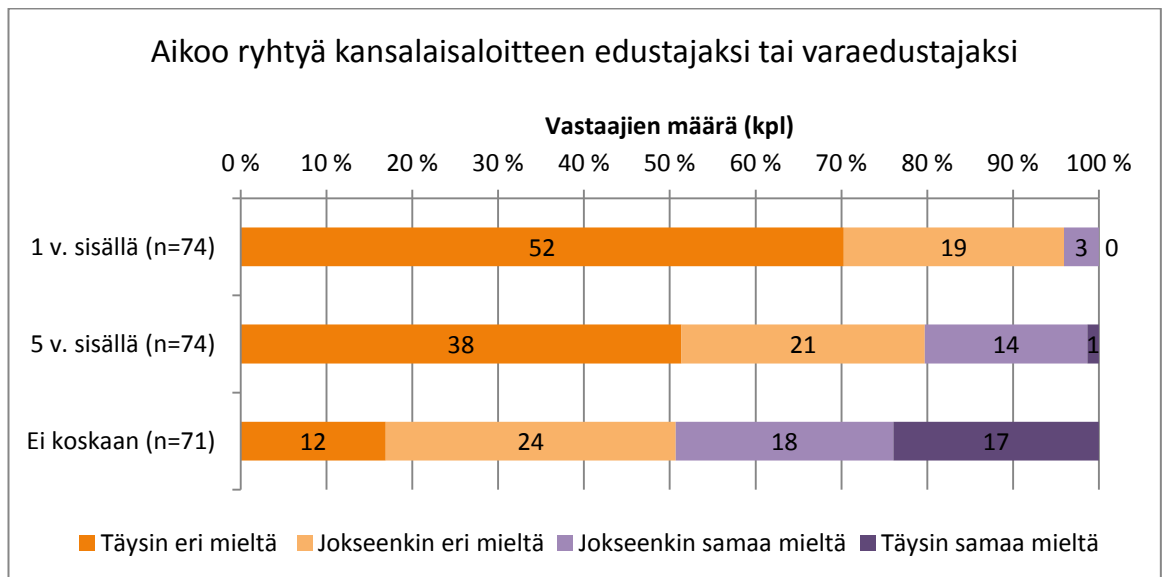

Kuvio 21. Aikomus toimia kansalaisaloitteen vireillepanijana (n pienimmillään 71)

Vastauksista on selkeästi nähtävillä, että suurin osa vastaajista ei aio toimia kansalaisaloitteen vireillepanijana seuraavan vuoden (täysin tai jokseenkin eri mieltä 94,6 %) tai viiden vuoden sisällä (täysin tai jokseenkin eri mieltä 83,8 %). Hieman yli puolet vastaajista (52,1 %) oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä sen kanssa, että he eivät aio koskaan ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijoiksi. (Kuvio 21.)

Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän mielipidettään väitteille ”Aion ryhtyä kansalaisaloitteen edustajaksi tai varaedustajaksi seuraavan vuoden sisällä / seuraavan viiden vuoden sisällä / en koskaan”. Asteikkona tämänkin kysymyksen kohdalla oli neliporainen mielipideasteikko; täysin eri mieltä (1), jokseenkin eri mieltä (2), jokseenkin samaa mieltä (3), täysin samaa mieltä (4). Edustajuudesta ja varaedustajuudesta oli vastaajien nähtävillä seuraava lyhyt selostus:

Kansalaisaloitelain 3 §:n mukaan aloitteen vireillepanijan on nimettävä vähintään yksi edustaja ja varaedustaja. Edustaja mm. toimittaa kansalaisaloitteen kannatusehdotukset Väestörekisterikeskukselle tarkastusta varten ja toimittaa kansalaisaloitteen eduskunnan käsiteltäväksi. Lisäksi häneen kohdistuu lain mukaan myös muita toimintavelvoitteita ja vastuita.

Kuvio 22. Aikomus toimia kansalaisaloitteen edustajana tai varaedustajana (n pienimmillään 71)

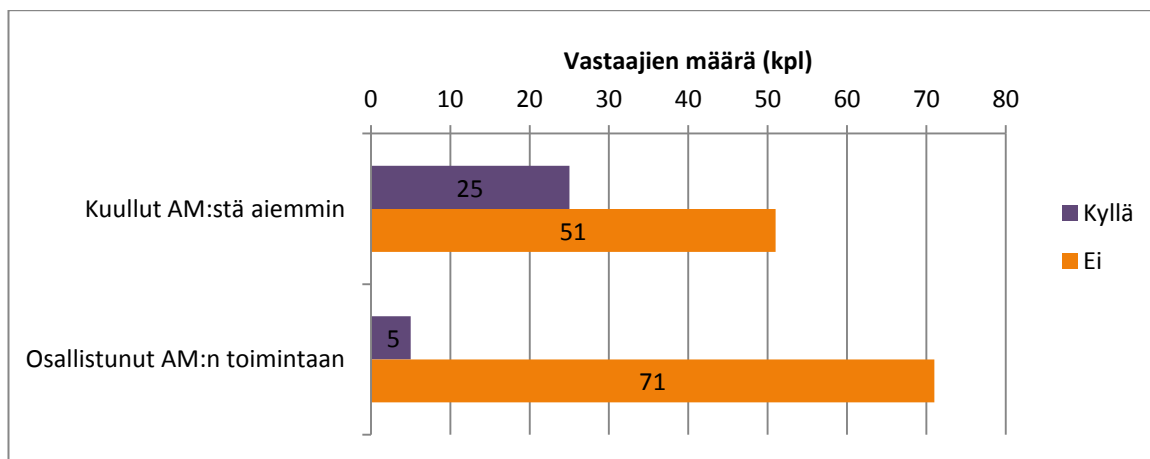
Vastaukset tähän kysymykseen olivat samansuuntaiset kuin edellisessä vireillepanijuutta koskevassa kysymyksessä. Vain kolme vastaajaa (4,1 %) olisi seuraavan vuoden sisällä mahdollisesti aikomassa ryhtyä edustajaksi tai varaedustajaksi. Liitteenä vastausten keskiarvo ja -hajontataulukko (Liite 5).

5.7 Avoin ministeriö

Koska oletettiin, että vastaajista osa ei ollut kuullut verrattain tuoreesta Avoin ministeriö (AM) palvelusta, vastaajien nähtävillä oli seuraava esittely:

Avoin ministeriö (www.avoinministerio.fi) on palvelu, jonka tarkoituksena on tuottaa vapaaehtoisen joukkoistamisen avulla laadukkaita kansalaisaloitteita. Palvelussa kuka tahansa voi esittää omia ideoitaan lakialoitteiksi ja kommentoida toisten ideoita omalla nimellään. Avoin ministeriö on poliittisesti ja ideologisesti sitoutumaton palvelu, jonka tarkoituksena on auttaa kansalaisia, kansalaisjärjestöjä ja kansanliikkeitä muuttamaan lainsäädäntöä kansalaisaloitteiden avulla. Se on tällä hetkellä vakiintunein ja käytetyin alusta kansalaisaloitteiden tekemiseen. Lakimieskunnalle Avoin ministeriö tarjoaa uuden muodon juridiselle vapaaehtoistyölle.

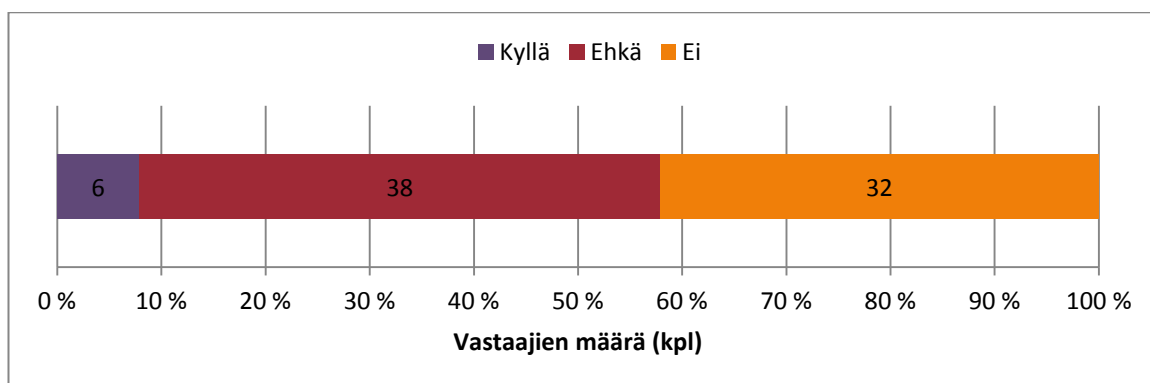
Vastaajilta kysyttiin ovatko he kuulleet Avoimesta ministeriöstä ja ovatko he osallistuneet Avoimen ministeriön toimintaan ennen vastaushetkeä. **Kolmasosa vastaajista (32,9 %) oli kuullut Avoimesta ministeriöstä ja 6,6 % oli osallistunut Avoimen ministeriön toimintaan. (Kuvio 23.)**

Kuvio 23. Avoimen ministeriön tunnettuus vastaajien parissa ja osallistuminen Avoimen ministeriön toimintaan vastaushetkeä ennen; kaikki vastaajat (n=76)

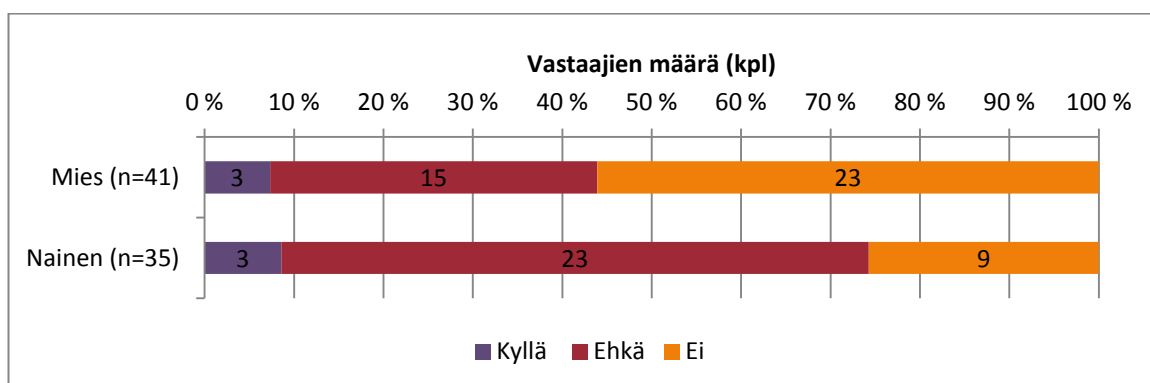
Seuraavaksi kyselyssä kysyttiin onko vastaaja kiinnostunut osallistumaan Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön. Tässä kysymyksessä oli kolme vastausvaihtoehtoa: kyllä, ehkä ja ei. Jos kysyjä vastasi ”Kyllä” tai ”Ehkä”, hän siirtyi vastaamaan alaluvuissa 5.8–5.10 esiteltäviin Avoimen ministeriön palveluun osallistu-

mista koskeviin kysymyksiin. Sen sijaan ne, jotka vastasivat ”Ei”, siirtyivät näiden kysymysten yli vastaamaan kysymykseen, jossa tiedusteltiin syitä osallistumattomuudelle. Kyselyyn päätettiin tehdä kuvatuunlainen hyppytoiminto, jotteivät ne vastaajat, jotka eivät ole kiinnostuneita osallistumaan juridiseen vapaaehtoistyöhön Avoimessa ministeriössä, turhautuisi ja jättäisi kyselyyn vastaamista kesken.

Kuvio 24. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; kaikki vastaajat (n=76)

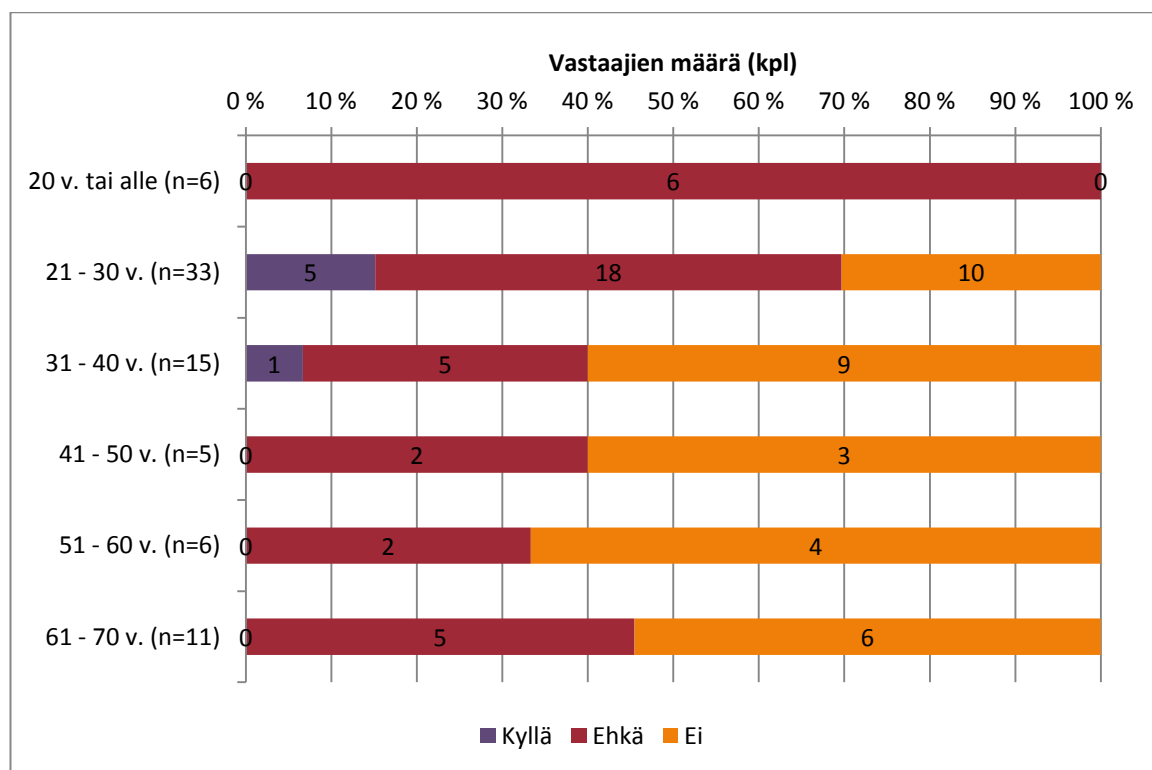
Kaikista vastaajista 7,9 % vastasi olevansa kiinnostuneita osallistumaan Avoimen ministeriön toimintaan. Mahdollisesti kiinnostuneita oli vastaajista tasan puolet (50,0 %). Kielteisesti vastasi 42,1 % vastaajista. (Kuvio 24.)

Kuvio 25. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; sukupuolittain

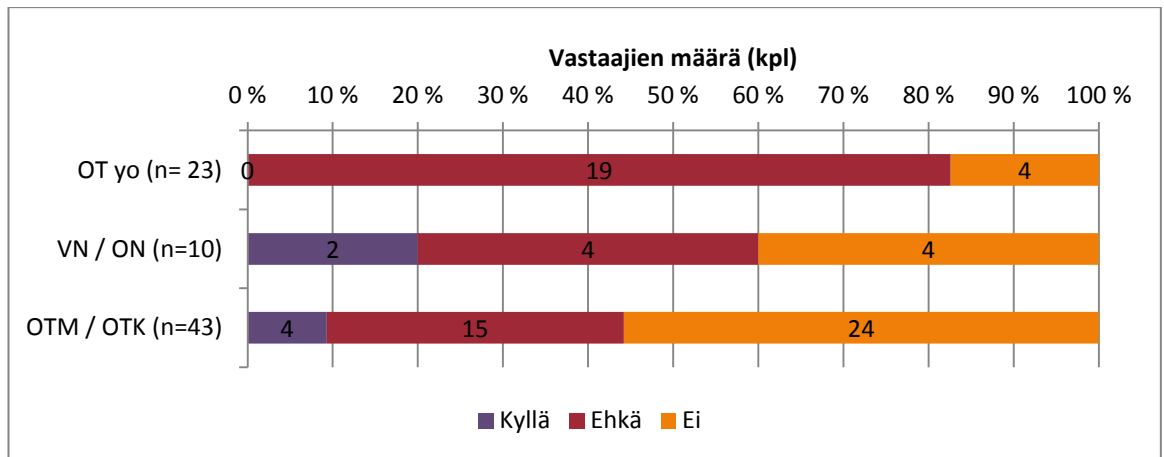
Osallistumisessa näkyi eroja miesten ja naisten välillä (Kuvio 25). Michistä yli puolet (56,1 %) ei ollut kiinnostuneita osallistumaan toimintaan. **Mahdollisesti kiinnostuneita oli miehistä 36,6 % ja kiinnostuneita 7,3 %.** Naisista vain viidesosa ilmoitti,

ettei ollut kiinnostunut osallistumaan Avoimen ministeriön vapaaehtoistyöhön. **Osallistumiseen kiinnostuneita oli naisista 8,6 %. Enemmistö naisista (65,7 %) oli mahdollisesti kiinnostuneita.**

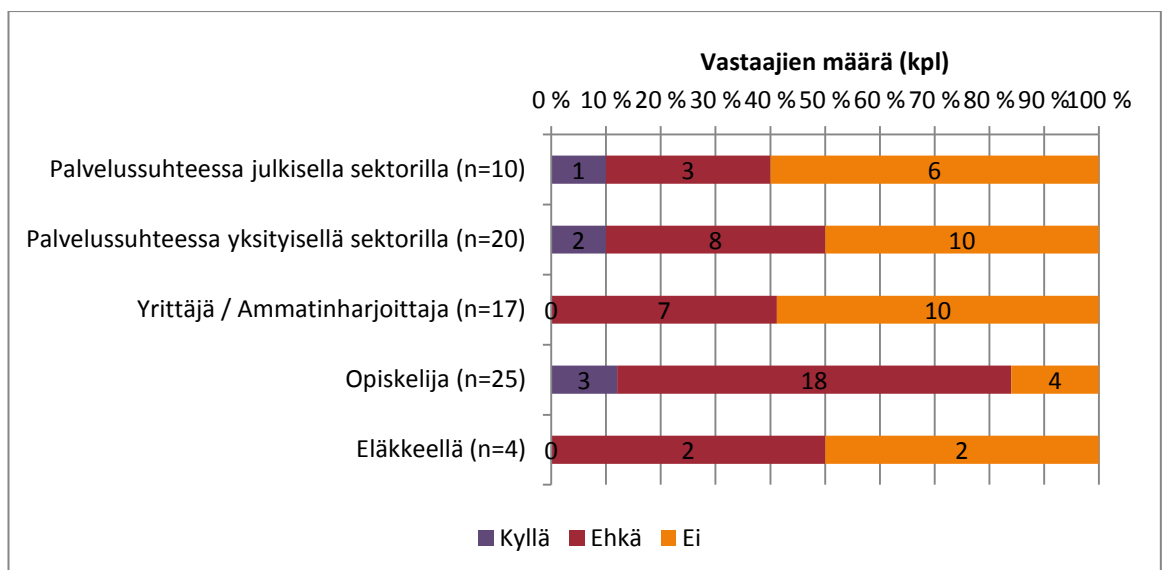
Kuvio 26. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; iän mukaan

Kun tarkastellaan osallistumista ikäryhmittäin, on nähtävissä, että kaikki 20-vuotiaat tai nuoremmat vastaajat olivat mahdollisesti kiinnostuneita osallistumaan vapaaehtoistyöhön. **Myönteisesti vastanneita löytyi eniten (15,2 %) 21–30-vuotiaiden ikäryhmästä.** Yli puolet (54,6 %) tästä ikäryhmästä oli lisäksi mahdollisesti kiinnostuneita osallistumaan. Myös 31–40-vuotiaiden ikäryhmästä löytyi yksi (6,67 %) osallistumiseen kiinnostunut. 20-vuotiaiden tai nuorempien ja 21–30-vuotiaiden jälkeen suhteellisesti eniten mahdollisesti kiinnostuneita löytyi yllättäen vanhimmasta 61–70-vuotiaiden ikäryhmästä. **Suhteellisesti eniten kieltäytyneitä löytyi 51–60-vuotiaiden ikäryhmästä, joista kaksi kolmasosaa (66,7 %) ei ollut kiinnostuneita osallistumaan.** (Kuvio 26.)

Kuvio 27. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; tutkinnon mukaan

Oikeustieteellistä tutkintoa tarkastellen suhteellisesti eniten Avoimen ministeriön juridiseen vapaaehtoistyöhön osallistumiseen kiinnostuneita löytyi varanotaarien joukosta (20,0 %). Eniten kieltäytyneitä löytyi oikeustieteen maistereiden joukosta, joista yli puolet (55,8 %) ei ollut kiinnostuneita osallistumiseen. Suhteellisesti eniten (82,6 %) mahdollisesti kiinnostuneita olivat oikeustieteen ylioppilaat. (Kuvio 27.)

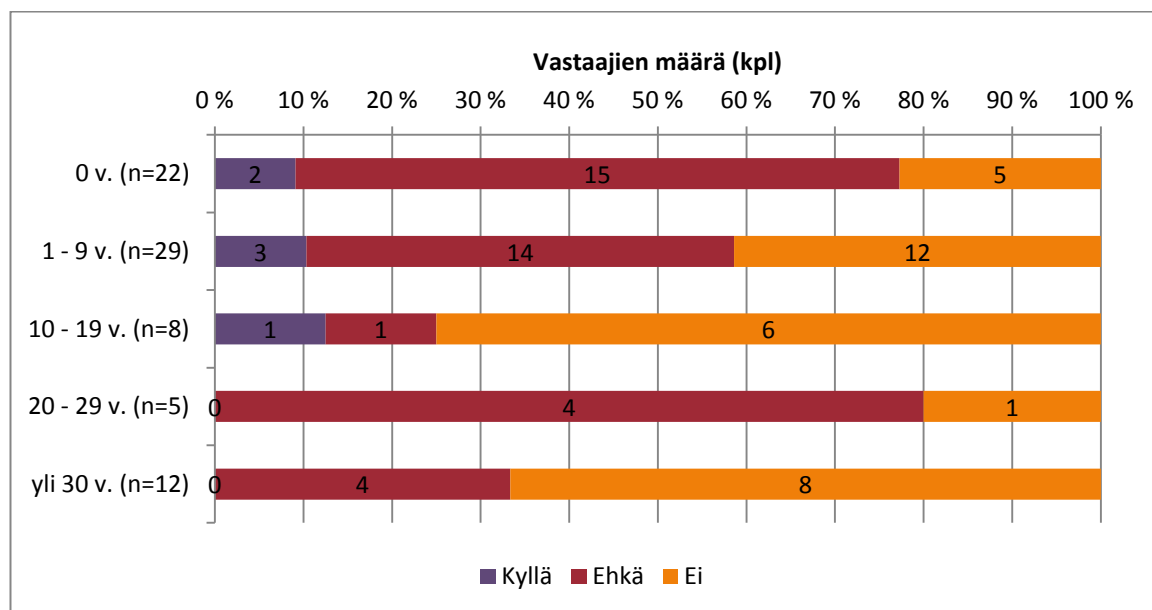
Kuvio 28. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; työmarkkina-aseman mukaan

Kun tarkastellaan vastaajien osallistumiskiinnostuneisuutta työmarkkina-aseman mukaan, on selkeästi nähtävissä, että kiinnostuneimpia olivat opiskelijat. Heistä 12,0 % oli kiinnostuneita ja 72,0 % mahdollisesti kiinnostuneita. Tämän

jälkeen eniten kiinnostuneita löytyi palvelussuhteessa yksityisellä sektorilla olevien joukosta, joista 10,0 % oli kiinnostuneita ja 40 % mahdollisesti kiinnostuneita. Eläkeläisistä puolet oli mahdollisesti kiinnostuneita ja puolet eivät olleet kiinnostuneita. Suhteellisesti eniten kielteisesti vastanneita löytyi julkisella sektorilla työskentelevien (60,0 %) ja yrittäjien (58,8 %) joukosta. (Kuvio 28.)

Työkokemuksen mukaan suhteellisesti eniten mahdollisesti kiinnostuneita löytyi 20–29 vuotta oikeustieteellistä koulutusta vastaavalla alalla työskennelleiden joukosta (80,0 %). Määrällisesti eniten kiinnostusta löytyi lukumäärältään suurimmasta ryhmästä 1–9 vuotta työkokemusta kartuttaneilta (kolme kiinnostunutta). Suhteellisesti eniten myönteisesti (12,5 %) ja kielteisesti (75,0 %) vastanneita löytyi 10–19 vuotta työskennelleiden joukosta. Alle vuoden tai ei yhtään työkokemusta kartuttaneista vastaajista yhteensä yli kolme neljäsosaa (77,3 %) oli kiinnostuneita tai mahdollisesti kiinnostuneita. Yli 30 vuotta työskennelleistä kolmasosa (33,3 %) oli mahdollisesti kiinnostuneita ja kaksi kolmasosaa (66,7 %) ei ollut kiinnostuneita. (Kuvio 29.)

Kuvio 29. Kiinnostuneisuus osallistumaan AM:n mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön; työkokemuksen mukaan

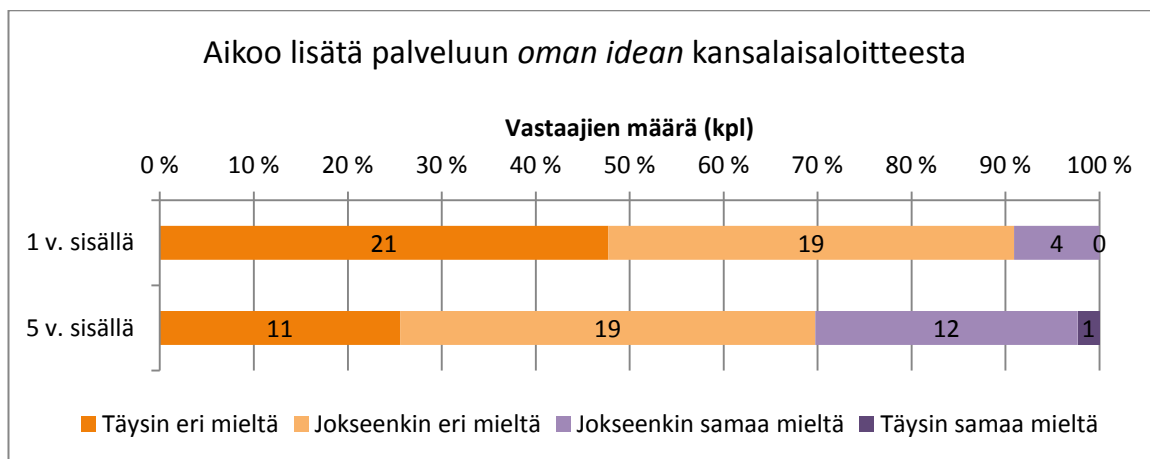
Seuraavissa alaluvuissa 5.8–5.10 esiteltäisiin kysymyksiin vastasi 44 vastaajaa, jotka olivat kiinnostuneita tai mahdollisesti kiinnostuneita osallistumaan Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön.

5.8 Osallistuminen kansalaisaloiteprosessiin AM:ssä

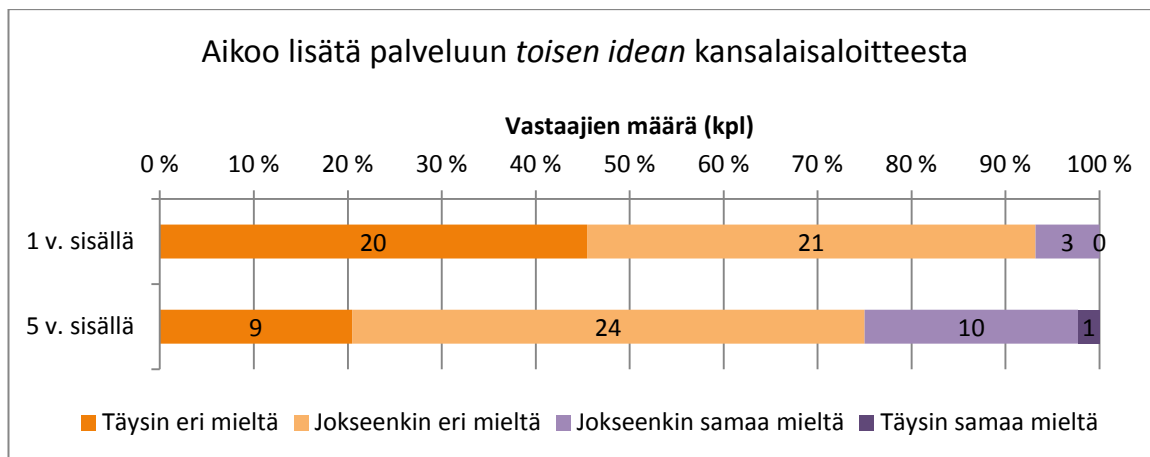
Vastaajia pyydettiin antamaan mielipiteensä osallistumiseen Avoimen ministeriön toimintaan liittyviin väitteisiin neliportaisella asteikolla (täysin eri mieltä=1, jokseenkin eri mieltä=2, jokseenkin samaa mieltä=3, täysin samaa mieltä=4). Väitteet liittyivät aikomukseen lisätä palveluun oma tai toisen idea kansalaisaloitteesta, kommentoida muiden lisäämiä kansalaisaloiteideoita, antaa ääniä kansalaisaloitteiden puolesta tai niitä vastaan, kirjoittaa asiantuntijalausuntoja sekä osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen.

Vastaajilta kysyttiin ensin heidän aikomustaan lisätä palveluun oma tai toisen idea kansalaisaloitteesta (ks. Luku 4). Vastaajia pyydettiin antamaan mielipiteensä väitteelle ”Aion lisätä palveluun oman idean kansalaisaloitteesta seuraavan vuoden sisällä”. Kukaan vastaajista ei ollut väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja vain 9,1 % oli jokseenkin samaa mieltä. Väitteen kanssa eri mieltä oli yhteensä 90,9 % vastaajista (47,7 % täysin eri mieltä ja 43,2 % jokseenkin eri mieltä). Kun vastaajilta pyydettiin mielipidettä väitteelle ”Aion lisätä palveluun oman idean kansalaisaloitteesta seuraavan viiden vuoden sisällä”, oli väitteen kanssa jokseenkin samaa mieltä 27,9 % vastaajista. **Vain yksi vastaaja oli varma siitä, että lisää oman idean palveluun seuraavan viiden vuoden sisällä.**

(Kuvio 30.)

Kuvio 30. Aikomus lisätä palveluun oman idean kansalaisaloitteesta (n=44)

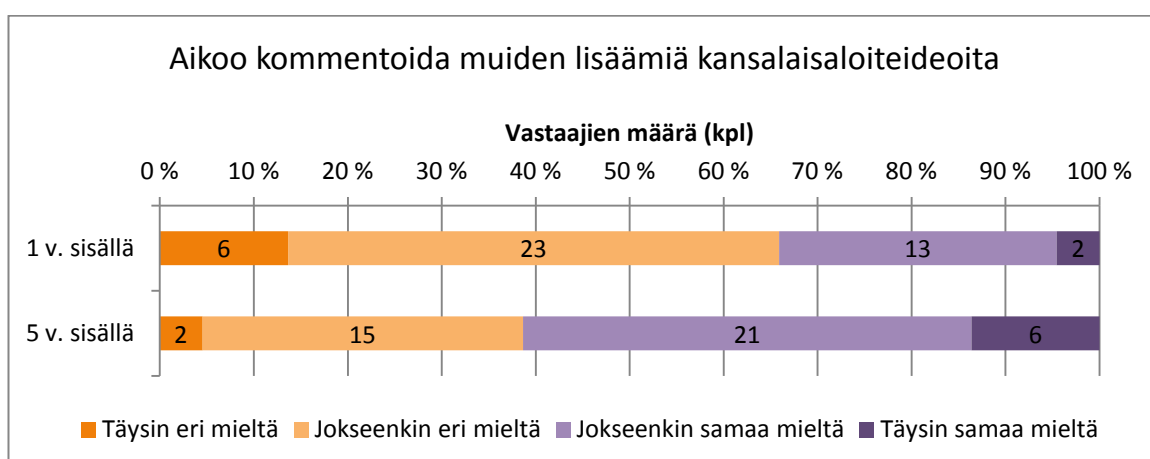

Kuvio 31. Aikomus lisätä palveluun toisen idean kansalaisaloitteesta (n=44)

Aikomus lisätä toisen ideoita palveluun oli vielä omia ideoitakin vähäisempää.

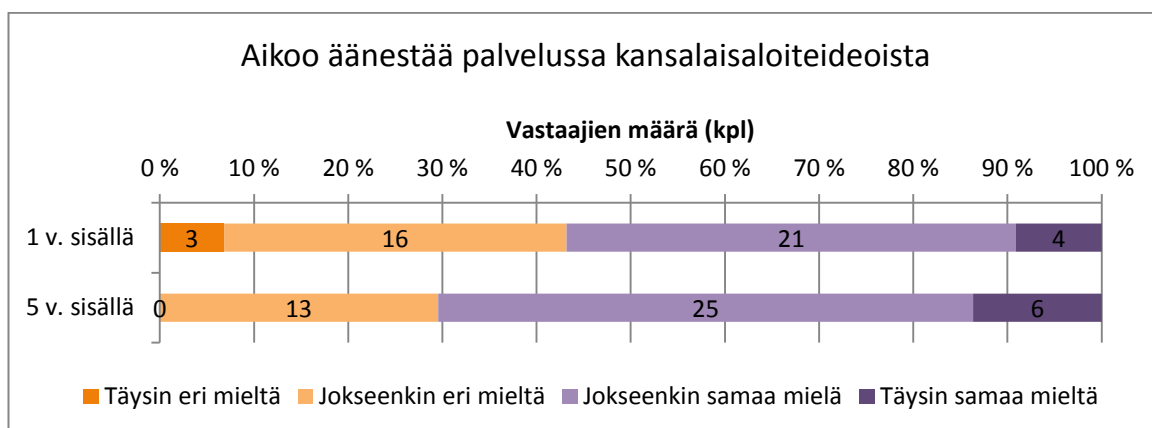
Seuraavan vuoden sisällä palveluun aikoi mahdollisesti lisätä toisen idean vain 6,8 % vastaajista. Seuraavan viiden vuoden sisällä toisen idean aikoi mahdollisesti lisätä palveluun hieman yli viidesosa vastaajista (22,7 %). (Kuvio 31.)

Seuraavaksi haluttiin ottaa selvää siitä, kuinka kiinnostuneita vastaajat olivat kommentoimaan muiden palveluun lisäämiä kansalaisaloitteita. Jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen ”Aion kommentoida muiden lisäämiä kansalaisaloiteideoita seuraavan vuoden sisällä” oli kolmasosa vastaajista (34,1 %). **Seuraavan viiden vuoden sisällä vastaajista yli puolet (61,4 %) ilmoitti olevansa kiinnostuneita tai mahdollisesti kiinnostuneita kommentoimaan kansalaisaloiteideoita.** (Kuvio 32.)

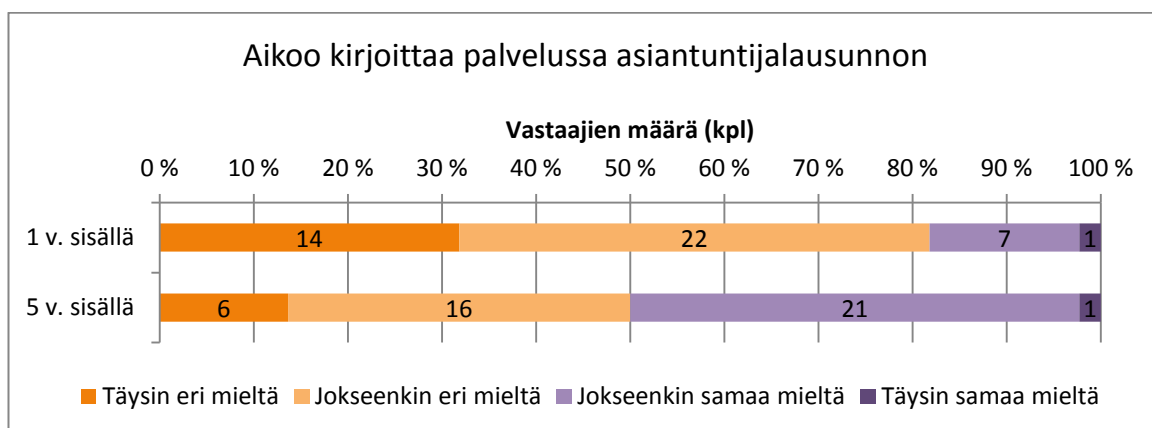
Kuvio 32. Aikomus kommentoida muiden lisäämiä kansalaisaloiteideoita (n=44)

Äänestämismahdollisuus muiden lisäämistä kansalaisaloiteideoista kiinnosti vastaajia enemmän kuin niiden kommentointi. Väitteen ”Aion antaa ääniä muiden lisäämien kansalaisaloiteideoiden puolesta tai niitä vastaan seuraavan vuoden sisällä” kanssa täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä oli yli puolet vastaajista (56,8 %). **Seuraavan viiden vuoden sisällä äänestämiseen myönteisesti suhtautuvia oli jo yli kaksi kolmasosaa (70,5 %) vastaajista.** (Kuvio 33.)

Kuvio 33. Aikomus antaa ääniä muiden lisäämien kansalaisaloiteideoiden puolesta tai niitä vastaan (n=44)

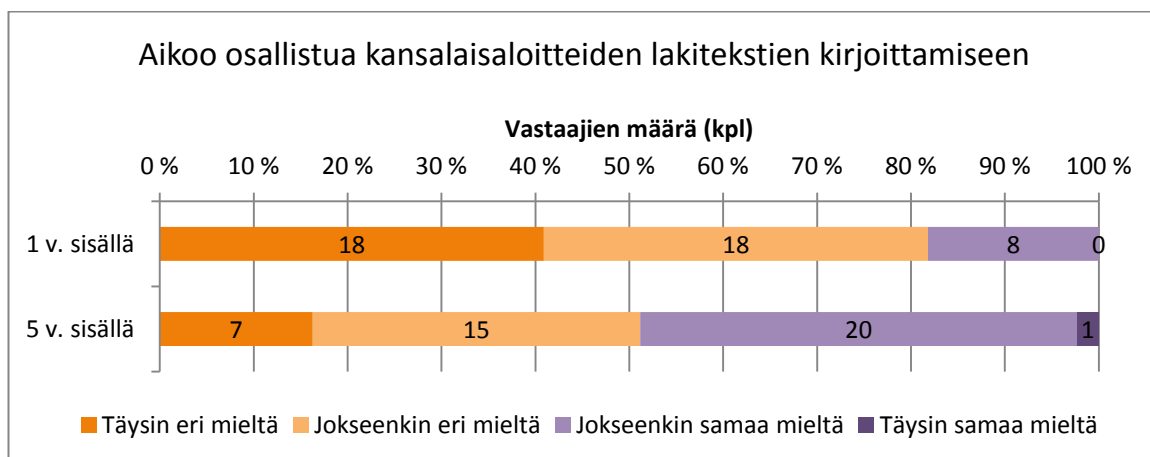
Juristien voisi olettaa oikeustieteellisen koulutuksensa vuoksi olevan kiinnostuneita kirjoittamaan asiantuntijalausuntoja lakiluonnoksiin. Seuraavan vuoden sisällä kuitenkin vain hieman alle viidesosa (18,2 %) oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen ”Aion kirjoittaa palvelussa asiantuntijalausunnon”. **Seuraavan viiden vuoden sisällä asiantuntijalausuntoja kuitenkin aikoo tai mahdollisesti aikoo kirjoittaa puolet vastaajista.** (Kuvio 34.)

Kuvio 34. Aikomus kirjoittaa palvelussa asiantuntijalausunnon (n=44)

5.9 Lainvalmistelu Avoimessa ministeriössä

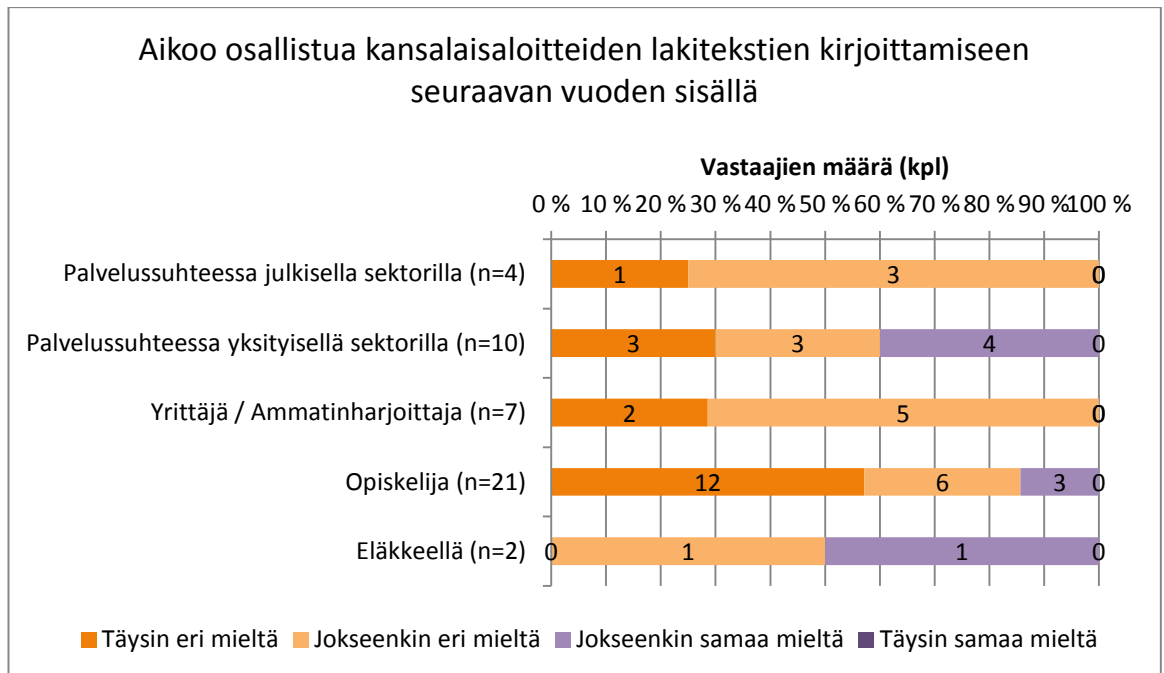
Oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat opintojensa aikana tutustuneet säädösteksteihin verrattain muiden koulutusalojen opiskelijoita enemmän. He ovat myös tutustuneet säädösten valmisteluaineistoihin, muun muassa eduskuntakäsittelyssä syntyneisiin valtiopäiväasiakirjoihin kuten hallituksen esityksiin. Tämän tutkimuksen vastaajista 92,1 % ilmoitti lukevansa sujuvasti lakitekstejä (ks. Luku 5.2).

Kuvio 35. Aikomus osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen (n=44)

Vastaajia pyydettiin antamaan neliportaisella (täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä) mielipideasteikolla mielipide väitteille ”Aion osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen seuraavan vuoden sisällä / seuraavan viiden vuoden sisällä”. Vastaajien nähtävillä oli seuraava lyhyt esittely kansalaisaloitteen muotovaatimuksista: Kansalaisaloitteen tulee lain mukaan sisältää lakialoite tai toimenpideoite. Molempien tulee sisältää perustelut.

Kukaan vastaajista ei ilmoittanut aikovansa osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen seuraavan vuoden sisällä. Mahdollisesti aikovia oli vastaajista hieman alle viidesosa (18,2 %). Täysin eri mieltä väitteen kanssa oli 40,9 % ja jokseenkin eri mieltä niin ikään 40,9 %. **Seuraavan viiden vuoden sisällä mahdollisesti lakitekstien kirjoittamiseen osallistuvien määrä kasvoi 28,3 prosenttiyksiköllä, ja lakitekstien kirjoittamiseen aikovia ja mahdollisesti aikovia oli vastaajista jo yhteensä lähes puolet (48,8 %).** Täysin eri mieltä olevien osuus väheni 16,3 %:iin. (Kuvio 35.)

Kuvio 36. Aikomus osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen seuraavan vuoden sisällä; työmarkkina-aseman mukaan (n pienimmillään 2)

Kun tarkastellaan vastaajien mielipiteitä väitteeseen osallistua lakitekstien kirjoittamiseen seuraavan vuoden sisällä työmarkkina-aseman mukaan, on nähtävissä, että suhteellisesti eniten täysin eri mieltä olevia olivat opiskelijat (57,1 %). Kuviota 36 katsottaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että mielipiteiden lukumäärät (n) ovat muissa ryhmissä alle 10. Alle on nostettu esiin muutamia vastaajien ilmoittamia perusteluja kysymyksen vastauksille:

”En usko, että minulla on opintojeni tässä vaiheessa vielä kunnollisia edellytyksiä siihen.”

”Olen vasta valmistumassa enkä usko, että minulla on kykyä tai taitoa osallistua tähän.”

”Kokemukseni ei riitä vielä. Myöskään käytäntö ei ole vielä vakiintunutta, joten osallistumiseen on syytä suhtautua hieman varauksellisesti.”

”Riippuu esille tulevista aiheista. Jos aihe on itselleni tärkeä, osallistun varmasti.”

5.10 Osallistumistapa

Avoimessa ministeriössä voi tehdä juridista vapaaehtoistyötä internetissä toimivan Avoin ministeriö -palvelun lisäksi perinteisesti kasvokkain eri puolilla Suomea järjestettävissä työpajoissa.

Vastaajilta kysyttiin konkreettisesti kuinka monta kertaa he arvioivat tekevänsä juridista vapaaehtoistyötä Avoimessa ministeriössä seuraavan vuoden aikana. Vastaajia pyydettiin valitsemaan kummankin osallistumistavan (Internet, Työpaja) kohdalla erikseen arvioitu juridisen vapaaehtoistyön määrä. Työpajan kohdalla 9 vastaajaa jätti vastaamatta. Oletettavasti he eivät aio yhtään kertaa osallistua työpajoihin, joten he ovat mukana ”En yhtään kertaa” -rivillä työpajasarakkeen suluissa näkyvässä lukumäärässä.

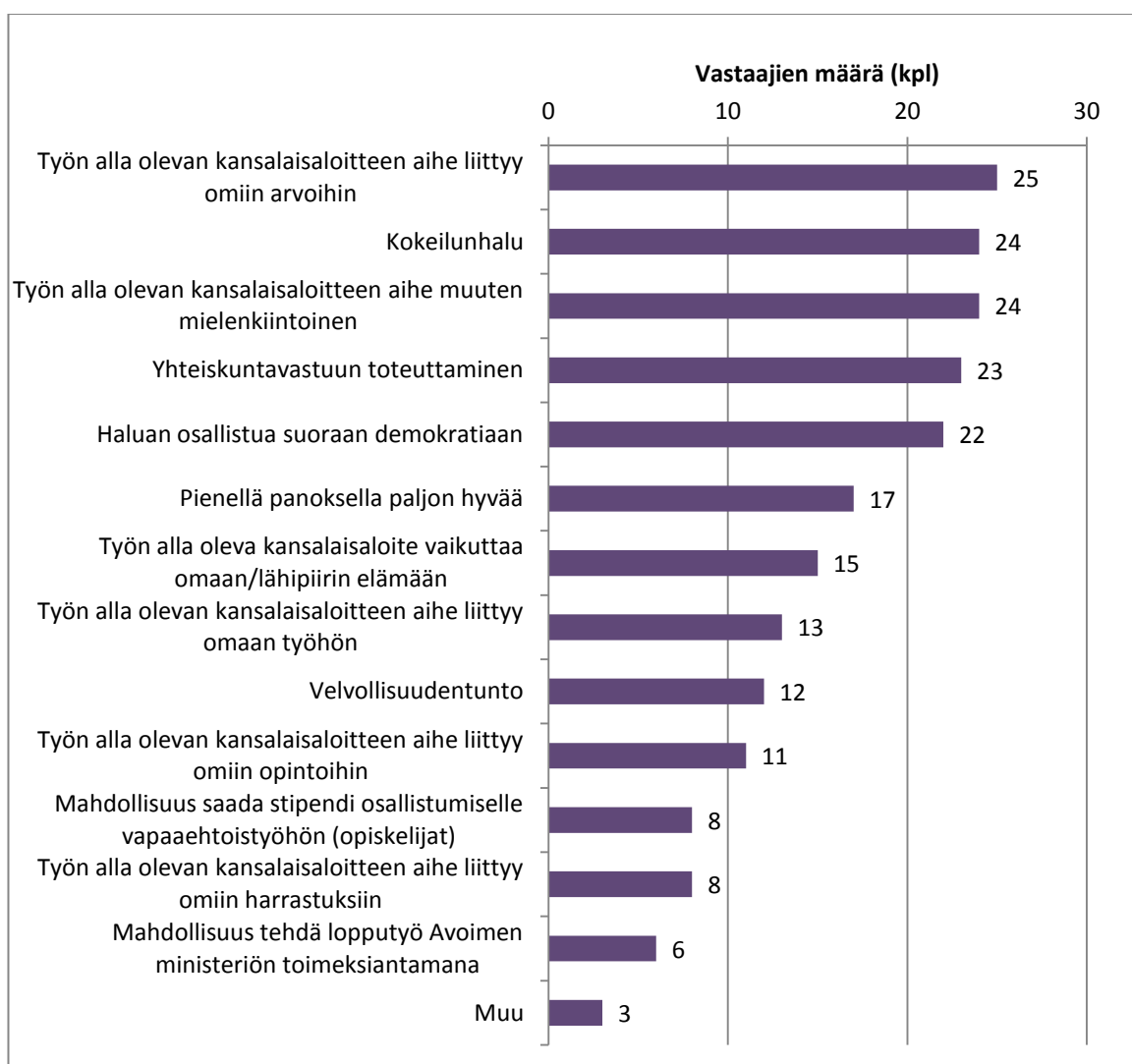
Taulukko 3. Juridisen vapaaehtoistyön määrä seuraavan vuoden aikana; osallistumista voittain (n vähintään 35)

Juridisen vapaaehtoistyön määrä	Internet n	Internet %	Työpaja n	Työpaja %
En yhtään kertaa	24	54,5 %	28 (37)	80,0 % (84,1 %)
Kerran vuodessa	12	27,3 %	4 (4)	11,4 % (9,1 %)
2–4 kertaa vuodessa	6	13,6 %	3 (3)	8,6 % (6,8 %)
Joka toinen kuukausi	0	0,0 %	0 (0)	0,0 % (0,0 %)
Kerran kuukaudessa	1	2,3 %	0 (0)	0,0 % (0,0 %)
2–3 kertaa kuukaudessa	1	2,3 %	0 (0)	0,0 % (0,0 %)
Kerran viikossa tai useammin	0	0,0 %	0 (0)	0,0 % (0,0 %)
	n=44	100,0 %	n=35 (44)	100,0 % (100,0 %)

Vastaajista hieman yli neljäsosa (27,3 %) arvioi ottavansa osaa Avoimen ministeriön tarjoamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön internetissä ainakin kerran seuraavan vuoden aikana. Työpajaan arvioi osallistuvansa noin yksi kymmenestä (11,4 %) vastaajasta. Kahdesta neljään kertaa vuoden sisällä toimintaan internetissä osallistuvia oli 13,6 % vastaajista. Yksi henkilö vastasi aikovansa tehdä vapaaehtoistyötä internetissä 2–3 kertaa kuukaudessa. (Taulukko 3.)

5.11 Osallistumiseen vaikuttavat tekijät

Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön kiinnostuneita ja mahdollisesti kiinnostuneita vastaajia pyydettiin valitsemaan syitä osallistumiselle. **Työn alla olevan kansalaisaloitteen aiheen liittyminen vastaajan arvoihin osoittautui suosituimmaksi syyksi osallistumiselle (61 % vastaajista valitsi vaihtoehdon).** Tämän jälkeen suosituin syy osallistumiselle oli kokeilunhalu. Viiden suosituimman syyn joukkoon nousi myös työn alla olevan kansalaisaloitteen vastaajan mielestä muuten mielenkiintoinen aihe, yhteiskuntavastuun toteuttaminen ja halu osallistua suoraan demokratiaan. (Kuvio 37.)

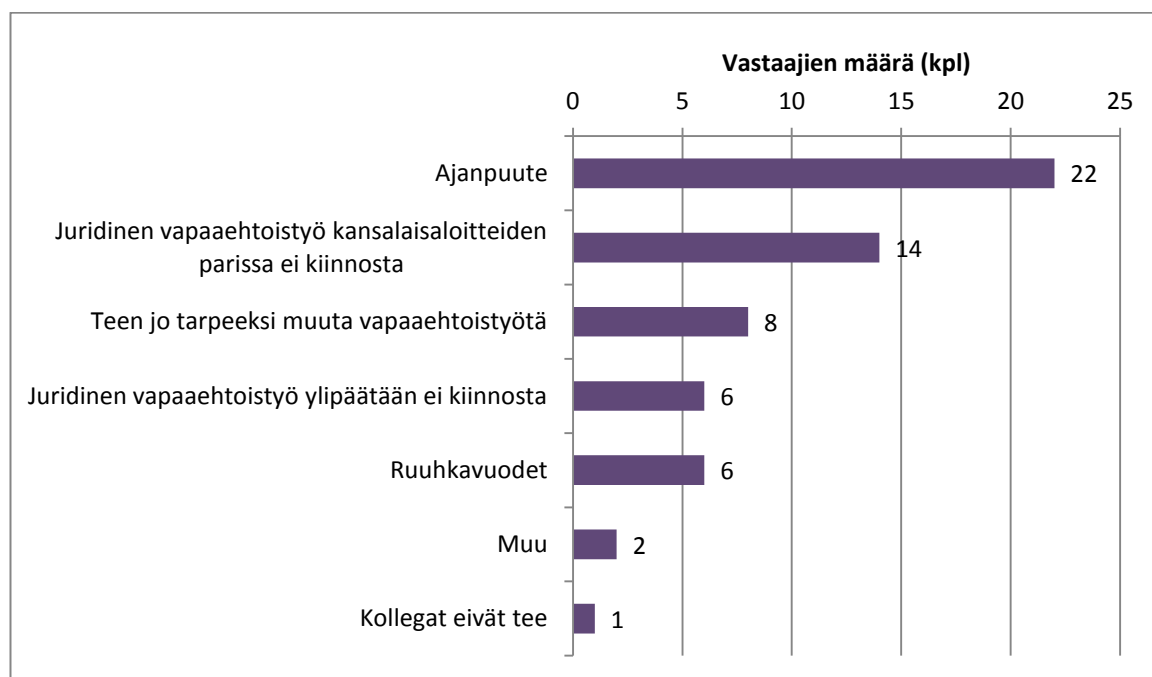
Kuvio 37. Avoimen ministeriön juridiseen vapaaehtoistyöhön osallistumiseen vaikuttavat tekijät; monivalinta (n=41)

Huomattavaa edellisen sivun taulukossa on myös se, että opiskelijoiden mahdollisuus saada stipendi osallistumiselle vapaaehtoistyöhön ja mahdollisuus tehdä lopputyö Avoimen ministeriön toimeksiantamana oli osan vastaajista mielestä osallistumiseen vaikuttava syy.

5.12 Osallistumattomuuteen vaikuttavat tekijät

Niitä kyselyn 32 vastaajaa, jotka eivät olleet kiinnostuneita osallistumaan juridiseen vapaaehtoistyöhön Avoimessa ministeriössä, pyydettiin valitsemaan syitä osallistumattomuudelle. **Oletetusti suurimmaksi syyksi osoittautui ajanpuute, jonka valitsi yli kaksi kolmasosaa vastaajista (68,8 %).** Yli kaksi viidesosaa vastaajista (43,8 %) ilmoitti, että juridinen vapaaehtoistyö kansalaisaloitteiden parissa ei kiinnosta. Vastaajista neljäsosa (25,0 %) ilmoitti tekevänsä jo tarpeeksi muuta vapaaehtoistyötä, ja lähes viidesosa (18,8 %) ilmoitti, että juridinen vapaaehtoistyö ei ylipäättäen kiinnosta. Niin ikään lähes viidesosa (18,8 %) vetosi ruuhkavuosiin. (Kuvio 38.)

Kuvio 38. Avoimen ministeriön juridiseen vapaaehtoistyöhön osallistumattomuuteen vaikuttavat tekijät; monivalinta (n=32)

6 Päätelmät

6.1 Juristien halukkuus ja valmius osallistua kansalaisaloiteprosessiin

Kansalaisaloite on erittäin tuore kansalaisvaikuttamisen muoto. Ensimmäinen yli 50 000 kannatusilmoitusta kerännyt kansalaisaloite (kansalaisaloite turkistarhauksen kieltämiseksi) on tämän tutkimuksen kirjoittamishetkellä vasta matkalla kohti eduskunnan käsittelyä. Vuonna 2013 näemme minkäläisen vastaanoton tämä ensimmäinen kansalaisaloite saa eduskunnassa. Juristeilla voi olettaa oikeustieteellisen koulutuksensa vuoksi olevan ainakin lainsäätämiseen tarvittavaa lakiteknistä osaamista verrattain muita enemmän. Lisäksi juristien osallistuminen on myös käytännön osoittamana tarpeellista kansalaisaloitteiden tekemisessä sekä Avoimessa ministeriössä että muualla. Esimerkiksi turkistarhauksen kieltämiseen tähtäävän kansalaisaloitteen tekemisessä käytettiin pienissä määrin juridista apua aloitepykälän muotoilun kommentoinnissa (Pulli 17.12.2012).

Kansalaisaloiteinstituutio ei ainakaan vielä tässä vaiheessa herättänyt lakimieskunnassa suurta mielenkiintoa. Tähän päätelmään voidaan tulla kyselyn alhaisesta vastaajamäärästä ja tutkimuksen tuloksista päätellen. Vaikka kyselyä markkinoitiin laajasti Suomen Asianajajaliiton, Suomen Lakimiesliiton ja oikeustieteen opiskelijajärjestöjen kautta, kertyi kyselylle vain 76 vastaajaa. Lisäksi noin 40 prosenttia kyselyn vastaajista ei ollut kiinnostunut osallistumaan kansalaisaloitteiden tekoon Avoimessa ministeriössä.

Vastaajista selvä enemmistö piti itseään juridiikan asiantuntijoina. Juridiikan asiantuntijuus näyttää kyselyn vastausten perusteella kulkevan käsi kädessä koulutuksen ja työkokemuksen kanssa, ja epävarmimpia juridisesta asiantuntijuudestaan olivatkin oletuksen mukaan nuoret opiskelijat. Vastaajilla oli monia lainsäädäntötyöhön vaadittavia juridisia taitoja eli heidän osallistumisestaan kansalaisaloiteprosessiin Avoimessa ministeriössä olisi todennäköisesti hyötyä laadukkaiden kansalaisaloitteiden laatimisessa. Lähes kaikki vastaajat osasivat lukea sujuvasti lakitekstejä ja kokivat kirjallisen ilmaisunsa olevan sujuvaa. Heistä lähes 70 prosenttia seurasi oman alansa lainsäädäntöä aktiivisesti, noin 60 prosenttia osasi arvioida onko lakia sovellettu oikein ja lähes puolet koki osaavansa arvioida lakien yhteiskunnallisia vaikutuksia. Lisäksi hallituksen esitysten muotovaatimukset tunsivat yli 30 prosenttia vastaajista. Tämän pohjalta tuntuu erittäin aliarvioidulta,

että vain 9,2 prosenttia vastaajista koki osaavansa muotoilla hatarat ideat toimiviksi lakiluonnoksiksi. Vastaajien ilmoittamien juridisten taitojen perusteella luvun voisi olettaa olevan paljon suurempi.

Kyselyn tulosten perusteella juristit ovat aktiivisia vapaaehtoistyön tekijöitä. Kyselyn vastaajista noin 40 prosenttia oli tehnyt viimeisen vuoden aikana juridista vapaaehtoistyötä. Tämä on linjassa sen kanssa, että suomalaisista lähes 40 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä (Hanifi 2011). Kyselyssä ei kysytty muun tyyppisestä vapaaehtoistyöstä, mutta juristien voisi olettaa tekevän vapaaehtoistyötä myös juridiikan ulkopuolella. Lisäksi juristien vapaaehtoistyö on kyselyn perusteella melko pitkäjänteistä, sillä yli 35 prosenttia vastaajista aikoo tehdä juridista vapaaehtoistyötä myös seuraavan vuoden sisällä. Vain 17,1 prosenttia vastaajista ilmoitti, että he eivät aio tehdä juridista vapaaehtoistyötä.

Kansalaisaloitelain säätäminen oli kyselyn vastaajien enemmistön (noin 60 %) mukaan tarpeellista. Vastaajista yli puolet oli lisäksi ainakin jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että kansalaisaloitelaki edistää ja tukee vapaata kansalaistoimintaa sekä vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen. Vastaushetken mennessä vastaajista lähes 16 prosenttia oli jo allekirjoittanut jonkin kansalaisaloitteen kannatusilmoituksen. Kannattamansa kansalaisaloitteen kannatusilmoituksen allekirjoittamista suosittelisi tuttavilleen yli 60 prosenttia vastaajista. Ainakin tämänkaltainen osallistuminen kansalaisaloitejärjestelmään siis kiinnostaa enemmistöä juristeista. Vain harva (noin 10 %) lähtisi vapaaehtoisena kaduille keräämään kannattamalleen kansalaisaloitteelle kannatusilmoituksia.

Kansalaisaloitteiden vireillepanijana voi kansalaisaloitelain 3 §:n mukaan toimia yksi tai useampi äänioikeutettu Suomen kansalainen. Nuoren kansalaisaloiteinstituution kartuttaessa ikää, tulee olemaan yleistä, että kansalaisaloitteiden vireillepanijoiksi pyydetään vaikutusvaltaisia henkilöitä, jotka tuovat aloitteille julkisuus- ja painoarvoa. Kyselyn tulosten perusteella juristeja ei ainakaan tässä vaiheessa juurikaan kiinnosta kansalaisaloitteen vireillepano tai edustaminen, ja noin puolet vastaajista oli jokseenkin samaa tai täysin samaa mieltä sen kanssa ettei koskaan aio toimia kansalaisaloitteen vireillepanija-

na, edustajana tai varaedustajana. Seuraavan viiden vuoden sisällä vain kaksi vastaajaa aikoi panna vireille kansalaisaloitteen.

Vastaajista hieman yli 30 prosenttia oli kuullut Avoimesta ministeriöstä ennen vastaushetkeä. Tätä voidaan pitää melko suurena lukuna, kun se suhteutetaan siihen, että Avoin ministeriö on ollut toiminnassa alle vuoden. Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön oli kiinnostunut osallistumaan vastaajista noin 8 prosenttia. Tasan puolet vastaajista oli mahdollisesti kiinnostuneita. Noin 40 prosenttia vastaajista ei halunnut osallistua juridiseen vapaaehtoistyöhön Avoimessa ministeriössä. Kaikista kiinnostuneimpia osallistumaan olivat opiskelijat, joista 12 prosenttia oli kiinnostuneita ja yli 70 prosenttia mahdollisesti kiinnostuneita. Tämä puoltaisi sitä, että Avoimen ministeriön kannattaisi markkinoida juridisen vapaaehtoistyön tekemisen mahdollisuutta erityisesti oikeustieteen opiskelijoille. Koska opiskelijat olivat kaikista vastaajista epävarmimpia juridisesta asiantuntijuudesta, kannattanee heihin kohdistuvassa markkinoinnissa painottaa osallistumisen matalaa kynnystä ja kaikkien ikäryhmien osallistumisen tärkeyttä. Toisin kuin muulle lakimieskentälle, opiskelijoille ei kannattane liikaa painottaa juridisen asiantuntijuuden tärkeyttä palvelulle.

Avoimessa ministeriössä kiinnostavimmaksi toiminnaksi seuraavan vuoden sisällä osoittautui kyselyn perusteella kansalaisaloiteideoiden puolesta tai niitä vastaan äänestäminen. Tämä oli oletuksen mukaista, sillä äänestystoiminto on yksinkertaisin ja nopein tapa osoittaa mielipiteensä palvelussa työstettävälle kansalaisaloitteille. Tämän jälkeen kiinnostavinta oli hieman työläämpi kansalaisaloiteideoiden kommentointi. Kukaan vastaajista ei kyselyn perusteella aio lisätä palveluun omaa ideaa tai toisen ideaa seuraavan vuoden sisällä. Asiantuntijalausuntojen kirjoittaminen ei myöskään kiinnostanut suurinta osaa vastaajista. Juridiselle asiantuntemukselle olisi käyttöä etenkin lakitekstien kirjoittamisvaiheessa, mutta seuraavan vuoden sisällä kukaan vastaajista ei ilmoittanut aikovansa osallistua lakitekstien kirjoittamiseen. Mahdollisesti lakitekstien kirjoittamiseen osallistuvia oli vastaajista alle viidesosa (18,2 %). Seuraavan viiden vuoden sisällä aikomus osallistua nousi hieman kaikkien toimintamuotojen kohdalla.

Osallistumistavoista internet osoittautui oletetusti suositummaksi osallistumistavaksi työpajatyöskentelyyn verrattuna. Vastaajat eivät aio, ainakaan vielä seuraavan vuoden sisällä, tehdä vapaaehtoistyötä Avoimessa ministeriössä säännöllisesti vuoden mittaan. Kyselyn tulosten perusteella juristit ovat siis kiinnostuneimpia mahdollisimman vaivatonta toimintamuodoista, joihin ei kulu paljoa aikaa. Lakitekstien kirjoittaminen koettiin tähän nähden ilmeisesti liian työläänä ja aikaa vievänä.

Kyselyn perusteella osallistumiseen vaikuttaa etenkin kyseessä olevan kansalaisaloitteen aihe. Suurimman osan mielestä aiheen tulisi liittyä omiin arvoihin ja sen tulisi olla mielenkiintoinen. Oletuksen mukaisesti näyttää siis siltä, että vastaajat eivät halua osallistua minkä tahansa kansalaisaloitteen tekemiseen. Jos kuitenkin vastaan sattuu kansalaisaloite, joka on lähellä vastaajan arvoja ja mielenkiintoa, ollaan sen työstämiseen kiinnostuneita. Toisaalta, koska Avoimen ministeriön yhtenä tavoitteena on luoda kansalaisaloitteita keskustelevalle ja asioita monelta kannalta harkitsevalle tavalla, olisi tärkeää saada juristit antamaan mielipiteensä myös niille aloitteille, jotka eivät suoranaisesti heitä kiinnosta. Tällainen aktiivisuus on kuitenkin paljon pyydetty keneltä tahansa. Avoin ministeriö voinee kuitenkin pienillä viestinnällisillä keinoilla saada käyttäjilleen korostettua myös tämänkaltaisen osallistumisen tärkeyttä.

Suurimmaksi syyksi osallistumattomuudelle Avoimen ministeriön toimintaan osoittautui ajanpuute. Koska osa palvelun toiminnoista, esimerkiksi äänestäminen, on käyttäjälle kuitenkin erittäin nopeaa, Avoimen ministeriön kannattaisi viestinnässään entistä enemmän painottaa osallistumisen olevan jopa erittäin vaivatonta ja nopeaa. Osallistumiskertojen määrä ja siihen kulutettu aika on täysin käyttäjän oman päätäntävällän alla.

Koska vastaajista yli puolet ilmoitti kokeilunhalun yhdeksi syyksi osallistumiselle, tulee Avoimen ministeriön jatkaa panostustaan palvelunsa selkeyteen ja helppokäyttöisyyteen. Avoimen ministeriön kannattanee myös tutkia syitä sille, miksi noin neljäsosa palvelun käyttäjistä ei ole rekisteröinnin jälkeen käyttänyt palvelua. Näillä käyttäjillä voisi olettaa olevan hallussaan palvelun kehittämisen kannalta hyödyllistä tietoa. Avoin ministeriö voisi tämän tutkimiseksi esimerkiksi teettää opinnäytetyön HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun opiskelijalla.

Tutkimuksen tulosten perusteella näyttää siltä, että Avoimen ministeriön tulee tehdä paljon työtä vapaaehtoisten juristien saamiseksi mukaan toimintaan. Juristeille kohdistuvassa markkinoinnissa voisi korostaa juristien osallistumisen tärkeyttä. Yhteistyön tekeminen erilaisten juristijärjestöjen kanssa voisi olla hedelmällistä. Avoin ministeriö voisi esitellä toimintaansa erilaisissa juristeja kokoavissa tapahtumissa ja markkinoida siten mahdollistamaansa juridisen vapaaehtoistyön muotoa.

Toimintaan kaikista eniten osallistumiskiinnostusta osoittaneille opiskelijoille voisi kehittää erilaisia osallistumiskannustimia, kuten opinnäytetyöntekomahdollisuuksia tai vapaaehtoistyöstipendejä. Näitä voisi kehittää yhteistyössä oikeustieteen opiskelijajärjestöjen ja tiedekuntien kanssa. Yhtenä kannustimena voisi nähdä myös jonkinlaisen todistuksen saannin mahdollisuuden Avoimessa ministeriössä tehdystä juridisesta vapaaehtoistyöstä.

6.2 Tutkimuksen tulosten luotettavuus ja eettiset näkökohdat

Tutkimuksen alhaisesta vastaajamäärästä johtuen tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan koko lakimieskuntaa. Vastaajajoukko lisäksi määrittyi ainoastaan kyselyyn osallistumisen pohjalta. Alhaisen vastaajamäärän voi nähdä kuitenkin antavan osaltaan vastauksen tutkimuskysymyksenä olleeseen juristien halukkuuteen ja valmiuteen toimia kansalaisaloiteprosessissa.

Opinnäytetyön kysely suunniteltiin huolella yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Siinä haluttiin selvittää vastaajien juridista asiantuntemusta, juridisen vapaaehtoistyön tekoa, mielipidettä kansalaisaloitelakiin, aikaisempaa osallistumista kansalaisaloiteinstituutioon, aikomusta osallistua kansalaisaloiteprosessiin sekä vastaajien taustatietoja. Sähköisen kyselylomakkeen suunnittelu aloitettiin lokakuussa 2012, jolloin myös otettiin alustavasti yhteyttä lakimiesjärjestöihin, joista osa lopulta auttoi kyselyn välittämässä jäsenistöleen. Koska kansalaisaloitelainsäädäntö on niin tuore ja sen voitiin olettaa olevan vielä vieras osalle vastaajista, päädyttiin kyselyn joidenkin kysymysten kohdalla esittelemään lainsäädännön peruseriaatteita. Tällä pyrittiin vaikuttamaan kyselyn validiuteen eli siihen, että kyselyn mittarit mittasivat tarkoituksena olevaa asiaa. Vastausvaihtoehtoja pohdittaessa jokaisen kysymyksen kohdalla arvioitiin myös tarkkaan neutraalina pidet-

tyjen ”En osaa sanoa” tai ”Ei samaa eikä eri mieltä” -vaihtoehtojen tarpeellisuutta. Osiin kysymyksistä tämä vaihtoehto haluttiin jättää, koska oletettiin, että lainsäädännön tuoreuden vuoksi ei olisi perusteltua ”pakottaa” vastaajia antamaan kysytyyn asiaan mielipidettään, jos sellaista ei ole vielä ehtinyt muodostua.

Sähköisen kyselylomakkeen etusivulla oli nähtävillä tutkimuksen saatekirje, jossa vastaajille informoitiin tutkimuksen johtoajatuksista, tavoitteista ja tarkoituksista, tutkimuksen osapuolista (opiskelija, oppilaitos ja toimeksiantaja), tutkimuksen vastaamiseen kuluva ajasta, tutkimuksen valmistumisajankohdasta ja julkaisupaikasta, vastaajien anonymiteetin suojaamisesta ja kohderyhmästä. Lisäksi vastaajien nähtävillä oli opinnäytetyön tekijän ja opinnäytetyöohjaajan yhteystiedot. Saatekirjeestä laadittiin myös lyhyemmät saatteet molemmilla kotimaisilla kielillä, jolla pyrittiin lisäämään vastaamisen kiinnostavuutta äidinkieleltään ruotsia puhuvien vastaajien joukossa. Saatekirjeen perusteella tutkittava pystyi päättämään tutkimukseen osallistumisesta tai osallistumattomuudesta.

Tutkimus toteutettiin anonyyminä sähköisenä kyselynä, joten yksittäistä vastaajaa ja vastauksia ei pystytä yhdistämään toisiinsa. Tämän vuoksi kyselyssä oli mahdollista selvittää myös arkaluontoista äänestymiskäyttäytymistä. Kyselyssä oli myös avoimia kysymyksiä, joiden perusteella vastaajien henkilöllisyys ei kuitenkaan tule ilmi. Kyselyllä kerätty anonyymi tutkimusdata tultaneen nykylainsäädännön sallimana julkaisemaan jatkokäyttöä varten. Tutkimusdataa on käsitellyt tutkijan lisäksi opinnäytetyön ohjaaja.

6.3 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyö valmistui suunnitelman mukaisesti ajallaan tammikuussa 2013. Prosessi oli kiinnostava ja antoi minulle paljon tietoa erilaisista kansalaisaloitejärjestelmistä, joukkoistamisesta ja ylipäättään tutkimuksen tekemisestä. Koska tutkimuksen aihe oli ajankohtainen, oli erittäin tärkeää, että seurasin aktiivisesti aiheesta käytyä mediakeskustelua, jotta pysyin aiheesta ajan tasalla. Aihe oli myös minulle henkilökohtaisesti mielenkiintoinen, ja erityisesti erilaisiin kansalaisaloitejärjestelmiin sekä kansalaisaloitelainsäädännön valmisteluvaiheeseen tutustuminen oli parhaimmillaan jopa hauskaa.

Opinnäytetyöprosessissa työläintä oli kyselylomakkeen huolellinen laatiminen ja lopulta opinnäytetyöraportin kirjoittaminen. Myös aikataulussa pysyminen vaati ponnisteluja. Opinnäytetyösuunnitelmassani odotin opinnäytetyöprosessin syventävän projektityötaitojani sekä parantavan ajanhallinta ja ongelmanratkaisukykyäni – näin mielestäni tapahtui. Voisin väittää, että jatkossa samankaltaisten selvitystöiden tekemiseen ryhtymisen kynnyks tulee olemaan aiempaa alempana. Tärkeimpänä oppina näkisin sen, että lähdekirjallisuuden tutustuminen jo aikaisessa vaiheessa tutkimusta vaikuttaa paljon koko prosessin onnistumiseen.

Lähteet

49999.org 2012. Kansalaisaloite tekijänoikeuslain uudistamiseksi on saanut laajaa tukea.

Lehdistötiedote 30.11.2012. Luettavissa:

<http://49999.org/blog/2012/11/30/kansalaisaloite-tekijänoikeuslain-uudistamiseksi-on-saanut-laajaa-tukea/>. Luettu: 5.12.2012.

Aitamurto, T. 2012. Joukkoistaminen demokratiassa: Poliittisen päätöksenteon uusi aika. Huhtikuu 2012. Selvitys eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle. Luettavissa:

<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.php?documentId=jv11612085515473&cmd=download>. Luettu: 26.11.2012.

Aitamurto, T., Leiponen, A., & Tee, R. 2011. The Promise of Idea Crowdsourcing – Benefits, Contexts, Limitations. White Paper for Nokia Ideas Project. June 2011.

Luettavissa: <http://www.crowdsourcing.org/document/the-promise-of-idea-crowdsourcing--benefits-contexts-limitations/5218>. Luettu: 26.11.2012.

Alkio, J. 2010. Joukkojen äly Nokian käyttöön. *Talouselämä* 35/2010, s. 57–58.

Cuesta-López, V. 2012. The Spanish Agenda Initiative and the Reform of Its Legal Regime: A New Chance for Participatory Democracy?. Teoksessa Setälä, M. & Schiller, T. (toim.). *Citizens' initiatives in Europe. Procedures and Consequences of Agenda-Setting by Citizens*, s. 193–211. Palgrave Macmillan. Basingstoke.

Eduskunnan päätös eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta 1272/2011

Eduskunnan työjärjestys 17.12.1999/40 v. 2000

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 211/2011, annettu 16 päivänä helmikuuta 2011, kansalaisaloitteesta. Euroopan unionin virallinen lehti. L 65/1-22. 11.3.2011.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Vapaaehtoistoiminta, sen rooli ja vaikutukset eurooppalaisessa yhteiskunnassa” (2006/C 325/13). Euroopan unionin virallinen lehti. C 325/46–52. 30.12.2006.

Giese, K. 2012. The Austrian Agenda Initiative: An Instrument Dominated by Opposition Parties. Teoksessa Setälä, M. & Schiller, T. (toim.). Citizens’ initiatives in Europe. Procedures and Consequences of Agenda-Setting by Citizens, s. 175–192. Palgrave Macmillan. Basingstoke.

Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586.

Hanifi, R. 2011. Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. Artikkel. Hyvinvointikatsaus 3/2011. Tilastokeskus. Luettavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_002.html?s=0. Luettu: 7.12.2012.

HE 60/2010 vp. Hallituksen esitys Suomen perustuslain muuttamisesta.

HE 46/2011 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kansalaisaloitelaiksi ja laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523.

Joukkoistamista Suomessa 2012. Joukkoistamista Suomessa. Mistä on kysymys? Luettavissa: <http://www.suomijoukkoistaa.fi/>. Luettu: 18.12.2012.

Kansalaisaloitelaki 13.1.2012/12.

Kansalaisaloitetyöryhmä 2010. Kuulemistilaisuus kansalaisjärjestöille kansalaisaloitetta koskevan lainsäädännön valmisteluun liittyen. 9.12.2010. Muistio. Luettavissa: <http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheader=erva-lue1=inline;%20filename=Kansalaisj%C3%A4rjest%C3%B6kuulemiskooste.pdf&SSU>

Riiscon-

text=Satellite%20Server&blobwhere=1296728192691&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 12.11.2012.

Kuntalaki 17.3.1995/365.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 24.4.2009/273.

Laki Suomen perustuslain muuttamisesta 4.11.2011/1112.

Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista
21.8.2009/661.

Lavonen, J., Meisalo, V. 2012. Käsitteet ja tieto. Graafiset tiedonesittämismenetelmät:
Käsitekartta. Luettavissa:

<http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/tieto/kasitek/main.htm>. Luettu: 3.12.2012.

Lutz, G. 2012. Switzerland: Citizens' Initiatives as a Measure to Control the Political
Agenda. Teoksessa Setälä, M. & Schiller, T. (toim.). Citizens' initiatives in Europe. Pro-
cedures and Consequences of Agenda-Setting by Citizens, s. 17–36. Palgrave Macmil-
lan. Basingstoke.

Majuri, M. 2010. Lausunnot perustuslain tarkistamiskomitean mietinnöstä. Muistio.

19.3.2010. Lainvalmisteluosasto. Oikeusministeriö. Luettavissa:

http://www.hare.vn.fi/upload/Asiakirjat/14849/Lausuntomuistio_Majuri_korjattu.pdf.
Luettu: 6.11.2012.

Mäntylä, J-M. 2010. Joukkoöly auttaa. *Talouselämä* 39/2010, s. 15.

Oikeusministeriön asetus kansalaisaloitelaissa tarkoitetuissa paperimuotoisissa kannan-
tusuksissa käytettävästä lomakekaavasta 17.2.2012/86

OM 13/41/2010. Kansalaisaloitetta koskevan lainsäädännön valmistelu. Asettamispäätös. 1.10.2010. Luettavissa:

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadername1=inline;%20filename=TY%C3%96RYHM%C3%84N%20ASETTAMINEN.pdf&SSURIdcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1284990460105&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>. Luettu: 12.11.2012.

OMML 9/2010. Perustuslain tarkastamiskomitean mietintö. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 9/2010. Oikeusministeriö. Luettavissa:

http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadername1=inline;%20filename=OMML%209_2010%20Perustuslakikomitean%20mietint%C3%B6.pdf&SSURIdcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1266333515753&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 28.10.2012.

OMML 21/2011. Kansalaisaloitemenettely. Kansalaisaloitetyöryhmän mietintö. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 21/2011. Oikeusministeriö. Luettavissa:

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadername1=inline;%20filename=OMML%2021%202011%20Kansalaisaloitety%C3%B6ryhm%C3%A4n%20mietint%C3%B6.pdf&SSURIdcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1296728292368&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>. Luettu: 12.11.2012.

OMTR 2008:8. Perustuslaki 2008 -työryhmän muistio. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2008:8. Oikeusministeriö. Luettavissa:

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype>

=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobhead
ervalue1=inline;%20filename=OMTR%202008%208%20Perustuslaki%202008%20-
ty%C3%B6ryhm%C3%A4n%20muistio%20212%20s.pdf&SSURIsscontext=Satellite
%20Server&blobwhere=1243790103120&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 28.10.2012.

Pekkanen, J. 2012a. Usein kysyttyjä kysymyksiä. Artikkelit. 9.8.2012. Avoin ministeriö.
Luettavissa: <http://www.avoinministerio.fi/artikkelit/20-usein-kysyttyja-kysymyksiä>.
Luettu: 5.12.2012.

Pekkanen, J. 2012b. Asiantuntijoille ja tutkijoille. Artikkelit. 4.3.2012. Avoin ministeriö.
Luettavissa: <https://www.avoinministerio.fi/artikkelit/asiantuntijoille-ja-tutkijoille>.
Luettu: 26.11.2012.

Pekkanen, J. 2012c. Miten palvelu toimii? Artikkelit. 4.3.2012. Avoin ministeriö. Luetta-
vissa: <https://www.avoinministerio.fi/artikkelit/miten-palvelu-toimii>. Luettu:
5.12.2012.

Pekkanen, J. 29.11.2012. Toiminnanjohtaja. Avoin ministeriö. Sähköposti.

PeVM 9/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö 9/2010 vp.

PeVM 6/2011 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö 6/2011 vp.

PTK 56/2010 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 56/2010 vp.

PTK 57/2010 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 57/2010 vp.

PTK 152/2010 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 152/2010 vp.

PTK 153/2010 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 153/2010 vp.

PTK 154/2010 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 154/2010 vp.

PTK 55/2011 vp. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 55/2011 vp.

Pulli, K. 17.12.2012. Kansalaisaloitteen edustaja. Kansalaisaloite turkistarhauksen kieltämiseksi. Sähköposti.

Puoluelaki 10.1.1969/10.

Rikoslaki 19.2.1889/39

Rossi, A. 5.12.2012a. Pääkehittäjä. Avoin ministeriö. Sähköposti.

Rossi, A. 5.12.2012b. Pääkehittäjä. Avoin ministeriö. Sähköposti.

Rytel-Warzocha, A. 2012. Popular Initiatives in Poland: Citizens' Empowerment or Keeping Up Appearances?. Teoksessa Setälä, M. & Schiller, T. (toim.). Citizens' initiatives in Europe. Procedures and Consequences of Agenda-Setting by Citizens, s. 212–227. Palgrave Macmillan. Basingstoke.

Setälä, M. 2009. Suoran demokratian käytäntöjen vertailu ja arviointi – näkökulmia suoran demokratian kehittämiseksi Suomessa. Selvitys perustuslain tarkistamiskomitealle.

Luettavissa:

http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheader=inline;%20filename=Suora%20demokratia_Set%C3%A4l%C3%A4.pdf&SSURIsession=Satellite%20Server&blobwhere=1243790106665&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 20.11.2012.

Setälä, M. 21.5.2012a. Suomen kansalaisaloite eurooppalaisessa vertailussa. Akatemia-tutkija. Turun yliopisto. Kommenttipuheenvuoro Kansalaisaloiteinfossa. Pikkuparlamentti. Helsinki. Katsottavissa:

<http://www.youtube.com/watch?v=HLLWYjsZODU&feature=plcp>. Katsottu: 26.11.2012.

Setälä, M. 21.5.2012b. Suomen kansalaisaloite eurooppalaisessa vertailussa. Akatemia-tutkija. Turun yliopisto. Kommenttipuheenvuoro Kansalasaloinfossa. Esityskalvot. Pikkuparlamentti. Helsinki. Luettavissa:

http://www.kansanvalta.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURType=BlobServer&SSURContainer=Default&SSURSession=false&blobkey=id&blobheadername=Set%C3%A4l%C3%A4%20kommentti_kansalaisaloite.pdf &SSURContext=Satellite%20Server&blobwhere=1335336555608&blobheadername=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 26.11.2012.

Setälä, M. & Schiller, T. 2012. Introduction. Teoksessa Setälä, M. & Schiller, T. (toim.). Citizens' initiatives in Europe. Procedures and Consequences of Agenda-Setting by Citizens, s. 1–14. Palgrave Macmillan. Basingstoke.

STM 2010. Lausunto perustuslain tarkistamiskomitean mietinnöstä. Lausunto. 12.3.2010. STM/689/2010. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettavissa: http://www.hare.vn.fi/upload/Asiakirjat/14849/2008_021_9%20sosiaali-ja%20terveysministeri%C3%B6.pdf. Luettu: 9.11.2012.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suoniemi, T. 2011. Yhteenveto kansalaiskeskustelusta ”Millainen on toimiva kansalaisaloitejärjestelmä?” Otakanta.fi-verkkopalvelussa 1.12.2010–31.1.2011. 7.4.2011. Demokratia- ja kieliasioiden yksikkö. Oikeusministeriö. Luettavissa:

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURType=BlobServer&SSURContainer=Default&SSURSession=false&blobkey=id&blobheadername=Otakantaakeskustelukooste.pdf> &SSURContext=Satellite

%20Server&blobwhere=1296728192722&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu: 13.11.2012.

SVT 2012a. Kunnallisvaalit 2012. Ennakkotieto. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Helsinki 29.10.2012. Luettavissa:

http://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2012/kvaa_2012_2012-10-29_fi.pdf. Luettu: 29.10.2012.

SVT 2012b. Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö 2012. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Helsinki 7.11.2012. Luettavissa:

http://www.stat.fi/til/sutivi/2012/sutivi_2012_2012-11-07_fi.pdf. Luettu: 26.11.2012.

Toivonen, M. 2012. Ruuhkavuosioprosjektin mentorointipilottiprojektin mielipidetutkimus. Opinnäytetyö. Johdon assistenttityön ja kielten koulutusohjelma. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Luettavissa:

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48604/Toivonen_Maija.pdf?sequence=1. Luettu: 2.12.2012.

Valtioneuvoston kanslia 2007. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007. Edita Prima Oy. Helsinki. Luettavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>.
Luettu: 5.11.2012.

VRK 736/330/12. Kansalaisaloitteen kannatusilmoitusten toimittaminen sähköisessä muodossa. Väestörekisterikeskuksen määräys 736/330/12. 22.2.2012. Luettavissa:

<http://vrk.fi/default.aspx?id=0&docid=5933&action=Publish>. Luettu: 14.12.2012.

Vuorikuru, I. 2012. Avoin ministeriö osui oikeaan. Artikkelit. 24.5.2012. Avoin ministeriö. Luettavissa: <http://www.avoinministerio.fi/artikkelit/14-avoin-ministerio-osui-oikeaan>. Luettu: 26.11.2012.

Väisänen, O. 2012. Ilkka Niiniluoto: Tutkimustiedon avoimuus hyödyttäisi kaikkia. Uutiset. Kotimaa. Helsingin sanomat. Uutiset. Kotimaa. 29.11.2012. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/Ilkka+Niiniluoto+Tutkimustiedon+avoimuus+hy%C3%B6dytt%C3%A4isi+kaikkia/a1305623836540>. Luettu: 1.12.2012.

Yle 2012a. Äänestysinnostus laski Uudellamaalla. Uutiset. Helsinki. Yle. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/aanestysinnostus_laski_uudellamaalla/6354012. Luettu: 29.10.2012.

Yle 2012b. Laittomasta latauksesta mittava sotku. Uutiset. Kotimaa. Yle. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/laittomasta_latauksesta_mittava_sotku/6385471. Luettu: 5.12.2012.

YM 2010. Lausunto perustuslain tarkastamiskomitean mietinnöstä. Lausunto. 10.3.2010. YM 19/04/2010. Ympäristöministeriö. Luettavissa: http://www.hare.vn.fi/upload/Asiakirjat/14849/9_021_2008%20Ymp%C3%A4rist%C3%B6ministeri%C3%B6.pdf. Luettu: 9.11.2012.

YT 2012. Tutkittavien informointi. Tarkistuslista. Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, säilyttäminen ja hävittäminen. Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html#kaytto>. Luettu: 31.10.2012.

Liitteet

Liite 1. Lyhenneluettelo

PL Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

RL Rikoslaki 19.2.1889/39

TJ Eduskunnan työjärjestys 17.12.1999/40 v. 2000

Juristit kansalaisaloiteprosessissa

Arvoisa juristi / oikeustieteen opiskelija

Olen tradenomiopiskelija johdon assistenttityön ja kielten koulutusohjelmasta HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä juristien osallistumisesta kansalaisaloitteiden tekoon.

Perustuslaki on antanut 1. maaliskuuta 2012 voimaantulleen muutoksen myötä vähintään 50 000 äänioikeutetulle Suomen kansalaiselle oikeuden tehdä eduskunnalle aloitteen lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään. Kansalaisaloitteiden tekemisessä noudatettavasta menettelystä säädetään kansalaisaloitelaisissa.

Tutkimukseni johtajatuksena on, että oikeudellista asiantuntemusta hyödyntämällä voidaan luoda muotovaatimuksiltaan laadukkaita ja juridisesti hyvin valmisteltuja kansalaisaloitteita. Eduskunnalla on toki velvoite ottaa kaikki kansalaisaloitteet käsiteltäväksi, mutta väitän, että etenkin laadukkaiden kansalaisaloitteiden päätyminen eduskuntaan on kansalaisyhteiskunnan etujen mukaista. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää erilaisten juristien halukkuutta ja valmiutta osallistua kansalaisaloiteprosessiin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada Teiltä tietoa, jonka avulla kansalaisaloiteprosesseja voidaan kehittää lakimieskunnan näkökulmasta.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on poliittisesti ja ideologisesti sitoutumaton Avoin ministeriö ry. Avoin ministeriö -palvelun tarkoituksena on tuottaa vapaaehtoisen joukkoistamisen avulla laadukkaita kansalaisaloitteita. Internetissä toimivassa palvelussa työstetään kansalaisaloitteita idea-asteelta lopulliseksi laki- ja toimenpideoitteiksi. Tällä hetkellä Avoin ministeriö on vakiintunein ja käytetyin alusta kansalaisaloitteiden tekemiseen. Lakimieskunnan kannalta se antaa uuden muodon juridiselle vapaaehtoistyölle.

Tutkimukseen toivotaan vastaajia laajasti lakimieskunnasta – opiskelijoista jo eläköityneisiin juristeihin. Kyseessä on anonyymi sähköinen kysely, joten yksittäistä vastaajaa ja vastauksia ei pystytä yhdistämään toisiinsa. Vastaamiseen kuluu noin 15 minuuttia.

Opinnäytetyöohjaajani HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa on juridiikan lehtori, OTT, Sampo Mielityinen. Annan mielelläni lisätietoa tutkimuksesta puhelimitse tai sähköpostitse (puh. 040 051 0370, sähköposti: marina.asara(at)myy.haaga-helia.fi).

Tutkimus valmistuu tammikuussa 2013 ja se julkaistaan valtakunnallisessa ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseuksessa.

Vastauksistanne kiittäen

Marina Asara
tradenomiopiskelija
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

HUOM! Kyselyn vastaamisaikaa on pidennetty perjantaihin 16.11.2012 asti. (Marina Asara, pe 9.11.2012)

**Huomaatthän, että kysely on tarkoitettu VAIN:
– oikeustieteellisen tutkinnon omaaville tai
– oikeustieteen opiskelijoille.**

* = Kysymys on pakollinen

Asiantuntijuus

Erään määritelmän mukaan henkilö, joka on jollakin tiedonalalla, pystyy tunnistamaan kyseisellä alalla ongelmia ja ratkaisemaan niitä tehokkaasti. Asiantuntija pystyy esimerkiksi havaitsemaan informaatiosta olennaisia asioita ja hahmottamaan suuresta määrästä informaatiota tuttuja rakenteita eli järjestämään tätä informaatiota.

Koetteko yllä olevan asiantuntijuuden määritelmän mukaan olevanne juridiikan asiantuntija? *

- Kyllä
- Ei

Millä seuraavista juridiikan osa-alueista koette olevanne asiantuntija?

Ohje: Valintojen määrää ei ole rajattu.

- Esineoikeus
- Eurooppaoikeus
- Finanssioikeus
- Hallinto-oikeus
- Kansainvälinen oikeus
- Kansainvälinen yksityisoikeus ja oikeusvertailu
- Kauppaoikeus
- Lääkintä- ja bio-oikeus
- Maa-, vesi- ja ympäristöoikeus
- Oikeuden ja sukupuolen tutkimus
- Oikeushistoria
- Oikeussosiologia
- Oikeustaloustiede
- Oikeusteoria
- Perhe- ja jäämistöoikeus
- Prosessi- ja insolvenssioikeus
- Rikosoikeus
- Työoikeus
- Urheiluoikeus
- Valtiosääntöoikeus
- Velvoiteoikeus
- Viestintä- ja informaatio-oikeus
- En millään näistä
- Muu, mikä? _____

Koetteko olevanne asiantuntija jollain muulla kuin juridiikan alalla? Voitte kertoa tässä omin sanoin minkä alan asiantuntija koette olevanne.

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista ne, joiden koette kuvaavan Teitä itseänne. *

Ohje: Valintojen määrää ei ole rajattu.

- Edistän julkista keskustelua
- Kirjallinen ilmaisuni on sujuvaa
- Kirjoitan yleisönosastoon
- Kirjoitan juridisia artikkeleita

- Luen sujuvasti lakitekstejä
- Muotoilen hatarat ideat toimiviksi lakiluonnoksiksi
- Olen esiintymistaitoinen
- Osaan arvioida lakien taloudellisia vaikutuksia
- Osaan arvioida lakien vaikutuksia viranomaisten toimintaan
- Osaan arvioida lakien yhteiskunnallisia vaikutuksia
- Osaan arvioida lakien ympäristövaikutuksia
- Osaan arvioida onko lakia sovellettu oikein
- Osaan vertailla eri maiden lainsäädäntöä
- Seuraan EU:n lainsäädäntöä
- Seuraan lainsäädännön kehitystä kansainvälisesti
- Seuraan oman alan lainsäädäntöä aktiivisesti
- Seuraan juridisia uutisia
- Suullinen ilmaisuni on sujuvaa
- Tunnen hallituksen esitysten muotovaatimukset
- Ei mikään näistä

Juridinen vapaaehtoistyö

EU:n jäsenvaltioissa asetetut kolme (3) perusedellytystä vapaaehtoistyölle:

1. Vapaaehtoistoimintaan osallistutaan vapaasta tahdosta ja oma-aloitteisesti, eikä se missään muodossa voi olla pakollista.
2. Vapaaehtoistoiminnasta ei makseta palkkaa, eikä sitä tehdä taloudellisista syistä.
3. Vapaaehtoistoiminnan tavoitteena on toimia muiden kuin oman perheen jäsenten hyväksi tai vaihtoehtoisesti muiden yhteiskunnallisten ryhmien hyväksi ja hyödyttää tällä tavoin yhteiskuntaa

Oletteko viimeisen vuoden (1) aikana tehneet juridista vapaaehtoistyötä? *

Huomaattehan, että valitessanne Kyllä-vaihtoehdon, alle avautuu kenttä, jossa teitä pyydetään valitsemaan kuinka monta kertaa olette tehneet juridista vapaaehtoistyötä viimeisen vuoden (1) aikana.

- Valitse
- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

- Valitse
- Kerran vuodessa
- 2–4 kertaa vuodessa
- Joka toinen kuukausi
- Kerran kuukaudessa
- 2–3 kertaa kuukaudessa
- Kerran viikossa tai useammin

Millaisesta juridisesta vapaaehtoistyöstä oli kyse?

- Asianajotoimiston oma yhteiskuntavastuuhanke
- Avoimessa ministeriössä tehty juridinen vapaaehtoistyö
- Pro bono -työ
- Suomen Asianajajaliiton Oikeuskasvatusprojekti
- Maksuton asianajajapäivystys
- Muu, mikä? _____

Aiotteko tehdä juridista vapaaehtoistyötä seuraavan vuoden (1) aikana? *

Huomaattehan, että valitessanne Kyllä-vaihtoehdon, alle avautuu kenttä, jossa Teitä pyydetään arvioimaan kuinka monta kertaa tulette tekemään juridista vapaaehtoistyötä seuraavan vuoden (1) aikana.

- Valitse
- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

- Valitse
- Kerran vuodessa
- 2–4 kertaa vuodessa
- Joka toinen kuukausi
- Kerran kuukaudessa
- 2–3 kertaa kuukaudessa
- Kerran viikossa tai useammin

Kansalaisaloitelain tarpeellisuus, tavoitteissa onnistuminen ja vaikutusten arviointi

Oletteko sitä mieltä, että kansalaisaloitelain säätäminen oli tarpeellista? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Kertokaa omin sanoin, miksi koette kansalaisaloitelain säätämisen olleen tarpeellista/tarpeetonta.

Mitä mieltä olette seuraavista väitteistä?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kansalaisaloitelaki edistää ja tukee vapaata kansalaistoimintaa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloitelaki vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloite antaa äänestäjille mahdollisuuden vaikuttaa suoraan poliittisen päätöksenteon asialistaan. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloitelaki lisää kansalaisten kiinnostusta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja toimintaan. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloitelaki ehkäisee poliittista vieraantumista. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloitelaki voimaannuttaa kansalaisia. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisaloitteet ja vaaleissa äänestäminen ovat kansalaisvaikuttamisen muotoina yhtä tärkeitä. *	☐	☐	☐	☐	☐

Kannatusilmoitukset

Kansalaisaloitetta tukevat allekirjoitukset (kannatusilmoitukset) kerätään paperimuodossa tai sähköisesti tietoverkossa.

Kansalaisaloitelaki tuli voimaan 1. maaliskuuta 2012. Oletteko tähän mennessä allekirjoittaneet jonkin kansalaisaloitteen kannatusilmoituksen (paperimuodossa tai sähköisesti)? *

- Kyllä
- En

Jos tukisit itse jotain kansalaisaloitetta, suosittelisitko sen kannatusilmoituksen allekirjoittamista (paperimuodossa tai sähköisesti) tuttavillesi?

Ohje: Voit perustella valintasi vaihtoehdon perässä olevassa tekstikentässä.

- Kyllä _____
- Ei _____
- En osaa sanoa _____

Jos tukisit itse jotain kansalaisaloitetta, lähtisitkö vapaaehtoisena keräämään allekirjoituksia esim. torille?

Ohje: Voit perustella valintasi vaihtoehdon perässä olevassa tekstikentässä.

- Kyllä _____
- Ei _____
- En osaa sanoa _____

Aikomus toimia kansalaisaloitteen vireillepanijana, edustajana tai varaedustajana

Kansalaisaloitelain 3§:n mukaan kansalaisaloitteen vireillepanijana voi olla yksi tai useampi äänioikeutettu Suomen kansalainen. Vireillepanija mm. käynnistää kansalaisaloitteen tekemisen, huolehtii aloitteen valmistelusta ja kerää tukea aloitteelle. Lisäksi häneen kohdistuu lain mukaan myös muita toimintavelvoitteita ja vastuita.

Aion ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐
En koskaan	☐	☐	☐	☐

Kansalaisaloitelain 3§:n mukaan aloitteen vireillepanijan on nimettävä vähintään yksi edustaja ja varaedustaja. Edustaja mm. toimittaa kansalaisaloitteen kannatusehdotukset Väestörekisterikeskukselle tarkastusta varten ja toimittaa kansalaisaloitteen eduskunnan käsiteltäväksi. Lisäksi häneen kohdistuu lain mukaan myös muita toimintavelvoitteita ja vastuita.

Aion ryhtyä kansalaisaloitteen edustajaksi tai varaedustajaksi

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐
En koskaan	☐	☐	☐	☐

Avoim ministeriö

Avoim ministeriö (www.avoinministerio.fi) on palvelu, jonka tarkoituksena on tuottaa vapaaehtoisen joukkoistamisen avulla laadukkaita kansalaisaloitteita. Palvelussa kuka tahansa voi esittää omia ideoitaan lakialoitteiksi ja kommentoida toisten ideoita omalla nimellään. Avoim ministeriö on poliittisesti ja ideologisesti sitoutumaton palvelu, jonka tarkoituksena on auttaa kansalaisia, kansalaisjärjestöjä ja kansanliikkeitä muuttamaan lainsäädäntöä kansalaisaloitteiden avulla. Se on tällä hetkellä vakiintunein ja käytetyin alusta kansalaisaloitteiden tekemiseen. Lakimieskunnalle Avoim ministeriö tarjoaa uuden muodon juridiselle vapaaehtoistyölle.

Oletko kuullut Avoimesta ministeriöstä ennen tätä? *

- Kyllä
- En

Oletko osallistunut Avoimen ministeriön toimintaan? *

- Kyllä
- En

Oletko kiinnostunut osallistumaan Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön? *

- Kyllä
- Ehkä
- En

Osallistuminen kansalaisaloiteprosessiin

Seuraavassa esitellään muutamia tapoja, joilla Avoimen ministeriön palvelun käyttäjät voivat osallistua kansalaisaloitteiden tekemiseen.

Palveluun voi lisätä kansalaisaloiteideoita. Muut käyttäjät voivat kommentoida ideoita ja äänestää alustavasti niiden puolesta tai niitä vastaan. Kansalaisaloitteet voidaan jaotella kahteen pääluokkaan: omiin ideoihin (käyttäjän itse kehittämiä) ja toisten ideoihin (esim. toisen henkilön, jonkin kansalaisjärjestön tai organisaation/järjestön kehittämiä).

Aion lisätä palveluun *oman idean* kansalaisaloitteesta *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐

Aion lisätä palveluun *toisen idean* kansalaisaloitteesta *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐

Palvelun käyttäjä voi kommentoida muiden lisäämiä kansalaisaloiteideoita ja antaa ääniä niiden puolesta tai niitä vastaan. Tarkoituksena on kehittää kansalaisaloiteideaa yhdessä palvelun käyttäjien kanssa.

Aion kommentoida muiden lisäämiä kansalaisaloiteideoita *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐

Aion antaa ääniä muiden lisäämien kansalaisaloiteideoiden puolesta tai niitä vastaan *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐

Koska Avoin ministeriö pyrkii korostamaan asiantuntijuutta, tietoa ja tutkimusta, voi palvelussa kirjoittaa asiantuntijalausuntoja muiden ideoille. Asiantuntijalausunnot näkyvät idean sivustolla korostettuina Asiantuntijalausunnot-otsikon alla ennen muita kommentteja. Niillä on tärkeä rooli keskustelun laadun parantamisessa.

Aion kirjoittaa palvelussa asiantuntijalausunnon *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐

Lain valmistelu Avoimessa ministeriössä

Joistakin kansalaisaloiteideoista tehdään lopulta palvelussa kansalaisaloitteita. Juridista osaamista tarvitaan etenkin tässä lain valmistelun vaiheessa. Kansalaisaloitteen tulee lain mukaan sisältää lakialoite tai toimenpidealoite. Molempien tulee sisältää perustelut.

Aion osallistua kansalaisaloitteiden lakitekstien kirjoittamiseen. *

Ohje: Voitte kirjoittaa syyn valinnallenne "Miksi?" -tekstikenttään.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	
Seuraavan vuoden (1) sisällä	☐	☐	☐	☐	Miksi? _____
Seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	☐	☐	☐	☐	Miksi? _____

Osallistumistapa

Avoimessa ministeriössä voi tehdä juridista vapaaehtoistyötä internetissä toimivassa Avoin ministeriö -palvelussa tai perinteisesti kasvokkain eri puolella Suomea järjestettävissä työpajoissa. Kuinka monta kertaa arvioitte tekevänne juridista vapaaehtoistyötä Avoimessa ministeriössä seuraavan vuoden (1) aikana? *

Ohje: Valitkaa kummankin osallistumistavan kohdalla erikseen (Internet, Työpaja) arvioimanne tekemänne juridisen vapaaehtoistyön määrä seuraavan vuoden (1) aikana. Voitte kirjoittaa syyn valinnallenne "Miksi?" -tekstikenttään.

	Internet	Työpaja	
En yhtään kertaa	☐	☐	Miksi? _____
Kerran vuodessa	☐	☐	Miksi? _____
2–4 kertaa vuodessa	☐	☐	Miksi? _____
Joka toinen kuukausi	☐	☐	Miksi? _____
Kerran kuukaudessa	☐	☐	Miksi? _____
2–3 kertaa kuukaudessa	☐	☐	Miksi? _____
Kerran viikossa tai useammin	☐	☐	Miksi? _____

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista ne, jotka vaikuttavat siihen, että haluatte osallistua Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön.

Ohje: Valintojen määrää ei ole rajattu.

- Haluan osallistua suoraan demokratiaan
- Kokeilunhalu
- Kollegatkin tekevät
- Mahdollisuus saada stipendi osallistumiselle vapaaehtoistyöhön (opiskelijat)
- Mahdollisuus tehdä lopputyö Avoimen ministeriön toimeksiantamana
- Pienellä panoksella paljon hyvää
- Työn alla oleva kansalaisaloite vaikuttaa omaan/lähipiirin elämään
- Työn alla olevan kansalaisaloitteen aihe liittyy omaan työhön
- Työn alla olevan kansalaisaloitteen aihe liittyy omiin arvoihin
- Työn alla olevan kansalaisaloitteen aihe liittyy omiin harrastuksiin
- Työn alla olevan kansalaisaloitteen aihe liittyy omiin opintoihin
- Työn alla olevan kansalaisaloitteen aihe muuten mielenkiintoinen
- Velvollisuudentunto
- Yhteiskuntavastuun toteuttaminen
- Muu, mikä? _____

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista ne, jotka tällä hetkellä vaikuttavat siihen, ettette halua osallistua Avoimen ministeriön mahdollistamaan juridiseen vapaaehtoistyöhön.

Ohje: Valintojen määrää ei ole rajattu.

- Ajanpuute
- Kollegat eivät tee
- Ruuhkavuodet
- Teen jo tarpeeksi muuta vapaaehtoistyötä
- Juridinen vapaaehtoistyö ylittäään ei kiinnosta
- Juridinen vapaaehtoistyö kansalaisaloitteiden parissa ei kiinnosta
- Muu, mikä? _____

Kansalaisosallistuminen

Äänestittekö Te viime eduskuntavaaleissa huhtikuussa 2011? *

- Kyllä
- En
- Ei äänioikeutettu

Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisitte? *

- Valitse
- Kansallinen Kokoomus KOK
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue SDP
- Perussuomalaiset PS
- Suomen Keskusta KESK
- Vasemmistoliitto VAS
- Vihreä liitto VIHR
- Ruotsalainen kansanpuolue RKP
- Kristillisdemokraatit KD
- Jokin muu puolue tai ryhmittymä
- En äänestäisi lainkaan
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

* = Kysymys on pakollinen

Taustatiedot

Sukupuoli *

- Mies
- Nainen

Syntymävuosi *

- Valitse
- 1996–1910

Asuinmaakunta *

- Valitse
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Kanta-Häme
- Pirkanmaa
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Etelä-Savo
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Keski-Suomi
- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Lappi
- Ahvenanmaa - Åland

Mikä seuraavista luonnehdinnoista parhaiten kuvaa asuinympäristöänne? *

- Valitse
- Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta)
- Suuren kaupungin lähiö tai lähiseutu (suuren kaupungin vaikutusalueella / työssäkäyntialueella)
- Pieni tai keskikokoinen kaupunki tai kunta (20 000–100 000 as.)
- Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta)
- Maaseutu (haja-asutusalue)

Siviilisäätö *

Ohje: Rekisteröity parisuhde rinnastetaan tutkimuksessa avioliittoon.

- Valitse
- Naimaton
- Naimisissa
- Eronnut
- Leski

- Rekisteröidyssä parisuhteessa
- Eronnut rekisteröidystä parisuhteesta
- Leski rekisteröidyn parisuhteen jälkeen

Äidinkieli *

- Suomi
- Ruotsi
- Muu, mikä? _____

Tutkinto *

Valitkaa listasta **korkein suorittamanne oikeustieteellinen tutkinto**.

Jos ette ole vielä suorittaneet oikeustieteellistä tutkintoa, mutta opiskelette oikeustieteitä, valitkaa vaihtoehto *Oikeustieteen ylioppilas*.

- Valitse
- Oikeustieteen ylioppilas
- Oikeusnotaari / Varanotaari
- Oikeustieteen kandidaatti / Oikeustieteen maisteri
- Oikeustieteen lisensiaatti
- Oikeustieteen tohtori
- Minulla ei ole enkä opiskele oikeustieteellistä tutkintoa

Valmistumisvuosi *

- Valitse
- En opiskele / ole opiskellut oikeustieteitä
- En ole vielä valmistunut
- 2012–1930

Yliopisto *

- Helsingin yliopisto
- Turun yliopisto
- Lapin yliopisto
- Åbo Akademi
- Ulkomainen yliopisto
- En opiskele / ole opiskellut oikeustieteitä
- Muu, mikä? _____

Oletko myös varatuomari *

- Olen
- En ole

Asema työmarkkinoilla *

- Valitse
- Palvelussuhteessa julkisella sektorilla
- Palvelussuhteessa yksityisellä sektorilla
- Yrittäjä / Ammatinharjoittaja
- Opiskelija
- Eläkkeellä

- Työtön
- Muu

Asema työmarkkinoilla: Muu

Ohje: Vastaa tähän, jos valitsit edellisessä kohdassa "Muu".

Muu, mikä? _____

Ammatillinen asema *

- Valitse
- Ylin johto
- Johtaja
- Muu esimies
- Asiantuntija / Lakimies
- Muu

Kuinka monta vuotta Teillä on työkokemusta oikeustieteellistä koulutustanne vastaavista tehtävistä? *

- 0 vuotta
- 1 - 4 vuotta
- 5 - 9 vuotta
- 10 - 14 vuotta
- 15 - 19 vuotta
- 20 - 24 vuotta
- 25 - 29 vuotta
- yli 30 vuotta

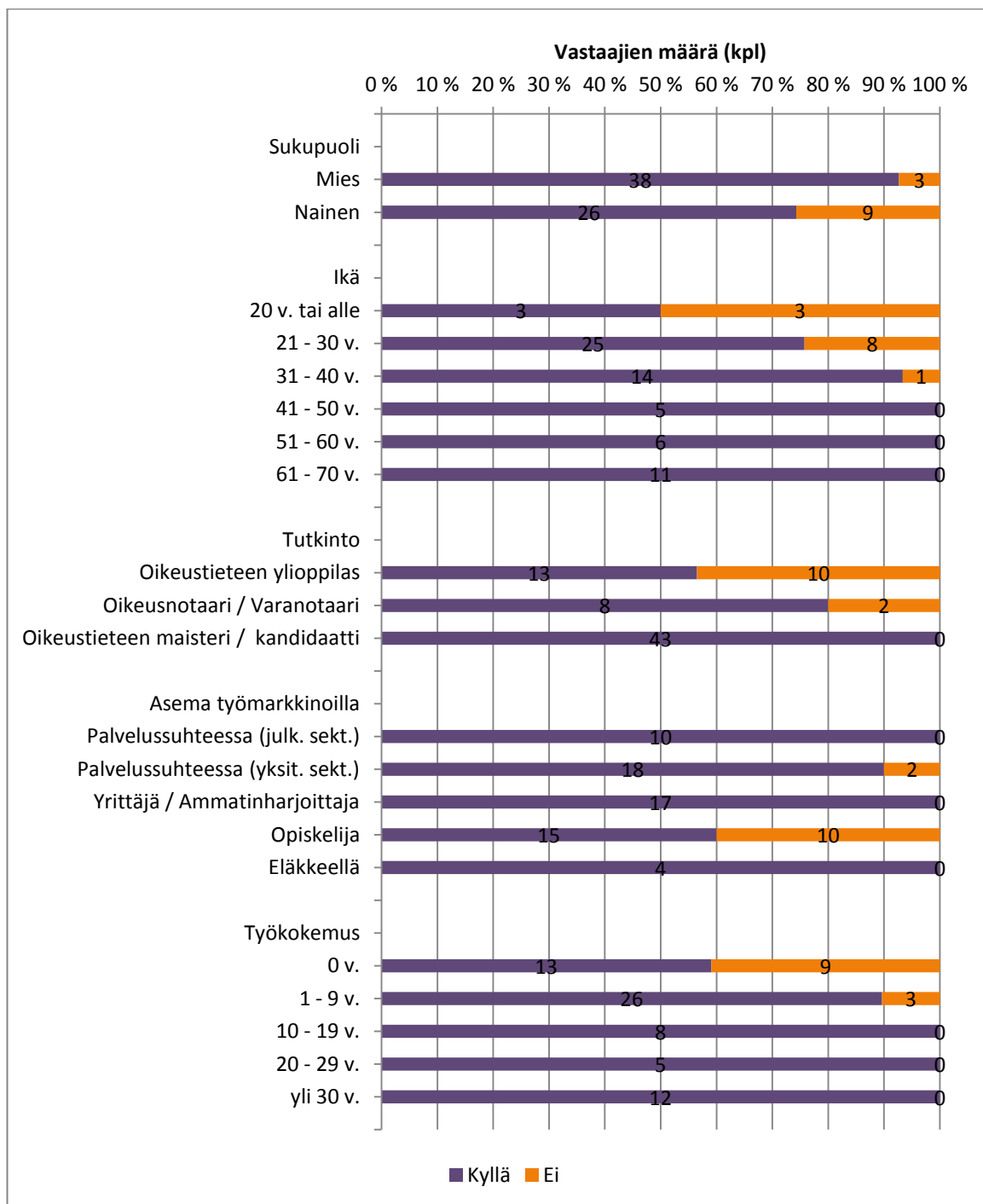
Tulot

Kotitalous voi saada tuloja palkoista, omasta yrityksestä, eläkkeistä, työttömyysturvasta, muista sosiaalietuuksista tai pääomatuloista. Jos laskette yhteen kotitaloutenne kaikki tulot, kuinka paljon kotitaloutenne nettotulot (tulot verojen jälkeen) yhteensä kuukaudessa ovat? Jos ette tiedä tarkkaa lukua, voitte kertoa arvionne.

Kotitalouteni nettotulot ovat keskimäärin kuukaudessa: *

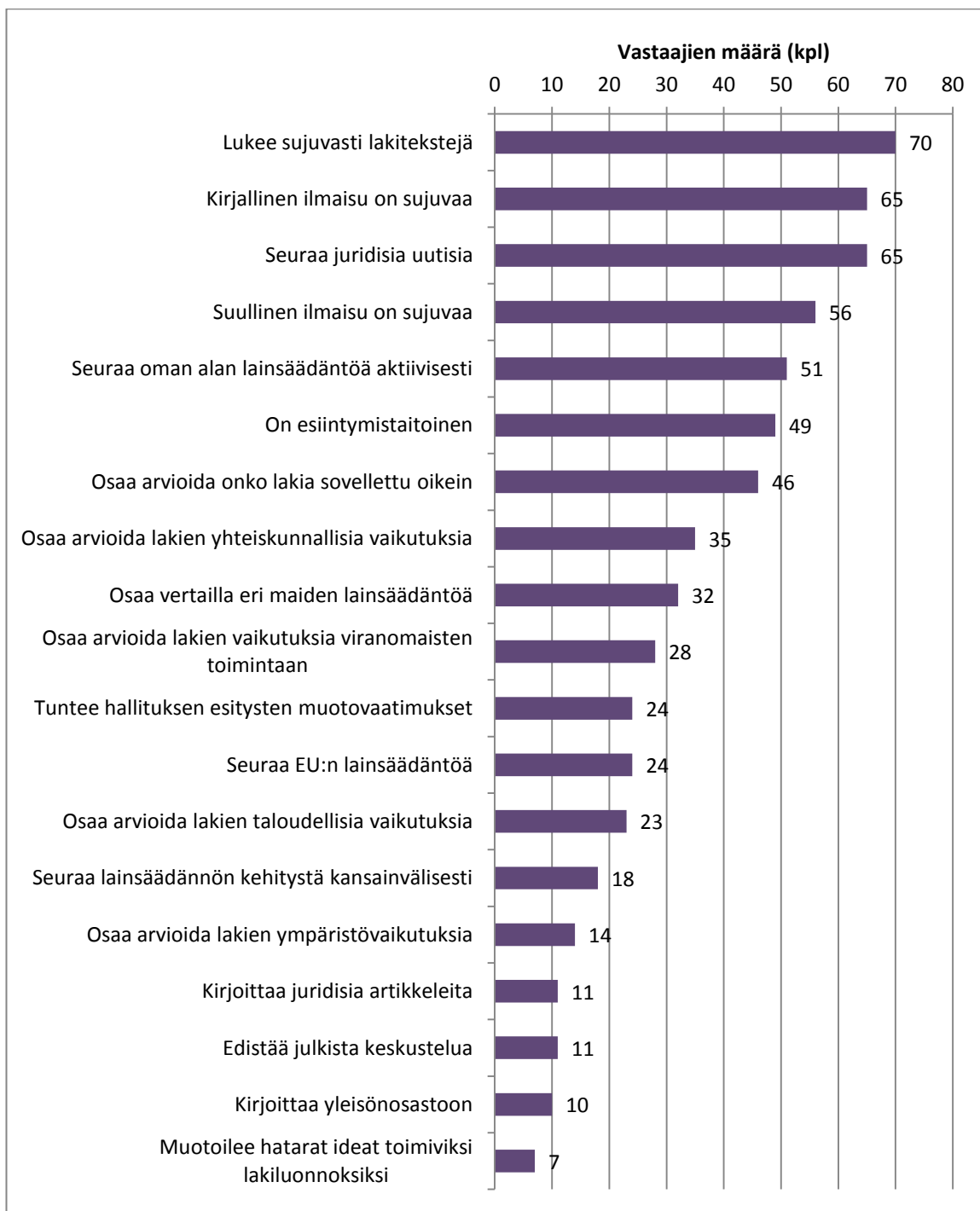
- Valitse
- alle 1499 euroa
- 1500 - 2999 euroa
- 3000 - 3999 euroa
- 4000 - 4999 euroa
- 5000 - 5999 euroa
- 6000 - 6999 euroa
- 7000 - 7999 euroa
- 8000 - 8999 euroa
- 9000 - 9999 euroa
- Yli 10 000 euroa

Liite 3. Juridiikan asiantuntijuus

Sukupuoli: miehet (n=41), naiset (n=35); Ikä: 20 v. tai alle (n=6), 21–30 v. (n=33), 31–40 v. (n=15), 41–50 v. (n=5), 51–60 v. (n=6), 61–70 v. (n=11); Tutkinto: OK yo (n=23), ON / VN (n=10), OTK / OTM (n= 43); Asema työmarkkinoilla: julkinen sektori (n=10), yksityinen sektori (n=20), yrittäjä / ammatinharjoittaja (n=17), opiskelija (n=25), eläkkeellä (n=4); Työkokemus: 0 v. (n=22), 1–9 v. (n=29), 10–19 v. (n=8), 20–29 v. (n=5), yli 30 v. (n=12)

Liite 4. Vastaajien juridiset taidot

Kaikki vastaajat (n=76)

Liite 5. Aikomus ryhtyä vireillepanijaksi, edustajaksi tai varaedustajaksi

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta	n
Aikoo ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi seuraavan vuoden (1) sisällä.	1,4	0,6	74
Aikoo ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi seuraavan viiden (5) vuoden sisällä.	1,8	0,8	74
Ei aio koskaan ryhtyä kansalaisaloitteen vireillepanijaksi.	2,6	1,0	71
Väite	Keskiarvo	Keskihajonta	n
Aikoo ryhtyä kansalaisaloitteen edustajaksi tai varaedustajaksi seuraavan vuoden (1) sisällä	1,7	0,8	74
Aikoo ryhtyä kansalaisaloitteen edustajaksi tai varaedustajaksi seuraavan viiden (5) vuoden sisällä	1,3	0,6	74
Ei aio koskaan ryhtyä kansalaisaloitteen edustajaksi tai varaedustajaksi.	2,6	1,0	71

Neliportainen mielipideasteikko; täysin eri mieltä (1), jokseenkin eri mieltä (2), jokseenkin samaa mieltä (3), täysin samaa mieltä (4).